

2-Cİ NƏŞR
ƏLAVƏ VƏ DÜZƏLIŞLƏR

ƏHLİ SÜNNƏ VƏL CƏMAAT
SƏLƏFİ SALİHİN
ƏQİDƏSİ
MUSİQİ SAQQAL İSBAL

TOPLAYAN VƏ TƏRTİB EDƏN
K. HÜSEYN
KİTABIN BÜTÜN HAQLARI QORUNUR

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾^(١) .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾^(٢) .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾^(٣) .

أما بعد : فإنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ (*).

(١) سورة آل عمران : الآية ، ١٠٢ . (٢) سورة النساء : الآية ، ١ . (٣) سورة الأحزاب : الآية ، ٧١ .
 (*) هذه الخطبة ؛ تسمى : «خطبة الحاجة» وهي تُشْرَعُ بَيْنَ يَدَيِ كُلِّ حَاجَةٍ ، وَالَّتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعْلَمُهَا أَصْحَابُهُ ؛ أَنْ يَقُولُوهَا بَيْنَ يَدَيِ كَلَامِهِمْ ، فِي أُمُورِ دِينِهِمْ سِوَاءِ كِتَابِ الْنِكَاحِ ، أَوْ جَمْعَةٍ ، أَوْ مُحَاضِرَةٍ ، أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ ، وَهِيَ فِي : «سنن ابن ماجه» كِتَابِ النِّكَاحِ ، بَابِ خُطْبَةِ النِّكَاحِ ، وَفِي : «سنن الترمذي» وَ «سنن أبي داود» وَ «سنن النسائي» وَرَوَاهُ أَبُو يَعْلَى فِي : «مسنده» وَ الطَّبْرَانِيُّ فِي : «المعجم الكبير» وَ البَيْهَقِيُّ فِي : «سننه» وَالإمام أحمد في : «المسنده» ، وَورد ذكر طرف من هذه الخطبة في : «صحيح مسلم» كِتَابِ الْجُمُعَةِ ، بَابِ خُطْبَتِهِ ﷺ فِي الْجُمُعَةِ .

ÖN SÖZ

Xutbətul-Hacə

Həmd ancaq Allahadır, Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəflslərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəlmişsə, onu heç kəs azdırı bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Məhəmməd onun qulu və elçisidir.

«Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımcə qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölün». (Ali-İmran 102).

«Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən (Adəmdən) xəlq edən, ondan zövcəsini (Həvvanı) yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun. (Adı ilə) bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir». (ən-Nisa 1).

«Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! (Əgər belə etsəniz) Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı bağışlayar. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət etsə, böyük bir səadətə (Cənnətə) nail olar». (əl-Əhzab 70-71) .

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl

---

¹ *Xutbətul-Hacə* - adı ilə məşhur olan bu duanı, cümə və s. xütbelərdə Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – oxumuşdur. Səhabələrinə də bunu əmr etmiş və özü də onları öyrətmişdir. Hədisin ilk hissəini bizə: – Əhməd 1/392-393,432, Əbu Davud 2188, Tirmizi 1105, Nəsəi 3/104-105, 6/69 və «Əməlul Yəum Vəl Leyl» 488, İbn Məcə 1892, Darimi 2202, Tayalisi «əl-Musnəd» 1557, AbdurRazzaq «əl-Musənnəf» 10449, Bəzzar «əl-Musnəd» - Kəşful Əstar 1/314, Əbu Yəla «əl-Musnəd» 5233-5234,5257, Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 1-3, Təbərani «Məcmuul Kəbir» 10/10079-10080, Həkim «əl-Mustədrək» 2744, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214-215, Bəğavi «Şərhu Sunnə» 2268 İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – yolu ilə, Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/156-158, Əhməd 1/302,350, Nəsəi 6/89-90, İbn Məcə 1893 və Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 4 İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – yolu ilə, Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 5, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/215 Nubeyt b. Şərit - *radiyallahu anhu* – yolu ilə, Əbu Yəla «əl-Musnəd» 7221, Nəsəi «Sünnənul kubra» bax: «Tuhfetul Əşraf» 6/472 № 9148 Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – yolu ilə.

(iş) bir bidətdir, hər bir bidət isə bir zəlalətdir (sapmaqdır), hər bir zəlalət isə oddadır .

«Ey Rəbbim! köksümü açıb genişlət, işimi yüngülləşdir, dilimdəki düyünü aç ki, sözümlə yaxşı anlasınlar». (Ta ha 25–28).

Möhtərəm müsəlman qardaş və bacılarım! İlk öncə hamınızı Allahın salamı ilə salamlayıram. Allahın kitabına və Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoluna (Sünnəsinə) uyaraq öz risaləmi «**Bismilləh**» ilə başlayıram. Çünkü Allah Rəsulu - *sallallahu aleyhi və səlləm* - də öz məktublarını «**Bismilləh**» ilə başlamış və buyurmuşdu: «Hər mühüm bir işə «**Bismilləh**» ilə başlanılmazsa, o işin sonu kəsikdir» .

Uca və Böyük olan Allah – *subhənəhu və təalə* – nin izni ilə Əhli Sünnə Vəl Cəmaat, Sələfi Salihin əqidəsi ilə bağlı olan mövzuları toplamağa davam edirik. Bu risaləmizdə qısa da olsa lakin ətraflı şəkildə Musiqi, Saqqal və İsbalın hökmü, İslamda onların yeri haqqında məlumat verəcəyik. Nə üçün məhs bu üç mövzu seçildi? Çünki bu üç mövzu ətrafında daha çox suallar yarandığına görə, insanları bu üç məsələ daha çox maraqlandırdığına görə bu mövzulara toxunmağı qərara aldım.

Sual verirlər ki: Musiqi nə üçün haramdır? Qurani Kərimdə musiqinin qadağan olunması barəsində heç bir dəlil yoxdur? Kimisi: Mən özündən çıxardan, insanı coşdurən musiqilərə qulaq asmıram. Qulaq asdığıım həzin musiqilərdəki bunlar da mənim Allaha olan imanımı (sevgimi) artırır? Kimisi: Saqqal zəmanəmizə uyğun deyildir, bu çirkinlikdir, o vaxtlar üz qırmaq üçün alətlər olmadığından insanlar saqqal saxlayardılar. Kimisi: İbadət etməyinə baxmayaraq saqqalını qırır ki, bu onun dəvətinə ziyandır. Kimisi: İşinəmi görə, yoxsa ruzisinin azalmasındanmı qorxaraq

---

² **Hədisin İkinci Hissəsinə** – Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/153-156, Əhməd 3/319,371, Nəsəi 3/188-189, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214 Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – yolu ilə. Bu ləfz Nəsəinin ləfzidir. Hədisi Əhməd 3/371 və Müslim: «Sözlərin ən doğrusu» ləfzi yerinə: «Sözlərin ən xeyirli» ləfziylə rəvayət edilmişdir. İmam Əhmədin digər rəvayətlərində isə 3/319: «Sözlərin ən gözəli» şəkilindədir. Müslim: «Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bidətdir» ləfzi yerinə: «Hər bir bidət bir zəlalətdir (sapıqlıqdır)» ləfziylə rəvayət etmişdir. Hədisin sonunda olan: «Hər bir zəlalət isə oddadır» ləfzini zikr etməmişdir. Bu beş səhəbədən başqa hədsi: Aişə - *radıyallahu anha* –, Səhl b. Sad - *radıyallahu anhu* – mərfu olaraq. Hədis səhihdir. Muhəddis Muhəmməd Nəsrəddin əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – hədisin bütün rəvayətlərini bir yerə toplayaraq «Xutbətul Həcə» isimli bir kitab yazmışdır. İstəyənlər bu kitaba baxa bilərlər. Ayrıca bax: əl-Albani «Muxtəsər Səhih Müslim» 409, «Mişkətul Məsəbih» 3149,5860.

³ Əbu Davud.

saqqalı tərkdir. Bu və buna bənzər suallar çox olur. İnşəallah risaləmizdə bu məsələlərə cavab veriləcəkdir.

Qısaca olaraq onu demək istəyirəm ki, Allah – *subhənəhu və təalə* – Qurani Kərimdə buyurur ki: «**Peyğəmbər sizə nə verirsə onu da götürün, nəyi qadağan edirsə ondan əl çəkin. Allahdan qorxun. Həqiqətən Allahın cəzası çox şiddətlidir**». (*əl-Həşr* 7). Artıq Allahın Rəsulu – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizlərə saqqal saxlamaq və isbalı (paltarı) topuqdan yuxarı geyinmək kimi sünnəni əmanət olaraq qoymuş, musiqi və musiqiyə qulaq asmaqdan isə bizləri çəkindirmissizdir. Əbu Hureyrə, AbdurRahmən b. Saxr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* - in belə buyurduğunu eşitdim: «Sizə nəyi qadağan edirəmsə ondan uzaq olun, nəyi sizə əmr etmişəmsə ondan bacardığınız qədər istifadə edin. Şübhə yox ki, sizdən əvvəlki ummətləri çox sual vermələri və peyğəmbərlərinə müxalif olmaları məhv etdi» .

Artıq Allahın Rəsulu – *sallallahu aleyhi və səlləm* - bizlərə xəbər vermişdir ki, onun sünnəsinə (saqqal saxlamaq, isbalı (paltarı) topuqdan yuxarı geyinmək və s.) kimi əmrlərini yerinə yetirmək əldə yanar közü saxlamaqdan daha çətin olacaqdır. Günümüzdəki hər bir müsəlman bəndə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* - in bu sözlərinin nə qədər həqiqət olduğunu bilməkdədir. Əxlaqsızlığın, fahiş işlərin baş alıb getməsinə baxmayaraq onlara - *Gözüm Üstə Yerim Var* - deyən də yoxdur. Lakin Allahın Rəsulunu – *sallallahu aleyhi və səlləm* - i sevən, ona oturuşunda, duruşunda, yerişində hər bir işində, əməlində oxşamağa (bənzəməyə) çalışan bəndəyə istehza edib tənə vuranlarda vardır. «(*Dalda*) **qeybət edib (üzdə) tənə vuran hər kəsin vay halına**». (*əl-Huməzə* 1).

Cəmiyyətdə (insanlar) arasında belə bir sual mövcuddur ki: Sizin həyatda idealınız kimdir? Kimə oxşamaq istəyərdiniz? Bu suala müxtəlif cavablar olur. Kimisi deyir ki: «Mən filan müğənniyə oxşamaq istəyirəm və həyatda idealım da odur. Görürsən ki, onun kimi bəzənir düzənir. Kimisi də: «Mən filan idmançıya oxşamaq istəyirəm və bu yolda ömrünü sərf edir ki, onun kimi olsun». Mən heç bir şəkk-şübhə etmirəm ki, sizlərdən hər hansı bir kimsə Allahu və Rəsulunu sevən bir qulundan

---

⁴ Buxari 7288, Müslim 1337 – Bu hədisin əvvəli belədir: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ey insanlar! Allah üzərinizə Həcc etməyi fərz qıldım, artıq siz də Həcc edin». Bir nəfər: «Ey Allahın Rəsulu, hər il Həcc edək?» Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – susdu. Həmin şəxs sualını bir neçə dəfə təkrarladı. Peyğəmbər: «Əgər mən hə desəm, sizə hər il Həcc etmək vacib olardı. Sizin də buna gücünüz çatmazdı...».

soruşa ki: «Sənin həyatda idealın kimidir? Kimə oxşamaq istəyərdin? Onun cavabı Allahın Rəsulu Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – olmasın. Bəli, Allahın sevgisini, razılığını qazanmağın yolu da budur. Müsəlman necə belə bir Rəsulla razı qalmasın. Şəfqətli və mərhəmətli bir Rəsulla. Necə ona oxşamağa çalışmasın.

Ey müsəlmanları istehza edərək tənə edənlər! Allahdan qorxun, həqiqətən Allahın cəzası çox şiddətlidir. Siz müsəlmanları saqqalina, isbalını (paltarını) topuqdan yuxarı geyindiyinə görə istehza etməklə, əslində Allahın Rəsulunu istehza etmiş olursunuz. Çünki bunu bizə o, əmr etmişdir. Allahın Rəsulunu istehza etməklə isə Allahu istehza etmiş olursunuz. Çünki bunu Allah, Rəsuluna əmr etmişdir. Allahu istehza edən isə nə dünyada, nə də axirətdə səadətə çata bilməz. **«Həqiqətən günahkarlar iman gətirmiş kimsələrə (dünyada) gülürdülər. Möminlərin yanından keçərkən (onları dolamaq məqsədi ilə) bir-birinə göz-qaş edirdilər. Ailələrinin yanına qayıtdıqda isə (onları doladıqları üçün) kefləri kök qayıdardılar. Möminləri gördükdə: «Doğrusu bunlar (haqq yoldan) azanlardır!» deyirdilər. Halbuki onlar möminlərə nəzarətçi göndərilməmişdilər. Bu gün isə möminlər kafirlərə güləcəklər».** (əl-Mutəffifin 29-34). **«Cənnət əhli Cəhənnəm əhlinə müraciət edib: «Biz Rəbbimizin bizə vəd etdiyini (axirət nemətlərini) haqq olaraq gördük. Siz də Rəbbinizin sizə vəd etdiyini (Cəhənnəm əzabını) gerçək olaraq gördünüz mü?» deyər soruşacağıq. Onlar: «Bəli» deyər cavab verəcəklər. Elə bu zaman onların (hər iki dəstənin) arasında bir carçı: «Allah zalimlərə lənət etsin!».** (əl-Əraf 44).

Mömin, müsəlman qardaş və bacılarıma nəsihətim isə heç də üzülməsinlər, sıxılmasınlar. Bizdən xeyirli insanlar da istehzaya məruz qalmışlar. Lakin səbr etmişlər. Sizin məqsədiniz yalnız Allahu razı salmaq olusun. İnsanları razı salmaq isə sizin işiniz deyildir. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən hər hansı bir kimsə məni uşaqlarından, valideyinlərindən və cəmi insanlardan çox sevmədikcə iman etmiş olmaz» . Bu hədisi eşidən Ömər – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Ya Rəsulullah! Sən mənə nəfəsimdən başqa hər şeydən sevimlisən!». Peyğəmbər: **«Və Min Nəfsikə Yə Umaru** – Ya Ömər! Nəfəsimdən də sevimli olmalıyam!» deyər buyurdu. Ömər: **«Və Min Nəfsi** – Nəfəsimdən də!» deyincə Peyğəmbər: «Ya Ömər! İndi tamam oldu». **«Peyğəmbər möminlərə öz nəfislərindən də yaxındır».** (əl-Əhzab 6). İmam Şafii –

---

⁵ Buxari, Müslim, Musnəd 3/207,275,278.

rahmətullahi aleyhi –deyir ki: «İnsanları razı salmaq ağla sığmayan bir şeydir. O, halda sənin halını düzəldən işə bax. Ondan ayrılma və ondan başqa hər bir şeyi də kənara burax. Yaradılmışları razı salmaq nə sənin gücün dairəsində olan bir şeydir, nə də əmr olunan bir şeydir. Yaradanı razı salmaq isə güc yetrilə bilən və əmr olunan bir xüsusiyyətdir». Aişə – *radiyallahu anha* – nin Muaviyə – *radiyallahu anhu* – ya nəsihət olaraq yazdığı məktubda Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* –in sözlərini ona çatdıraraq deyir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim insanları qəzəbləndirərək Allahı razı salarsa, Allah da ondan razı olar və insanları da ondan razı edər (Başqa rəvayətdə: Onu insanlara möhtac etməz). Kim də Allahı qəzəbləndirərək insanları razı salmağa çalışarsa Allah da ona qəzəblənər və insanları da onun üstünə qəzəbli olaraq salar (Başqa rəvayətdə: Onun işini insanlara həvalə edər)» .

Allahdan əməlimi onun üçün ixləsli olmasını, məndən qəbul edib onunla müsəlmanları faydalandırmasını diləyirəm. Əgər hardasa xəta etmişəmsə bu nəfsimdən və şeytandandır. Burada düzəldilməsi mühüm olan yerləri tapdıqdan sonra mənə öyüt-nəsihət verməkdən çəkinməyə-cəyinizi ümid edirəm.

Güvəndiyim Allahdır, işlərimi ona həvalə edirəm və ona arxalanıram. Həmd və nemət yalnız onadır. Müvəffəqiyyət bəxş edən və xətalardan qoruyan da odur. ***«Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O şəfa verir. Məni öldürəcək, sonra dirildəcək də Odur və Qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət bəxş et və məni salehlərə qovuşdur! Sonra gələnlər arasında mənə yaxşı ad qismət et! Məni Nəim Cənnətlərinin varislərindən et».*** (əş-Şuəra 78-85).

Allahın salat və salamı onun Peyğəmbəri Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - ə, onun ailə üzvlərinə, səhabələrinə və Qiyamətə qədər onun yolu ilə gedən saleh möminlərin üzərinə olsun.

**BİTİRDİM: MİLADİ 2006-CI İL 22 İYUN
HİCRİ 1427-Cİ İL CƏMƏDİƏL ƏVVƏL 26
HƏMD OLSUN ALƏMLƏRİN RƏBBİ OLAN ALLAHA! (YUNUS 10)**

---

⁶ Tirmizi, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 5886, İbn Hibban 276, əl-Qudamə «Musnədu Şihab» 499,500, əl-Humeydi «Musnəd» 266.

MUSİQİ

Mahnı (Şer) – Bir şer, nəsir və ya ona yaxın bir şeylə səsi yüksəltmək, ucaltmaq, davam etdirmək, yerli və ya yersiz olaraq dəfələrlə təkrar edərək əyləndirmək və coşdurmaq deməkdir. Bu da musiqi ilə birlikdə və ya musiqi olmadan da ola bilər. İbnul Əsir – *rahmətullahi aleyhi* -deyir ki: «Səsinə yüksəldən və onu davam etdirən hər kəsin səsinə ərəblər mahnı deyirlər» .

Musiqi – Yunan sözü olub Ud, Kamança, Tabur, Klarnet və s. kimi çalğı alətlərilə çalınan sənət növlərinə ümumilikdə verilən addır.

Musiqinin Dindəki İsimləri – *əl-Ləhv* (əyləncə, vaxtı boşa keçirmək), *əl-Ləğv* (boş söz), *əl-Batıl* (boş, dəyərsiz), *əz-Zur* (yalan), *əs-Sumud* (boş şeylə əylənmək), *əl-Muka* (fit çalmaq), *ət-Tasdiyə* (əl çalmaq), *Ruqyətuz Zina* (zinanın dəvətçisi), *Savtuş Şeytan* (şeytanın səsi), *Məzmuruş Şeytan* (şeytanın qavalı), *Quranuş Şeytan* (şeytanın Qurani), *Muəzzinuş Şeytan* (şeytanın müəzzini), *Munbitun Nifaq* (nifaq çıxaran, yetişdirən), *Səvtul Ahmaq* (axmaq səs), *Səvtul Facir* (yalançı, rəzil səs) .

Musiqinin Fərdlərə Olan Təsifri – Musiqi harama təşviq edər və onu gözəl göstərir. O, haramları etməyə sövq edən bir vasitədir. Fısqı, fucuru (günahkarlığı), həyasızlığı və ədəbsizliyi əmr edər. Nəfsi şəhvtələrə (istək və arzuları) yerinə yetirməyə yönəldər. İnsanın şəxsiyyətini, ədalətini və hörmətini itirər. Aqlın və imanın gözəlliyini və üzdəki nuru itirər. İnsan nəfsindəki şeytani durumları gücləndirər. Qəlbi Qurani və Allahı zikr etməkdən yayındırar. Qəlbi korlayar və bundan sonra qəlb heç bir xeyiri görməz və heç bir pisliliyi də inkar etməz. Qulu facirlərə və kafirlərə bənzəməyə sövq edər. Fərd və toplum üçün İlahi cəzaların gəlməsinə səbəbdir.

Musiqi İki Növdür:

1. Haram Olan Musiqi – Bura qadınların və kişilərin musiqi alətlərindən istifadə edərək oxumaları və bu mahnının sözlərində dinə zidd olan şirk, küfr, boş və faydasız sözləri istifadə etmələri, qadınların kişilərin məclisində oxumaları, məşhur olana qədər mahnı ilə çox məşğul olmaq, mahnı oxumaq müqabilində pul almaq, pis əməllərə çağıran kimsələrin mahnılarını oxumaq, musiqi alətini dinləmək, musiqi alətlərinə sahib olmaq hər yerdə və hər zamanda, musiqi alətlərinin ticarətini etmək və onu qazanc mənbəyi etmək, musiqi alətlərinin və kassetlərinin

⁷ Lisanul Arab 15/136, Fəthul Bəri 10/55.

⁸ ən-Nihayə 3/390.

⁹ İbn Qeyyim «İğasətul Lehfan» 1/237.

satılması və alınması və bunun üçün dükən kirayə götürmək və s. icma ilə haramdır. Bunların hamısı qulu Allahı zikr etməkdən, insanın yaradılış məqsədi olan Allaha ibadətdən, itaətdən təmamilə uzaqlaşdırır.

Mahnı və musiqi qəlblərin sərtləşməsində, xəstələnməsində, Rəhmanın kəlamını dinləməkdən çəkinməkdə, ayə və zikrlərdən təsirlənməməkdə ən böyük səbəbdir. Musiqi qəlbın imandan kasad olmasında, Rəhmanın yolundan uzaqlaşmaqda və şeytanın yoluna düşməkdə və sonun pis qurtarmasına səbəbdir. Musiqi namazın ziddidir. Çünki namaz pis və çirkin əməlləri qadağan edər. Musiqi isə onları əmr edər. Musiqi bəzi kimsələrdə nifaq, bəzi kimsələrdə inadkarlıq, bəzi kimsələrdə yalançılıq, bəzi kimsələrdə isə günahkarlıq izlərini buraxar. Ən ağır buraxdığı izlər isə surətlərə (şəkillərə) aşıq olmaq və iyrenc şeyləri bəyənməkdir. Musiqiyə qulaq asan kimsənin qəlbindən Quranın ləzzəti alınar. Artıq Quran qəlbə ağır gələr, Quranı dinləməyə istəksiz olar və bu da nifaqdan bir parçadır. İbn Məsud – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Yağış bitkiləri böyüdü və yetişdirdiyi kimi musiqi də qəlbə münafıqlığı yetişdirir» .

Musiqi Barəsində Qurani Kərimdə Keçən Ayələr - «İnsanlar içərisində eləsi də vardır ki, nadanlığı üzündən xalqı Allah yolundan döndərmək (sapdırmaq) və bu minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mənasız, oyun-oyuncaq sözləri satın alar. Məhz belələrini rüsvayedicə bir əzab gözləyir». (Loğman 6). İbn Məsud – *radiyallahu anhu* – dan ayədə keçən **Ləhvəl Hədisin** (mənasız, oyun-oyuncaq sözlərin) nə olduğu soruşulduqda o: «Allaha and olsun ki, bu musiqidir» deyib sözünü üç dəfə təkrar etdi¹¹. İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Ayə musiqi və bənzəri olan şeylər haqqında nazil olmuşdur»¹². İkrimə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «**Ləhvəl Hədisin** – Musiqidir»¹³. İbn Ömər və Cabir b. Abdullah – *radiyallahu anhum* – rəvayət edirlər ki: «Bunlar səhabələrin

¹⁰ İbn Əbi Dünya «Zəmmul Mələhi».

¹¹ Təfsir Təbəri 11/61, Həkim 2/411, Beyhəqi «Şuabul İman» 4/278,5096, İbnul Covzi «Təlbisul İlbis» 246, əl-Albani səhih.

¹² «Səhih Ədəbul Mufrad» əl-Albani 955, İbn Əbi Şeybə 6/310, İbn Cərir «Təfsir» 21/40, Beyhəqi «Sunən» 10/221. İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – dan səhih olan budur. Bu ayə Nadr b. Həris haqqında nazil olduğu da söylənilir. əl-Vahidi «Əsbabul Nuzul» 259 – Nadr b. Həris Fars diyarlarına səfər edər və əcəmilərə dair xəbərləri onlardan satın alaraq bu rəvayətləri Qureysə danışır və onlara: Muhəmməd sizə Ad və Səhud qövmünə dair xəbərlər danışır. Mən də sizə Rüstəmin və İsfəndiyarın, Kısraya dair xəbərləri danışıram. Qureyslilər onun danışıqlarından xoşlanır, Quranı dinləməyi tərk edirlər. Bu ayə də onun haqqında enmişdir».

¹³ Buxari «Tarix» 2/2/217, İbn Hibban 4/355.

böyüklərindən olan dörd kişidir ki, qəti olaraq *Ləhvəl Hədisin* (mənasız, oyun-oyuncaq sözlərin) musiqi olduğu görüşündədirlər. Səhabənin təfsirinin mötəbər olduğu üsulda qəbul edilən şeylərdəndir. Səhabələr hər hansı bir təfsirdə icma edərlərsə, onların icması dəlil olur. Səhabə və tabiin *Ləhvəl Hədisin* (mənasız, oyun-oyuncaq sözlərin) təfsirinin Musiqi olduğunda icma etmişlər. Bu görüşdə olduqlarını bildirən bəzi Tabiilər: Mucahid, İkrimə, Məhku, İbrahim ən-Nəhai, Ata əl-Xorasanı, Həsənül Bəsri, Said b. Cubeyr, Qatadə b. Dəamə, Meymun b. Mihran, Həbib b. Əbi Sabit, Amr b. Şueyb, Said b. Museyyib, Abdilməlik b. Cureyh – *Allah Onlara Rəhmət Etsin* – bu ayədəki *Ləhvəl Hədisin* (mənasız, oyun-oyuncaq sözlərin) musiqi deyər təfsir etmişlər¹⁴. AbdurRahman əs-Sədii – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bu ayə özündə bi çox qadağan olunmuş ifadələri əhatə edir. Boş-boğazlıq (naqqallıq, lağlağlıq), yalan, cəfəngiyat, qeybət, böhtan, təhqir, lənət, nə bu dünyada nə də axirətdə heç bir faydası olmayan şeytanın musiqisi və musiqi alətləri”¹⁵.

əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – «İslam Fiqhində Çalğı Alətləri» kitabında deyir ki: «*Sapdırmaq* – sözünün əvvəlində yer alan *Ləm* hərfini əl-Vahidi – *rahmətullahi aleyhi* - öz təfsirində belə açıqlayır: Aqibət «*Ləm*»-idir. Yəni belə bir kimsənin sonda düşəcəyi yer sapmaqdır”. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «*Ləm*» – illət (səbəb bildirmək) üçün deyildir»¹⁶. İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bunu belə açıqlaya bilərik – Musiqi və çalğı alətlərini dinləməyə həvəs göstərən bir kimsədə mütləq elm və əməl etibarıyla hidayət yolundan bir miqdar sapma vardır. Quranı dinləməkdən bir az üz çevirib, musiqi dinləməyə yönəlməkdir. Belə ki, əgər eyni anda musiqi dinləmək ilə Quranı dinləmək ilə qarşı qarşıya qalarsa onu buraxıb musiqiyə yönələr. Quranı dinləmək isə ona ağır gələr. Hətta Quran oxuyanı susdurmaq həddinə də çata bilər və Quran oxuyanın oxumasının uzun olduğunu gördükdə musiqinin daha da davam etməsini istər». İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Dəf haramdır, çalğı alətləri haramdır, qaval (davul) haramdır, zurna haramdır» . İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* – müəllimi İbn Muvakkın – *rahmətullahi aleyhi* – bu ayəyə əsaslanaraq deyir ki: “Oxumaq və Musiqini dinləmək qadağan olunmuş əməllərdəndir. Hətta musiqi alətlərilə müşayət olunmasa da belə”¹⁸.

¹⁴ Təbəri 21356, 7/249, İbn Kəsir “Təfsir” 3/442.

¹⁵ “Təfsir” 337, Şovkani “Fəthul Qədir”.

¹⁶ «Zadul Məsir» 6/317.

¹⁷ Beyhəqi «Sunnənül Kubra» 10/222.

¹⁸ “Feyzul Qadir” 6/128.

«*Onlardan kimi bacarsan səsinlə yerindən oynat*». (əl-İsra 64). Mücahid – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «İblisin səsi – musiqi, tütək, *Ləhv* – əyləncə və batildir» . Dəhhaq b. Muzahim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «O, tütəyin səsidir» . əş-Şabi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Suyun bitkiləri böyüdüb yetişdirdiyi kimi musiqi də qəlbə münafıqlıyı yetişdirir. Şübhəsiz zikr də suyun əkini yetişdirdiyi kimi qəlbə imanı yetişdirir» .

«*İndi siz bu kəlamə təəccübümü edirsiniz? Həm də gülürsünüz, heç ağlamırsınız! Qəflət içində qalıb oynayırsınız, əylənirsiniz*». (ən-Nəcm 59-61). İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «*Və Əntum Samidun* – bu musiqidir. Onlar Qurani dinlədikdə musiqi söyləyər və oynayırdılar. Bu Yəmənlilərin ləhçəsidir. *Usmud Lənə* – bizə mahnı oxu deməkdir» . Bir nəfər İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – ya deyir ki: «Musiqi haqda görüşün nədir? O, halaldır, yoxsa haram?». İbn Abbas: «Mən yalnız Allahın kitabında haram olana, haram olduğunu söyləyirəm» dedi. Adam: «O, zaman halaldır?» dedi. İbn Abbas: «Bunu da söyləmirəm» dedi və əlavə olaraq: «Qiyamət günü gəldikdə, haqq ilə batili gördükdə musiqi harada olur?». Adam: «O, batil arasında olur» dedi. İbn Abbas: «Get, fətvanı özün verdin» dedi .

«*Onların Beytulhəramdakı namazı fit verib əl çalmaqdan başqa bir şey deyildir. Etdiyiniz küfrə görə indi dadın əzabı*». (əl-Ənfal 35). İbn Qeyyim – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «İbn Abbas, İbn Ömər, Atiyyə, Mucahid, əd-Dahhaq, Həsən və Qatadə – *Allah onlardan razı olsun* – ayədə keçən *Muka* – fit çalmaq, *Tasdiyə* – əl çalmaq mənasına gəldiyini söyləmişlər. İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – deyir ki: “Qureyş Beytullahı çılpaq olaraq təvaf edir, fit verib əl çalırdılar». Mucahid – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Təvafda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qarşısına çıxaraq təvaf və namazını pozmaq üçün fit verib, əl çalırdılar. Əl çalanlar, qamış və tütək, bənzəri şeylərə üfürərək səs çıxaranlar da bunlara bənzəyirlər. Bu sadəcə görünüşdə bir bənzəmə olsa da belə, onlara bənzəməyə çalışdığına görə qınanırlar» . Şeyx Əhməd b. Yəhya ən-Nəcmi deyir ki: «Allah əl çalan və fit verən Qureyşi pislədi. Allah birisini yalnız batil və boş bir davranışdan ötrü pislər. Başa düşülür ki, doğru və ya halal

¹⁹ Durrul Mənsur 5/312, “Təfsir Cəlaləyn” 288.

²⁰ Təfsir Qurtubi 10/312, Təbəri 16961.

²¹ İbn Nasr «Qadrus Salah» 151/2.

²² Təfsir Təbəri 8/82, 25273, İbn Kəsir 4/300.

²³ İbn Qeyyim «İğasətul Lehfan» 1/272.

²⁴ İbn Qeyyim «İğasətul Lehfan» 2/274-275.

olsaydı Allah onları bundan ötrü pisləməzdi. Onları pislədiyinə görə bu onun haram və batil olduğunu göstərir. Eynilə haqqında hədd, cəza, lənət, qəzəb, atəş enən hər bir şeydə haramdır və böyük günahlardandır. Böyük imamlar belə söyləmişlər. Fit verib əl çalmaq pisləndi və bunlar əzabla yan-yana zikr edildi. Bu onların haram olduğunu ifadə edir. Böyüklərə hörmət əlaməti və şanlarını yüksəltmək üçün etdikləri alqış (əl çalmaq) da haramdır. Çünki o, Allahın kafirləri pisləməsinə səbəb olan əməllərdəndir» .

Musiqi Barəsində Sünnədə Keçən Hədislər - Musiqni halal görənlər deyirlər ki: Sünnədə Musiqini haram olması barəsində bir dənə də belə səhih hədis yoxdur və bu sözlərində İbn Həzm və İmam Qazali –*Allah Onlardan Razi Olsun* - əsaslanırlar. Əhli Sünnə alimləri qeyd edirlər ki, adı çəkilən bu alimlər hədis elimində mötəbər sayılırlar. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Hədis elimindən anlayışı olmayan bir kimsənin sözlərinə etimad edilməz”. Həqiqətdə isə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Sünnəsində musiqi və musiqi alətlərinin qadağan olunması barəsində bir çox hədislər vardır. Başlayaq İmam Buxari – *rahmətullahi aleyhi* – nin “Səhih” əsərində keçən hədislə: Əbu Məlik əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən zinanı, ipəyi, içkini və musiqi alətlərini halal qəbul edən insanlar çıxacaq. Onlardan bir qrupu hündür bir dağın kənarında məskunlaşacaqlar. Axşamı onların sürüsü yanlarına gətiriləcəkdir və kasıb birisi ehtiyacdən ötrü onların yanına gələcəkdir. Onlar: Get, sabah gələrsən. Buna görə Uca Allah gecə ikən dağı üzərlərinə endirib bir qismini həlak edəcəkdir. Digərlərini isə Qiyamət gününə qədər meymunlara və donuzlara döndərəcəkdir»²⁶. İbni Munzir deyir ki: “**Məazif** – musiqi alətləridir”²⁷. Hədisdə keçən **Məazif** – Cəvamiul kəlim (az kəlimə ilə çox mənani ifadə edən sözlərdəndir). Yəni hər cür musiqi və əyləncə alətini əhatə etməkdədir. **Məazif** – dəf, zurna,

²⁵ Tənhizuş Şəria ən İbahatil Əğanil Halia s. 13.

²⁶ Buxari «Kitabul Əşribə» 5590, «Fəthul Bəri» 10/51, İbn Hibban 6754, Təbərani “Kəbir” 3417, əl-Albani “Silsilə Səhih” 1/140, İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Hədisin zəif olduğunu İbn Həzmdən başqa heç kəs deməyib. O, da musiqi alətlərinin halal olması barəsində olan yalan fikirlərini təsdiq etmək üçün bunu etmişdir...”. “İğasətul Ləhfən” 1/259-260 , “Təqzib əs-Sunnə” 5/271-272. Həmçinin İbni Salah “Muqəddimə Ulumul Hədis” 72, İbn Teymiyyə “İstiqamə” 1/294, Hafiz əl-İraki “Muğni Hamal əl-Asfər” 2/271, İbn Həcər “Taqliq” 5/22 hədisin səhih olduğunu söyləmişlər.

²⁷ “Lisənul Arab” 9/244.

qaval, gitara və s. çalğı alətlərinin adıdır²⁸. Bu hədis musiqinin haram olmasını göstərən güclü bir dəlildir. Çünki hədisdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Halal Sayan Kimsələr». Əsl olaraq dörd şeyin haram olduğunu göstərir. Əgər halal olsaydı belə söyləməzdi²⁹. İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «**Məazif** – bütün çalğı alətləridir. Bu xüsusta dilçilər arasında görüş ayrılığı yoxdur. Əgər bunlar halal olsaydı, heç bir zaman bunları halal qəbul etdikləri üçün onları qınamaz və zinanın halal qəbul edilməsi ilə birlikdə söz etməzdi. Ayrıca bu hədisdə çalğı alətlərini halal qəbul edənləri Uca Allah yerin dibinə keçirməklə, onları meymunlara və donuzlara döndərməklə təhdit etmişdir...»³⁰. İbn Bazz – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xəbər vermişdi ki, son zamanlarda (ümmətimdən) içki, zina, ipək və musiqi alətlərini halal görən (icazə verən) kimsələr çıxacaqdır. Bu da Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in möcüzələrindəndir ki, artıq baş vermişdir. Bu hədis musiqi alətlərinin qadağan olunması və həmçinin də buna icazə verənləri pisləyən açıq-aydın dəlildir, necə ki, içki və zinanı icazə verənləri pislədiyi kimi. Ayə və hədislər mahnı və musiqidən (insanı) çəkindirir. Bir kimsə - Allah musiqi və musiqi alətlərinin icazə vermişdir deyərsə artıq yalan və böhtan atmış sayılır...”³¹.

Səhl b. Səd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın pozğunluq, iflas və çirkinlik baş alıb gedəcəkdir». Biz: «Ey Allahın Rəsulu! Bu nə vaxt olacaqdır?» deyə soruşduq. O: «Musiqi alətlərinin və qadın müğənnilərinin çoxaldığı vaxt!» deyə buyurdu³². Ənəs b. Məlik, İmran b. Huseyn - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bu ümmətin içərisində yerə batırılma (yəni zəlzələ), göydən daş yağma və surət dəyişməsi (heyvana çevrilmə) olacaqdır. Səhabələr: «Nə zaman Ey Allahın Rəsulu?» deyə soruşdular. Nə vaxt ki, içki içiləcək, qadın müğənnilər (cariyələr) və musiqi alətləri (Ud)³³ zühur edəcəkdir»³⁴. Əbu Məlik əl-Əşari - *radiyallahu anhu* –

²⁸ İmam Zəhəbi «Siyeru Alamin Nubəla» 21/158, «Təzkiratul Huffəz» 2/1337.

²⁹ İbn Həcər «Fəthul Bəri» 10/55, «Məcmuul Fətava» 11/535, “Fəthul Qadir” 5/204.

³⁰ «İğasətul Ləhfən» 1/256,260,261.

³¹ “Məcmuul Fətava” 3/423-424.

³² İbn Məcə, əl-Albani “Səhihul Cəmi” 3665.

³³ **Bərabit** – Uda bənzəyən (simli alət) bir çalğı alətidir. Buna səbəb bunu çalan kimsənin bu aləti köksünün üzərinə qoymasıdır. Köks də **Bər** deməkdir. Əli b.

rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən bəzi insanlar içki içib ona başqa adlar verəcəklər. Başlarının üzərində çalğı çalınacaq və qadınlar mahnı oxuyacaqlar. Allah onları yerə batıracaq və onlardan meymunlar və donuzlar edəcəkdir»³⁵.

Bu çalğı alətlərinin qəlbləri ələ keçirib, vicdanlara sahib olduğu zaman olur. Bu günlər isə onların ən çox yayıldığı vaxtdır. Saatlarda, zənglərdə, uşaq oyuncaqlarında, kompüterlərdə və tələfon cihazlarında və s. əşyalara musiqi qoyulması çoxalmışdır ki, bu da Qiyamətin əlamətlərindəndir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Uca Allah mənə içki, qumar, davul və gitaranı haram etdi (Başqa rəvayətdə: Allah mənə içki, qumar və davulu haram etdi. Hər sərxoşluq verən haramdır)» . Hədisdə keçən *əl-Kubə* – davul deməkdir. Davul əyləncədə önəmli alətlərdəndir. Musiqinin onsuz olması isə çox nadirdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətim içində, yerə batırılma, heyvana çevrilmə və dənizə qarq olma olacaqdır». Səhabələr: «Ey Allahın Rəsulu! Onlar Allahdan başqa ibadətə layiq haqq İlah olmadığına şəhadət etdikləri haldamı?» deyər soruşdular. Peyğəmbər: «Bəli, çalğı alətləri, içki və ipək geyinmək yayıldığı zaman» deyər buyurdu . Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətim altı şeyi halal qəbul edərsə artıq həlak olurlar. Aralarında lənətləşmə ortaya çıxarsa, içki içilərsə, ipək geyilərsə, oxuyan cariyələr əldə edilərsə, kişilər kişilərdən, qadınlar da qadınlardan kifayətlənərsə» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İki səs vardır ki, bunlar dünya və axirətdə lənətlənmişdir. Sevinc anında zurna (musiqi aləti) və müsibət anında şivən səsi (ah-nalə, mərseyə və s)» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bu hədis musiqinin haram olmasına dair ən gözəl hədislərdən biridir. Cabir b. Abdullah – *radiyallahu anhu* – dan gələn məşhur ifadələrin birində deyilir ki,

---

Hüseyn deyir ki: «Bərabit olan bir ümmət heç vaxt xeyir tapmaz». Lisanul Arab 7/258.

³⁴ Tirmizi 2212,2213, əl-Albani «Səhih Silsilə» 2203, «Təhrimu Alatit Tarab» s. 78, İbn Əbu Dunyā «Zəmmul Mələhi», İbn Əsakir «Tarixu Dəməşk» 12/582.

³⁵ Buxari «Tarix» 1/305, İbn Məcə 4020, İbn Hibban 1384, Əhməd 5/342, Beyhəqi 8/295, 10/231.

³⁶ Əhməd 1/274, Səhih Əbu Davud 2/703, H. 3685, əl-Albani «Təhrimu Alatit Tarab» s. 55. Səhih Sünnən Əbu Davud 2/703, H. 3685.

³⁷ İbn Əbi Şeybə «Musənnəf» 15/164.

³⁸ Təbərani «Mucəmul Əvsad» 1/59,1060, Beyhəqi «Şuabul İman» 5/377-378.

³⁹ əl-Albani «Səhih Silsilə» 427, Bəzzar «Musnəd» Kəşful Əstar 1/377,795.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurmuşdu: «Mən iki axmaq və faciə (günah) səsdən nəhy (qadağan) edildim. Nemət əsnasında olan səsdən (əyləncədən) və bir də müsibət anında olan səsdən (yanaqları vurmaqdan, yaxa cırmaqdan, şivən qoparmaqdan). Müsibət anındakı səsi qadağan etdiyi kimi, nemət əsnasında çıxarılan səsi də qadağan etmişdir. Nemət əsnasındakı səs mahnı səsidir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən ağlamağı qadağan etmədim. Lakin mən axmaq və günahkar iki səsi qadağan etdim: Oynamaq və əyləncə anında olan səs və şeytanın zurnası, digəri isə müsibət anında olan səs, üzə vurmaq, yaxanı cırmaq və şeytanın fəryadı» . İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – nun mövlası Nəfi deyir ki, İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – bir musiqi (qaval) səsi eşitdikdə (duyduqda) barmaqları ilə qulaqlarını tutdu və dəvəsini yoldan çəkərək: Ey Nəfi eşitmirsənmi? Mən: «Bəli» dedim. O, da yoluna davam edirdi. Nəhayət xeyr, dedikdə əllərini qulağından çəkdi və miniyini yola geri çevirib dedi: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə idim. Eyni şeyi eşitdi və mənəm etdiyim kimi etdi» . Abdullah b. Dinar rəvayət edir ki, mən İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – ilə bazara çıxdım. İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – çalib-oynayan bir qız uşağının yanından keçdikdə (onu göstərüb) dedi: «Əgər şeytan bir kimsədən əl çəkmiş olsaydı, bundan əl çəkərdi» . İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Heç şübhəsiz ki, Allah mənə şərabi, qumarı, kubəni (davulu) (Başqa rəvayətdə: Qınnın - Gitaranı) haram etdi. Sərxoşluq edən hər bir şey haramdır» .

Mahnı Oxuyan Qadının Aldığı Qazanc Haramdır: Ənəs b. Məlik – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Ən pis qazanc mahnı oxuyan qadının qazancıdır»⁴⁵. Əbu Umamə – *radiyallahu anhu* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mahnı oxuyan qadınların satılması və alınması, onların ticarətinin edilməsi halal deyildir. Onlar qarşılığında alınan pul da haramdır. ***«İnsanlar içərisində eləsi də vardır***

⁴⁰ Əl-İstişamə 1/292-293.

⁴¹ Həkim 4/40, Beyhəqi 4/69, Şuabul İman 7/241, 1063-1064, Bəğavi «Şərhu Sunnə» 5/430,431, İbn Əbi Şeybə «Musənnəf» 3/393.

⁴² Əhməd 2/8,38, İbn Sad 4/163, Beyhəqi «Sunnən» 10/222, İbn Hibban 2013, Təbərani «Mucəmus Sağir», Sünnən Əbu Davud «Kitabul Ədəb» 4924,4926, Əl-Albani «Səhih Əbu Davud» 3/930, H. 4924.

⁴³ «Ədəbul Mufrad» 784.

⁴⁴ Əbu Davud 3685,3696, Beyhəqi 10/221,222, Əhməd 1/274, 2/158,172, Əbu Yəla «Musnəd» 2729, İbn Hibban 5341.

⁴⁵ İbn Əbi Dunyə «Zəmmul Mələhi».

ki, nadanlığı üzündən xalqı Allah yolundan döndərmək (sapdırmaq) və bu minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mənasız, oyun-oyuncaq sözləri satın alar...». (Loğman 6). Məni haqq ilə göndərəne and olsun ki, bir nəfər yüksək səslə mahnı oxuyarsa Uca Allah mütləq onun çiyinlərinə çıxan iki şeytan göndərer. Onlar da susana qədər onun köksünə ayaqları ilə vururlar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu arada sinəsinə işarə etdi»⁴⁶. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mahnı oxuyan cariyyənin qazancını yeməyi qadağan etdi»⁴⁷. İbn AbdülBərr – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Ümmətin alimlərinin ittifaq etdiyi haram olan qazanların içərisinə daxildir: Sələmçilik, fahişəlikdən gələn qazanc, rüşvət, ölü üzərində mərsiyə deyilərək qazanılan qazanc, kahinlik, falçılıq, musiqi alətlərindən ifadə edərək qazanılan qazanc və azart oyunlardan qazanılan qazanc”⁴⁸. İsmail b. Əbu Xalid deyir ki, Şabi – *rahmətullahi aleyhi* - mahnı oxuyan cariyyənin qazancını çirkin görmüş və: «Mən belə bir qazancı yeməyi sevmərəm» demişdir⁴⁹.

Zınqırov Şeytanın Mizmarıdır: Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mələklər içində köpək və zınqırov olan heç bir səfərdə olan qəbiləyə yoldaşlıq etməzlər» . Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zınqırov şeytanın tütəyidir (səsidir)» . Əgər zınqırov rəhmət mələklərinin nifrət etməsinə səbəb olursa, günümüzdəki olan o, musiqi alətləri necə olacaq? Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah Adəm oğluna zinadan nəsibini yazmışdır. Bu ona mütləq çatacaqdır. Gözlərin zinası baxmaqdır, qulaqların zinası isə dinləməkdir...» . İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən çalğı alətlərini yıxmaqla görəvləndirdim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allahı zikr etmək növündən olmayan hər bir iş boş bir iş və bir aldanmadır. Bundan dörd şey müstəsnadır. Kişinin iki hədəf arasında gedib-gəlməsi (atıcılığı

⁴⁶ Təbərani «Mucəmmül Kəbir» 8/7749,7805,7825,7861, Səhih 2922.

⁴⁷ İmam Bəğavi «Şərhu Sunnə» 8/23.

⁴⁸ əl-Kəfi.

⁴⁹ İbn Əbu Şeybə «Musənnəf» 7/9,2203.

⁵⁰ Müslim 2113.

⁵¹ Müslim 2114.

⁵² Müslim «Kitabul Qədər».

⁵³ İmam Əhməd 5/259.

öyrənməsi), atını yəhərləməsi, kişinin qadını ilə oynaması və üzməyi öyrənməsi» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «İnsanın etdiyi hər bir əyləncə batildir. Batil isə haqqın ziddidir. Haqq olmayan, ona vəsilə və faydalı olmayan hər şey batildir, vaxtı boşa keçirməkdir, dini və dünyası üçün faydalı olacaq şeyləri itirməsinə səbəbdir. Dinin belə bir şeyi mübah sayması mümkün deyildir».

Sələf İmamlarının Musiqi Barədə Olan Sözləri - İbn Məsud – *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Yağış bitkiləri böyüdüb yetişdirdiyi kimi musiqi də qəlbə münafıqlıyı yetişdirir»⁵⁴. Ömər b. Abdul Aziz – *radiyallahu anhu* – musiqi haqqında deyir ki: «Başlangıç şeytandır, sonu isə Rəhmanın qəzəbidir»⁵⁵. İmam Əvzai – *rahmətullahi aleyhi* - rəvayət edir ki: “Ömər b. AbdulƏziz – *rahmətullahi aleyhi* - Ömər b. Validə məktub yazır ki, sizin aranızda İslamda bidət olan musiqi alətləri və tütək səsi yayılmışdır. İstədim nümayəndəmi göndərim ki, sizi cəzalandırsın”⁵⁷. Həsənül Bəsri – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Əgər qonaqlıqda musiqi olarsa ora dəvəti qəbul etməyin”⁵⁸. Fudeyl b. İyad – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi zinanı təşviq edəndir». Məkhul – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Kim yanında bir müğənni qadın olduğu halda ölərsə ona cənazə namazı qılınmaz»⁵⁹. İmam Əbu Hənifə – *rahmətullahi aleyhi* - musiqinin haram olduğunu sərt bir ifadəylə söyləmiş və onu dinləməyi günah saymışdır»⁶⁰. İmam Əbu Hənifə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi – qəlbə şərəbdir”⁶¹. İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İmam Əbu Hənifə – *rahmətullahi aleyhi* – nin məzhəbi musiqi və musiqi alətlərinə qarşı ən sərt görüşdədirlər. Onun fətvaları ən sərt fətvalardır. Əbu Yusuf – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: Əgər bir evdən musiqi səsinə eşitsən sahibinin icazəsi olmadan evə daxil ol! Çünki munkəri aradan qaldırmaq vacibdir...”⁶². Hənəfi məzhəbindən olan İbn Abidin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Musiqi – haramdır”⁶³.

---

⁵⁴ əl-Albani «Səhih Silsilə» 315.

⁵⁵ İbn Əbi Dünya «Zəmmul Mələhi» 2/4, Beyhəqi 10/223.

⁵⁶ İbn Əbi Dünya «Zəmmul Mələhi».

⁵⁷ ən-Nəsəi 2/178, Əbu Nuaym 5/270.

⁵⁸ “əl-Cəmi” 263.

⁵⁹ Həllal «Əmr bil Məruf və Nəhyi anil Munkər» 172.

⁶⁰ İbnul Cövzi «Təlbisü İblis» s. 229, 245.

⁶¹ «Məcmuul Fətava» 10/417.

⁶² “İğasətul Lehfan” 1/425.

⁶³ «Xəşiyyə İbn Abidin” 4/322.

İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi batil və məkruh⁶⁴ əyləncədir. Onunla çox məşğul olanın şahidliyi qəbul olunmayan səfehdir»⁶⁵. İmam Şafii - *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Mən İraqda ***Tağbir***⁶⁶ – deyilən bir şey gördüm. Onu insanları Qurandan uzaqlaşdırmaq istəyən zındıqlar ortaya çıxarmışlar»⁶⁷. İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* - nin bu sözlərini açıqlayaraq deyir ki: «Tağbir – dünyaya qarşı rəğbəti azaldan və bir müğənninin nəğməli olaraq şer söyləməsi və orada olanların əllərindəki çubuqla bir yerə vuraraq ritm tutmalarıdır. Allah belə bir pis şeyləri öyrənən kişidən və cahil abiddən razı olmaz»⁶⁸. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Şafii – *rahmətullahi aleyhi* - nin söz etdiyi bu işin zındıqların icadları olduğu şəkildəki açıqlamaları, İslamın əsaslarını çox yaxşı bilən bir imamın sözüdür. Nə zaman ki, qəlb qəsidə, beyt (şer) kimi şeylərə qulaq asmaqla ləzzət alarsa bu kimi şeylər sonda Qurani Kərimi sevməməyə gətirib çıxardır. Rəhmanın ayələrinə dinləməyi onlar şeytanın sözlərini dinləməklə əvəz edirlər». İbnur Ravendi⁶⁹, Farabi⁷⁰, İbn Sina və onlara bənzər zındıqlıqla ittiham edilmiş kimsələrdən başqa heç kimsə belə bir musiqi dinləməyə təşviq edib dəvət etməz. Əbu AbdurRahman əs-Sulemi «Məsələtüs Səma» İbnur Ravendidən belə dediyini rəvayət edir: «Alimlər musiqi dinləmək haqqında fərqli görüşlərə sahibdirlər. Kimiləri bunu mübah qəbul etmiş, kimiləri məkruh görmüşlər. Mən isə bunu vacib qəbul edirəm»⁷¹. Şafii məzhəbindən olan İmam Əbu İshaq əş-Şirazi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Gitara, arfa (üçbucaq çərçivə şəklində barmaqla çalınan simli musiqi aləti), təbil, tütək və s. musiqi alətlərini istifadə etmək haramdır. Dəlil: ***İnsanlar içərisində eləsi də vardır ki, nadanlığı üzündən xalqı Allah yolundan döndərmək (səpdirmək) və bu***

⁶⁴ ***Məkrüh*** – qəsd edilən haramdır. Çünki Allah da Qurani Kərimdə: «***Allah sizə küfrü, fısqı və üsyanı məkrüh (haram) göstərdi.***» (*əl-Hucurat* 7).

⁶⁵ Beyhəqi «Sunnənül Kubra» 10/322.

⁶⁶ ***Tağbir*** – musiqi deməkdir. Əbu Musa əl-Mədinə deyir ki: «Onun musiqi olması söylənilmişdir. Çünki o, insanları oynamağa sövq edir. Onlar ayaqlarını yerə vuraraq toz qaldırırlar». İbn Qeyyim «əl-Kəlam əl-Məsələtis Səma» s. 124.

⁶⁷ «İğasətül Lehfan» 1/258, Əbu Nuaym «Hilyə» 9/146, İbnul Covzi 244-249.

⁶⁸ «İğasətül Lehfan» 1/258.

⁶⁹ Əhməd b. Yəhyə b. İshaq ər-Ravendi. Zındıqdır. Əvvəli Mötəzilə kəlamçılarından olub, sonra zındıqlaşdı və inkarçılıqla məşğul olmuşdur. İslama dil uzadan bir çox kitab yazmışdır. Allahın lənətinə 298-ci ildə getdi. Hafiz «Lisanul Mizan».

⁷⁰ Muhəmməd b. Muhəmməd b. Tarhan ət-Turki. Qazali və başqaları onun kafir olduğunu söyləyirlər. 339-cu ildə ölmüşdür. «Şəzəratuz Zəhəb» 2/350-354.

⁷¹ «Məcmuul Fətava» 11/532, 570.

minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mənasız, oyun-oyuncaq sözləri satın alar. Məhz belələrini rüsvayedicı bir əzab gözləyir». (Loğman 6). İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – deyir ki: “Həqiqətən bu musiqi alətləridir”. Abdullah b. Amr – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Allah mənim ümmətimə içkini, azart oyunları, təbil və bərabit (ud) qadağan etmişdir”⁷². İshaq b. İsa ət-Taba rəvayət edir ki, İmam Məlik – *rahmətullahi aleyhi* – dən Mədinəlilərin musiqi xüsusunda rüxsət vermələrinə dair sual soruşdum o: «Bunu ancaq fasiqlər edər» deyə cavab verdi⁷³. Məliki məzhəbindən olan Qasım b. Muhəmməd deyir ki: “Qiyamət günü haqq ilə batil bir yerə cəm olduğu zaman musiqi batil arasında olacaqdır. Batil isə atəşdədir”⁷⁴. Vəki b. Cərrah – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «(Musiqi alətini) al və sahibinin başında qır. Çünki İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – belə edərdi»⁷⁵. İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi qəlbə münafıqlıq yetiştirir»⁷⁶. İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Tütək, zurna, tabur, ud, kamança və bənzəri şeylər haramdır»⁷⁷. İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* - nin oğlu Abdullah deyir ki, atamdan mahnı barəsində soruşdum o: “Mahnı qəlbə münafıqlıq yetiştirir və mən onu sevmirəm”⁷⁸. Hənbəli məzhəbindən olan İbn Qudamə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi alətləri üç növdür və onların hər biri də qadağandır. Bu alətlərdən: Simli alətlər, nəfəs və zərb alətləridir. Kim inadkarlıq edib bunlara qulaq asarsa o, rədd olunmalıdır”⁷⁹. Əbu Bəkr əl-Mərvəzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki, Əbu Abdullah (İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – dən) soruşdum: «Küçədən keçərkən davul satıldığını gördüm. Onları qırımı?» O: «Sənin gücünün çatacağını zənn etmirəm. Gücün çatarsa nə gözəl» deyə cavab verdi. Sonra yenə də soruşdum ki: «Ölü yumağa çağrıldığımda bir davul səsi eşitdim. Nə edim?”. Cavabı: «Sındıra bilsən sındır, gücün çatmazsa çölə çıx»⁸⁰. Şabi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Allah müğənniyə və musiqi dinləyəne

⁷² “əl-Muhəzzəb” 2/327.

⁷³ əl-Hallal «Əmrü bil Məruf və Nəhyü anil Munkər» 166, Təlbisu İblis 244, «Təfsir Qurtubi» 14/55.

⁷⁴ “Mavahibul Cəlil” 4/9.

⁷⁵ Həllal «Əmr bil Məruf və Nəhyü anil Munkər» 126.

⁷⁶ «İğasətul Lehfan» 1/258.

⁷⁷ İbnul Covzi «Təlbisul İblis» s. 225.

⁷⁸ “Məsəil Abu Davud” 279.

⁷⁹ “əl-Muğni” 10/173.

⁸⁰ Həllal «Əmr bil Məruf və Nəhyü anil Munkər» 130.

lənət etsin»⁸¹. Dahhaq – *rahmätullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi qəlbləri pozar və Rəbbi qəzəbləndirər»⁸². Əbu Qasım Diməşqi deyir ki, Əbu Ali Ruzebariyə: «Əyləncə və musiqini dinləyən mənə halaldır, çünki mən elə bir dərəcəyə çatdım ki, artıq mənə təsir etmir» deyən kimsədən soruşuldu. Əbu Ali: «Bəli, o dərəcələrə çatdı, lakin Cəhənnəm dərəcələrindən Sakara» dedi. Əbul Həsən deyir ki, bir nəfər başqa birisinin gitarasını qırdı. Gitarası qırılan Qazi Şureyhın yanına gələrək şikayət etdi. Şureyh da gitaranı qırana hər hansı bir təzminat ödətmədi»⁸³.

Qəsidələr dinləmək bəzi kimsələrin qəlblərində Quranı dinləməkdən daha üstün tutuldu. Qəsidə dinləyən zaman incələnen qəlb Quranı dinləməklə əsla yumşalmadı. Bu da onu göstərir ki, gizli bir hava onların qəlblərinə yerləşmiş və onları məğlub etmişdir. Onlar isə tam başqa şey zənn edirlər. Əbu Hüseyin Dərrac deyir ki: Bağdatda Yusuf b. Hüseyin Razini ziyarət etmək istədim. Şəhərə daxil olduqda onun evini soruşdum. Soruşduğum hər kəs: O, zındığı sən neynirsən? Deyə soruşdular. Onların bu sözlərindən köksüm daraldı. O, keçə məsciddə gecələdim. Sonra öz-özümə bu şəhərə onu ziyarət etmək üçün gəldim. Onu ziyarət etmədən də dönməyəcəyəm dedim. Təkrar onu soruşmağa başladım. Ta ki, məscidə çatdım. Əlində Quran oxuyan birinin onun qarşısında mihrabda oturduğunu gördüm. Ona yaxınlaşdım və salam verdim. Salamımı aldı və: Haradan gəlirsən? Deyə soruşdu. Mən: «Filan yerdən» dedim. Şeyxi ziyarət etmək üçün gəldim. O: «Gözəl bir şer oxumağı bilirsənmi?» dedi. Mən: «Bəli» dedim və bir şer söylədim. O, mushafı bağladı və ağlamağa başladı. Çox ağlamaqdan saqqalı və əbası islandı. Mənə: «Ey oğul! Şəhər əhlinin Yusuf b. Hüseyinə zındığı demələrini pis qarşıladın. Lakin namaz vaxtından bəri Quran oxuyuram, gözümdən bir damla yaş da gəlmədi. Lakin bu beytlə Qiyamətim az qala qopdu». İbn Teymiyyə – *rahmätullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi və çalğı alətlərini dinləmək şeytanın vəsvəsəsini gücləndirən şeylərin ən böyükdür. Bu müşriklərin dinləyişidir» . Möminlərin əmiri Yəzid b. əl-Vəlid b. Abdul Məlik deyir ki: «Ey Umeyyə oğulları! Musiqidən çəkinin. Çünki o, həyanı azaldır, şəhvəti artırır, kişiliyi yox edir. O, içkinin yerinə keçir və sərxoşluğun etdiyini edir. Çünki musiqi zinanın dəhlizidir» . İbnul Cövzi – *rahmätullahi aleyhi* - deyir ki: «Bilinməlidir ki, musiqi dinləmək iki şeyi bir yerə cəm edir.

---

⁸¹ İbn Əbi Dunyə «Zəmmul Mələhi», İbn Hibban.

⁸² İbnul Cövzi «Təlbisü İblis» s. 235.

⁸³ İbn Əbu Şeybə «Musənnəf» 7/312,3275, Beyhəqi 6/101.

⁸⁴ «Məcmuul Fətava» 11/295.

⁸⁵ İbn Əbi Dunyə «Zəmmul Mələhi».

Qəlbi Allahın əzəmətini düşünməkdən və ona xidmətdən uzaqlaşdırması və qəlbi ən çox hissi şəhvtləri yerinə yetirməyə, ani ləzzətlərə meyl etdirməsidir... Zina ilə musiqi arasında bir münasibət vardır. Çünki musiqi ruhun zövqü, zina isə nəfsin ən böyük zövqüdür. Buna görə də musiqi zinanın dəvətçisidir... Şeytan abidlərdən haram səsləri eşitməkdən ümidünü kəsincə ud və bənzəri alətlərə yönəltdi. Onlara bunu xoş göstərdi. Məqsədi isə bir şeydən digər bir şeyə doğru yavaş-yavaş yönəltməkdir» .

Zahid tabiin Muhəmməd b. əl-Munkər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Qiyamət günü gəldikdə biri səsləyərək: Özlərini və qulaqlarını *Ləhvəl* (əyləncə, oyun, boş şey) uzaq olanlar haradadırlar? Onları misk baxçalarına yerləşdirin. Sonra mələklərə deyilir: Onlara mənim mərhəmətimi duyurun. Orada qorxu olmadığını və üzülməyəcəklərini bildirin» . Əbu Tayyib ət-Təbəri – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi dinləyənin ağılı və həyası əskilər. Musiqi dinləmədən əvvəl nifrət etdiyi çox danışmaq, yalan, qəh-qəhə ilə gülmək, çırtma çalmaq, ayağı yerə vurmaq kimi əməlləri bəyənəməyə başlayar» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Çalğılar, nəfslərin içkisidir. Onlar nəfslərə içkidən daha pis təsir edirlər (Başqa rəvayətdə: Musiqi zinanın yolçusudur. O, zinanın meydana gəlməsində ən böyük səbəblərdəndir)» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Dinin həqiqətindən, qəlblərin hallarından, zövqlərindən və həyacanlarından xəbərdar olan kimsə fit verib, əl çalmaq (musiqi dinləməyin) zərəri və fəsadı xaric, qəlblərə hər hansı bir fayda və xeyiri olmadığını bilir. İçki bədən üçün nə isə musiqi dinləmək də ruh üçün odur. Buna görə də mahnı oxumağa düşkün olanlar şərabin sərxoşluğundan daha çox sərxoş olurlar. Onlar eyni ilə içki içənin duyduğu ləzzəti duyurlar. Hətta içki içənin duyduğundan daha çox və böyük bir zövq alırlar. Bu onları Allahı anmaqdan və namazdan, içkinin uzaqlaşdırdığından daha çox uzaqlaşdırar. İçkidən daha çox aralarında kin və düşmənçilik salır» . İmam Tartuşi – *rahmətullahi aleyhi* - dən: «Bir yerdə bir qrup yığışaraq Quran oxuduqdan sonra bir kimsənin qalxıb onlara şer oxuyub rəks etməsi, cuşa gəlməsi, dəf və qaval çalan kimsələrin durumu və bunlarla birlikdə oturmağın halal olması və olmaması deyə soruşulduqda o: «Sufilərin getdikləri bu yol sapıqlıqdır.

⁸⁶ İbnul Cövzi «Təlbisu İblis» s. 222.

⁸⁷ İbn Əbi Dunyə «Zəmmul Melahi», Suyuti «Durrul Mənsur» 5/153.

⁸⁸ İbnul Cövzi «Təlbisu İblis» s. 222.

⁸⁹ «Məcmuul Fətava» 10/417.

⁹⁰ «Məcmuul Fətava» 573-576.

İslam sadəcə Allahın Kitabı və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Sünnəsidir. Rəks və cuşa gəlməyə gəlincə isə onu ilk edənlər Samirinin yoldaşlarıdır. Samiri onlara cansız bir cəsəd olaraq bir buzov heykəli etdikdə, onlarda onun ətrafında rəks edib cuşa gəldilər. Rəks isə kafirlərin və buzova tapınanların dinidir... Allaha və Axirət gününə iman edən bir kimsənin onlarla birlikdə olması və onlara kömək etməsi halal olmaz. İmam Məlik, Şəfi, Əbu Hənifə, İmam Əhməd və başqa müsəlmanların imamlarının məzhəbi budur» . İbn Bazz – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Əylənmək üçün (musiqi alətləri ilə edilən) bir şeyi əhatə edən musiqiləri dinləmək evdə və ya minikdə, toplantıda, məclislərdə, istər kişi olsun, istər qadın dinləyən hər kəsə haramdır. **«İnsanlar içərisində eləsi də vardır ki, nadanlığı üzündən xalqı Allah yolundan döndərmək (sapdırmaq) və bu minvalla onu məsxərəyə qoymaq üçün mənasız, oyun-oyuncaq sözləri satın alar. Məhz belələrini rüsvayedicisi bir əzab gözləyir».** (Loğman 6). Çünki o, qəlb üçün bir fitnədir, onu pisliyə həvəsləndirər, yaxşılıqdan çevirər, insanın vaxtını zay edər». Əbu Abdullah b. Batta əl-Ukberi belə deyir: «Bir nəfər mənim yanıma gələrək musiqi dinləməyin hökmünü soruşdu. Mən də onu bundan nəhy etdim və alimlərin bu işi pis gördüklərini, səfehlərin isə xoş gördüklərini söylədim. Bunu ancaq sufilərdən bir qrup edər. Zahid olduqlarını izhar edərler. Sevgi və məhəbbəti iddia edərler, qorxu və ümüdü itirirlər. Gənclərdən və qadınlardan dinləyirlər. Coşurlar, bağırırlar və bayılıb özlərindən gedirlər. Zənn edirlər ki, bütün bunlar Rəblərinə olan sevginin şiddətindəndir. Allah onların söylədiklərindən münəzzəhdir». Şeyx Uşeymin, Şeyx Albani – *rahmətullahi aleyhi* - deyirlər ki: «Musiqi dinləmək haramdır»

⁹¹ Qurtubi 11/237, Heysəmi «Kəffir Rua An İstima Alatis Səma» (Zəvacirin dipnotu səh 50).

⁹² «Fətva İslamiyyə» Muhəmməd əl-Musnid 4/388,390,395, 397, Darul Vətən, Həmçinin Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - nin bu mövzu ilə bağlı ayrıca bir kitabı da vardır. «Təhrimu Alatil Tarab». **Sual:** Bildiyiniz kimi radio və televizorlarda davamlı çalğı alətləri ilə söylənən dini, milli mahnıların uşaq və doğum günü mahnılarının hökmü nədir? **Cavab:** Şeyx Uşeymin – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Çalğı qəti olaraq haramdır. Dini və milli nəşidlər, uşaq mahnıları musiqi alətləri ilə olduqda haramdır. Doğum günləri isə batildir. Bu məclislərə qatılmaq və orada iştirak etmək isə haramdır. «Fətva İslamiyyə» Muhəmməd əl-Musnid 4/390. **Sual:** Çalğı alətlərinin satışı, musiqi kasetlərinin satılması və dinlənməsi, bu kasetlərin satılması və ticarəti ilə əldə edilən pulun hökmü, bu cür kaset satanların dükanlarını kirayə vermələrinin hökmü. Dükanı kirayə verənlə orada satış edən, bu kasetləri satın alanların günahını yüklənirmi, yoxsa yox? Bizə bunun fətvasını verin. Allah sizə əcr versin və sizdən razı olsun.

demişlər. Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - öz başına gələn bir hadisəni belə anladır: «Mən Dəməşqdə öz dükanımda saat təmir edirdim. Tələbə olan bir müştəri mənə yaxınlaşdı. Başında Suriyada tanınan abani (ipək parça sarı cizgilərlə) kimi bir sarğı vardı. Qoltuğunun altında olan cihaz diqqətimi çəkdi. (Musiqi) dinləmək üçün cihaz olduğunu zənn etdim. Nə olduğunu soruşduqda təmin etdiyim kimi mənə cavab verdi. Mən də heyrətlə: Sən müğənnisən? deyə soruşdum. O: Xeyr, lakin, dinləyirəm dedi. Mən: Məgər sən dörd imamın haram olduğunu görüş birliyi ilə ifadə etdiklərini bilmirsən? dedim. O: Mən yaxşı bir niyyətlə bu işi edirəm, dedi. Mən: Bu necə olur? Deyə soruşdum. O: Mən əlimdə təsbəh olduğu halda oturur Allaha təsbih və zikr edirəm. Bu arada Ummu Gülsümün mahnılarını da dinləyirəm. Onun şirin səsi ilə Cənnətdə olan Cənnət qadınlarının səslərini xatırladırım. Bu sözlərinə lazımı cavabı verdim. Lakin indi ona nə dediklərimi tam xatırlamıram. Bir həftədən sonra təmir edilmiş saatını almaq üçün gəldi. Yanında da daha güclü elm tələbəsini gətirmişdir. Bu kişi Rabidatul Uləma cəmiyyətinə mənsub tanınmış birisi idi. Yoldaşını dəstəklilərək mövzu ilə bağlı açıqlamalar etdi. Gözəl niyyətinə görə məzurdur dedi. Mən: İnsanı Allaha yaxınlaşdırması bir qırağa dursun, yaxşı niyyətin haramı halal edə bilməz, dedim. Bir müsəlman Cənnət şərabını xatırlamaq idiasıyla şərab içməyi halal qəbul edərsə bu haqda nə deyirsən? Eyni şeyi zina üçün də söyləyə bilərəm. Allahdan qorx, Allahın haram etdiyini halal etmə! Hətta ən bəsit bir hiylə ilə Allaha yaxınlaşma və Allahın haramlarını halal edən qapını insanlara açma, dedim. Bundan sonra o, kimsə söyləyəcək bir söz tapmadı» .

Cavab: Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Zikr etdiyiniz bu çalğı alətlərinin dinlənməsi və satışı haramdır. Belə bir kasetləri olan kimsənin tövbə etməsi, faydalı bir şey yazmaq üçün onların içindəkiləri silməlidir. Onların satılmasından və ticarətinin edilməsindən əldə edilən pul isə haramdır. Sahibinə halal deyildir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah bir şeyi haram edincə onun satışını (gəlirini) də haram edər». Bu cür kaset satanların öz dükanlarını kirayə vermələri də haramdır. Bundan alınan pul da haramdır. Çünki bu Allahın: «**Günah və düşmənlik üzərində bir-birinizlə yardımlaşmayın**» buyurduğu ilə qadağan etdiyi günah və düşmənlik üzərə yardımlaşmağa daxil olar. Satın alanların günahları öz üzərlərinə olduğu kimi satıcıya və dükanı kirayə verənə, müştərilərin günahından heç əskilmədən yüklənər. Allah ən yaxşı biləndir. «Fətva İslamiyyə» Muhəmməd əl-Musnid 4/397.

⁹³ İslam Fiqhində Çalğı Alətləri.

Musiqinin Haram Olması Barədə İcma Vardır - Bilinməlidir ki, hər zamanda və hər yerdə din imamları, musiqi, çalğı və musiqi alətlərinin haram edildiyi barəsində icma etmişlər. Allamə Qurtubi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Onun haram edildiyində ixtilaf yoxdur» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Ud və bənzəri musiqi alətləri və çalğuların haram olunduğunda onlar müttəfiqdirlər» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ümmətinin salehlərinə, abidlərinə və zahidlərinə əl çalmaq, dəf çalmaq ilə bərabər beyləri dinləmək üçün bir yerə yığışib toplanmalarını din etməmişdir» . İbnus Salahda, dəf və qaval ilə birlikdə mahnı oxumağı, bununla bərabər rəks edib, fit çalmağı halal qəbul edən, belə bir işin halal və Allaha yaxınlaşdıran bir əməl və ibadətlərin ən fəzilətlilərindən olduğuna inananların hökmü haqqında verilən bir suala bu fətvanı vermişdir: Bu kimsələr Uca Allaha iftira etmişlər. Onlar bu sözləriylə inkarçı, batınilərin yolu ilə getmiş, müsəlmanların icmasına müxalif olmuşlar. Müsəlmanların icmasına müxalif olan bir kimsə haqqında isə Uca Allah: ***«Hər kəs özünə doğru yol aşkar olduqdan sonra Peyğəmbərdən üz döndərüb möminlərdən qeyrisinin yoluna uyarsa, onu istədiyi yola yönəldər və cəhənnəmə varid edərək. Ora necə də pis yerdir».*** (*ən-Nisa 115*) . İmam Şatibi, bir yerə toplanaraq cəmaat şəkilində yüksək səslə Allahı zikir edən, sonra da mahnı oxuyub, rəks edən bir topluluğa dair verilən suala belə cavab vermişdir: «Bütün bunlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoluna, səhabələrini və onlara gözəl bir şəkildə tabe olanların getdikləri yola müxalif olmaq, sonradan uydurulmuş bidətlərdir». İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Musiqi məkrüh olan bir əyləncədir. Kim onu çox dinləyərsə o, səfəhlərdən sayılar və şəhadəti qəbul edilməz». İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bu musiqi haramdır və çirkindir. Müsəlmanlardan heç kimsə onu mübah görməz. Üzündən həya pərdəsini

⁹⁴ ***İcma*** – Toplanmaq, dağılmış şeyləri toplamaq, hazırlamaq və s. mənədadır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ümmətindən olan Müctəhidlərin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəfatından sonrakı hər hansı bir dövürdə bir məsələnin hökmündə fikir birliyi etmələridir. İcma İslam fiqhinin qaynaqlarından üçüncüsüdür. Qəti şəri bir dəlildir. Ona qarşı gəlmək əsla caiz deyildir. Şovkani «İrşadul Fuhul» s.71, «Məcmuul Fətava» 1/341.

⁹⁵ «Əhkəmul Quran» Loğman 6.

⁹⁶ «Minhəcus Sunnə» 3/439, «Məcmuul Fətava» 11/576.

⁹⁷ «Məcmuul Fətava» 565.

⁹⁸ Fətva İbnus Salah 300-301, İbn Qeyyim «İğasətul Lehfan» 1/228.

və din örtüyünü sıyırır atmış, Allaha, Rəsuluna, dininə və qullarına qarşı açıqca çirkinlikləri söyləyənlərdən başqası onu gözəl görməz. Bu kimi pisliklərə sahib olan musiqinin çirkinliyi insanların fitrətində də yer tutmuşdur. Belə ki, kafirlər də bundan ötrü müsəlmanları və dinlərini ayıblayırlar. Bəli, müsəlman alimləri, İslam dini ağıl və din xüsusunda, məhrəm qadınlar və uşaqlar haqqında bir çox pisliklərə səbəb olan bu musiqi dinləməkdən uzaqdırlar. Belə bir musiqi dinləmək dini nə qədər ifsad etmiş, neçə sünnətin ölməsinə səbəb olmuş, nə qədər həyasızlıq və bidətin canlanmasına səbəb olmuşdur?

Kitab (Quran) oxunur, başlarını əydilər, xuşudan deyil!

Bu bir şəkildir, səmimiyyət yoxdur bunda yaxşı bil!

Bax, musiqi və çalğıda necə coşdurur!

Bil ki, buna Allah üçün deyil şeytan üçün coşdular!

Musiqinin qəlblərdə, ruhlarda və dinlərdə səbəb olduğu pisliklər sayılmayacaq qədər çoxdur. Mahmud əl-Alusi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Digər İslam ölkələrində və bəzi bölgələrdə musiqi bəlası hər tərəfi bürümüşdür. Məscidlər və başqa yerlər də bu şeydən qorunmamışdır. Hətta bəzi vaxtlarda minarələrdə mahnı oxuyan müğənnilər təyin edilmişdir. Bunlar da içkini, meyxanaları və haram sayılan daha bir çox şerləri oxuyurlar. Bununla bərabər belələrinə vəkfdən bəlli bir pay da ayrılmışdır... Bundan daha çirkin sufilərin iblislərinin və azğınlarının etdikləridir. Digər tərəfdən onlar söylədikləri mahnıların və oxuduqları şerlərin ihtiva etdiyi batil dolayısıyla onlara etiraz edildikdə belə deyirlər: Bizlər (şərab) ilə İlahi sevgini, ən böyük sevgili olan Allahu qəsd edirik. Lakin belə bir fəhm hörmətsizlikdir. Çünki Allah: **«Ən gözəl adlar Allahındır. Onu bu adlarla çağırır dua edin. Onun adları barəsində küfr edənləri tərkin edin. Onlar etdikləri əməllərin cəzasını alacaqlar»**. (əl-Əraf 180). Onların oxuduqları şerlərin çoxu oxuna biləcək şerlərin ən pisidir. Buna baxmayaraq onlar bu işin Allaha yaxınlaşdıran bir əməl olduğuna inanır və bu işi ən çox istəyən və arzu edənlərin Allahın nemətini ən çox istəyən, əzabından ən çox qorxan kimsələr olduğunu iddia edirlər. Allah onları öldürsün! Necə də iftira atırlar?» .

«Bu gün sizin dininizi tamamladım» (əl-Maidə 3) deyər buyurmaqdadır. Əgər əyləndirici musiqi alətlərini çalmaq yaxud da dinləmək dinin bir parçasını təşkil etsə və aləmlərin Rəbbinə yaxınlaşdırıcı olsaydı, əlbəttə ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm*

---

⁹⁹ Məsələtul Səma 106-108.

¹⁰⁰ (Loğman 6) təfsir edərkən bu sözləri söyləmişdir 11/72-75.

–bunu açıqlayar və ümmətinə ən mükəmməl şəkildə izah edərdi. Lakin heç bir Peyğəmbər belə bir şeyi əmr etməmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nəfsim əlində olana and olsun ki, sizi Cənnətə yaxınlaşdıracaq və Cəhənnəmdən uzaqlaşdıracaq hər nə varsa mütləq onu sizə əmr etdim və sizi Cəhənnəmə yaxınlaşdıracaq, Cənnətdən uzaqlaşdıracaq hər nə varsa mütləq onu sizə qadağan etdim» . Alləmə

---

¹⁰¹ Səhih Silsilə 1803.

¹⁰² Belə bir kimsələrin azmalarına səbəb nədir: Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: 1 - Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə yalan ihtiva edən rəvayətlərə və zəif hədislərə güvənmək. Şeyx əl-Albani «İslam Fiqhində Çalğı Alətləri» adlı kitabında musiqini və çalğı alətlərini halal görən və bu barədə varid olan hədisləri zəif qəbul edən Zahiri İbn Həzm «Musiqinin Mubah Yoxsa Haram Olması», İmam Qazali «İhyau Ulumid Din», Yusuf Qardavi «Halal Və Haram» və s. rəddiyyə etmişdir. 2 – Məqsədlərinə uyğun gəlməyən səhih hədisləri rədd edərək ağıllarına uyğun olmadıqlarını irəli sürmələri. Qəbr əzabı, Sırat, Mizan, Allahın axirətdə görülməsini və s. şeyləri inkar edənlər kimi. 3 – Açıq üsulu buraxaraq Mütəşabih olanlara tabe olmağa yönəlmək. 4 – Şeyxlərini təzimdə çox irəli gedərək sonda onları haqq etmədikləri səviyyəyə qaldırmaları. Onların həddi aşanları deyirlər ki, Allahın filankəsdən daha böyük vəlisi yoxdur. Orta halda olanları isə şeyxlərinin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə bərabər olduğunu, lakin ona vəhy gəlmədiyini deyirlər. Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Mən bu sözü İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - nin «Məsələtus Səma» 1/161 adlı əsərində oxuyunca müsəlman bir kimsənin belə bir sözü söylədiyini qəbul etmədim: «Musiqi dinləmək altı və ya yeddi baxımdan Qurani dinləməkdən Mürid üçün daha faydalıdır». Mən bunu İmam Qazali – *rahmətullahi aleyhi* - nin «İhyau Ulumid Din» adlı əsərində 2/298 «Mürid» kəlməsi olmadan bu ifadəni görəndə qədər qəbul etmədim: «Uca Allahın kəlamı qəti olaraq musiqidən daha fəzilətli olduğuna görə, nə üçün onlar Quran oxuyan bir kimsənin ətrafında toplanmırlar?». İmam Qazali: «Bunu bil ki, musiqi Qurana görə vücudu yeddi dəfə daha çox hərəkətə gətirir...». Əbu Həmid əl-Qazali deyir ki: «Musiqi dinləməyin haram olduğuna dair açıq bir nas olmadığı kimi qiyas da yoxdur». Digər bir yerdə: «Gözəl səsi dinləməyi nəhy etməyin nə mənası vardır... Əgər fərdlərin ayrı-ayrı gözəl səsləri haram deyilsə, bu səslərin bir yerdə toplanaraq səslənməsi də haram deyildir. Çünki mübah olan fərdlər bir yerə toplandıqda yenə də mübah olur. Təbii ki, musiqinin məzmununa baxmaq lazımdır. Əgər nəznində haram bir şey varsa haram olur»¹⁰². Sufilər deyirlər ki: «Kim xocasına nə üçün deyə soruşarsa xeyir tapmaz». Sufilərin dəvətçiləri: “Kişi özünü təmamən şeyxinə təslim edəcək və sual verməyəcəkdir. Ona görə də musiqi dinləməyin Allaha yaxınlıq olduğunu iddia etdilər”. Əbu Talib əl-Məkki deyir ki: «Bəzi Şeyxlərimiz Cuneydin belə dediyini rəvayət edirlər: Bu sufi tayfasının üzərinə rəhmət üç halda enər: Yemək anında – çünki acımadıqca yeməzlər. Zikr anında – çünki o zaman Sıddıq və Peyğəmbərlərin məqamına

İbn Həcər Heysəmi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Tabur, ud, telli saz, kamança, santur (kanona bənzər alət) əylənməyi sevən və günahkar kimsələr tərəfindən bilinən başqa alətlərin hamısı ixtilafsız haramdır. Bunlarda ixtilaf olduğunu söyləyən xəta etmiş və nəfsi-istəyinə uymuşdur. Belə ki, bu halı onu kor və kar hala gətirmiş və onu təqvadan ayırmışdır...» . **«Hər kəs özünə doğru yol aşkar olandan sonra Peyğəmbərdən üz döndərüb möminlərdən qeyrisinin yoluna uyarsa, onu istədiyi (özünün yönəldiyi) yola yönəldər və Cəhənnəmə varid edərək. Ora necə də pis yerdir».** (*ən-Nisa 115*). Bu ayədə Allah möminlərin yolundan çıxaraq başqa yola sapan kimsənin gedəcəyi yerin Cəhənnəm olduğunu – *Allah qorusun* – bildirməkdədir. Müsəlmanların icması haqdır. O, möminlərin yoludur. Onların icmasına qarşı çıxana ayədə təhdid vardır. Çünki Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah mənim ümmətimi sapıqlıqla bir araya gətirməz. Allahın əli cəmaat üzərindədir. Allahın əli cəmaat üzərindədir. Kim (söz, əməl və etiqad) olaraq cəmaatdan ayrılırsa Cəhənnəmə doğru ayrılmış olar» .

Yuxarıda söylənilən səhabə, tabiin, ətbəu tabiin və sələfdən və onlardan sonra gələn alimlərin böyük bir qisminin sözlərindən aydın oldu ki, onlar çalğı və musiqinin haram olduğunu icma etmişlər. Heç biri rüxsət verdiyini söyləmədi, istifadə etmələrini şiddətlə qadağan etdilər və musiqi alətlərinin qırılmasını əmr etdilər və: Onları qırdığına görə heç bir təzminat da ödənilməz .

Nə Üçün Musiqi Digər Günahlar Arasında Münafıqlıyı Yetiştirir? – İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - daha öncə keçən İbn Məsud – *radiyallahu anhu* – nun: «Yağış bitkiləri böyüdüb yetişdirdiyi kimi musiqi də qəlbə münafıqlıyı yetişdirir» hədisini açıqlayarkən deyir: «Əgər

---

ulaşırlar. Bir də qulaq asmaq anında – çünki sevgi ilə dinləyərlər və haqqı müşahidə edərər»¹⁰². 5 – Dəlilləri lazım olan yerlərdən uzaqlaşdıraraq təhrif etmək. Məs: Dəlil hər hansı bir məsələ barədə varid olmuş ikən onu bir başqa mövzuya yönəldərək hər iki məsələnin eyni olduğunu deməklə dəlilləri təhrif etmək. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nəfsim əlində olana and olsun ki, əgər Musa – *əleyhissəllam* – sağ olsaydı o da mənə tabe olmaqdan başqa bir şey etməzdi» Əgər Kəlimullah olan Musa – *əleyhissəllam* – kimi bir kimsə, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə tabe olmaqdan başqa bir şey etməyəcəksə bizlərin Allah və Rəsulundan başqasına tabe olmağımız doğru olurmu? Səhih Silsilə 3207, İrva 1589, «İslam Fiqhində Çalğı Alətləri».

¹⁰³ Kəffur Ruai ən Muharrəmatil Lehvi vəs Səma s. 124.

¹⁰⁴ əl-Albani «Səhihul Sünnən Əbu Davud».

¹⁰⁵ Həllal «Əmr bil Məruf və Nəhyi anil Munkər» 172.

¹⁰⁶ İbn Əbi Dünya «Zəmmul Mələhi».

səndən digər günahlar arasında musiqinin münafıqlıyı yetişdirməsi necə açıqlanır? deyə soruşularsa onda: Bu səhabələrin qəlblərin hallarını və əməlləri ən yaxşı şəkildə qavradıqlarına, qəlbin xəstəliklərini və müalicə yollarını ən yaxşı bildiklərinə, Səhabələrin qəlblərin təbibləri olduqlarına ən açıq dəlillərdən biridir... Lakin vaxt keçdikcə təbiblərin azlığı və xəstələrin çoxluğu keçmişdə görülməyən yeni xəstəliklərin çıxmasına səbəb oldu. Bunu da bil ki, musiqinin qəlbi münafıqlıqla boyaması, əkinin su ilə yetişməsi kimi münafıqlıyın qəlbə yetişməsinin bir çox özəllikləri vardır. Bu özəlliklərdən bəziləri: Musiqi qəlbi əyləndirir və Quranı qavramaqdan, onun üzərində düşünməkdən, Quranda olan hökmlərə lazımınca əməl etməkdən yayındırır. Şühəsiz ki, Quran və musiqi əbədiyyən qəlbə bir arada ola bilməzlər. Çünki Quran havaya (faydasız şeylərə) uymağı qadağan edir. Quran iffəti, nəfslərin şəhvət və arzularından uzaq olmağı, azğınlıq yollarından uzaqlaşmağı əmr edər, şeytanın addımlarının ardınca getməyi qadağan edərkən, musiqi bütün bunların əksini əmr edər və bunları gözəl göstərir. Nəfslərdə azğın arzuları hərəkətə gətirir. Gizli olanlarını hərəkətə gətirir. Sakit duranlarını coşdurur, nəfsi çirkin olan hər bir şeyə doğru təhrik edər. Hər gözəl qadına və ya kişiyyə yaxınlaşmağa meyl etdirər. Musiqi və şərab eyni südü əmmişlər. Hər ikisi də çirkinliklərə, arzuları oyandırmaqda birbirilə yarışirlər. Şühəsiz musiqi içkinin əksi, süd qardaşı, onun vəkili, onun müttəfiqi, onun sirdaşı, onun yoldaşındır. Şeytan bu ikisi arasında pozulmayan bir qardaşlıq bağı qurmuşdur. Musiqi qəlbin cəsususu, ondakı mərdliyi oğurlayan, ağılnı qurdudur. Qəlblərin dərinliklərinə nüfuz edər, qəlbəki gizlilikləri kəşf edər. Qəlbə olan hava, şəhvət, həyasızlıq, məntiqsizlik, axmaqlıq kimi halları hərəkətə gətirir. Bir kimsəni ağır təbiətli, gözəl əxlaqlı, imanlı olduğunu, üzərində İslamın cizgiləri və Quranın şirinliyinin əlamətlərini daşdığını görürsən. Eyni adam musiqi dinləyib, ona meyl etdiyi təqdirdə ağılnın azalması, həyasının getməsi, mərdliyinin yox olması, gözəl sifətlərin ondan getməsi, şeytanın onun halına sevindiğini, imanının isə Allaha şikayət etməsi, Quran oxumağın ona ağır gəlməsi, artıq o, kimsə musiqi dinləməkdən əvvəl çirkin gördüyü şeyləri gözəl görməyə başlayıb, ağır təbiətlikdən və əxlaqdan, çox danışmağa, yalan söyləməyə, təkəbbürlənməyə, barmaqlarını çırtlamağa, başını sağa-sola əyməyə, çiyinlərini sallamağa, ayaqlarını yerə, əllərini qadınlar kimi çırpır, cuşa gəldikdə isə öküzdən daha betər olar. Kimi zaman kədərli kimi ah çəkər, kimi zaman da dəlilər kimi fəryad edər. Ariflər deyirlər ki: «Musiqi dinləmək kimisində münafıqlıyı, kimisində inadkarlığı, kimisində yalançılığı, kimisində həyasızlığı, kimilərində də

axmaqlığı yetişdirir» . İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Arif insan səbəbləri götürən, nəticələri fikirləşən, məqsədləri və sonunda yetişəcəyi nöqtə üzərində düşünən kimsədir. Haramlara götürən yolları bağlamaqda şəriətin məqsədlərini bilən bir kimsə bu şəkildə musiqi dinləməyin haram olduğunu qəti qəbul edər. Çünki yad bir qadına baxmaq və səsini dinləmək, harama gedən yolu bağlamaq üçün haramdır.

Şəriətin haram etdikləri iki qimdir: 1 – Bir qismi içində olan pislərə görə haramdır. 2 – Bir qismi də pislilik olan bir şeyə aparan yol olduğundan haram edilmişdir.

Haram olan bu xüsusə baxar və nəyə səbəb olduğuna baxmayan bir kimsə bunun nə üçün haram edildiyini başa düşməkdə çətinlik çəkər və belə deyər: Güzəl bir surətə baxmaqda nə kimi bir pislilik, günah vardır? Cuşa gətirən və bir alət ilə icra edilən bir səsə, gözəl bir səslə söylənən vəzinli bir sözü dinləməkdə nə kimi bir pislilik vardır? Belə deyənə bu şəkildə cavab verilir: «Surətlərə bu şəkildə baxmağın və cuşa gətirən bu çalğıları dinləməyin haram edilməsi şəriətin əksiksiz və mükəmməl olduğunu, onu ümmətin xeyirini səmimi olaraq istədiyini göstərməkdədir. Əgər pislilikləri haram etməklə bərabər onlara aparan yolları mubah etsəydi bu ağla sığmaz olardı. (Necə ola bilər ki, bir şey haram olsun lakin ona aparan yollar isə mubah)... Harama götürən bir yol olduğu üçün bu yolu bağlamaq məqsədlilə qadağan edilmişdir. Bu da onun hikməti, rəhməti və qullarını qoruması, onları pisliliklərdən və pisliliklərə aparan yol və vasitələrdən himayə etməsinin bir göstəricisidir. Ağılı başında və həqiqəti bilən bir kimsə musiqi və musiqi alətlərinin Allahın və Rəsulunun haram etdiyi şeylərə götürəcəyini bilir. Əgər onun səbəb olduğu pisliliklər baxmanın səbəb olduğu pisliliklərdən çox olmasa da, aşağı da deyildir. Musiqi çox vaxt içkinin səbəb olduğu pisliliklərdən də artığına səbəb olur. Çünki içkinin sərxoşluğundan kişi tez ayılır. Lakin musiqi dinləməkdən sərxoş olan kimsə yalnız həlak olanlar arasında ayılır» .

2. Mübah Olan Musiqi – Bu səsi yüksəldərək, əyləncə və musiqi alətləri olmadan mahnı (şer) söyləməkdir. Lakin bu şərtlərin yerinə yetirilməsi mühümdür. Sözlərdə Allaha şəriq qoşmaq, küfr sözlər olmamalı, əxlaqsızlıq, müsəlmanları pisləmək, yad qadınları tərif etmək, içkilərdən bəhs etmək və s. boş və faydasız sözlər olmamalıdır. Həmçinin qadınların yad kişilərin yanında mahnı söyləmələri, Allahı zikr etməkdən və fərz ibadətlərdən yayındırmamalı və etdiyi ilə məşhur olmamaq üçün

---

¹⁰⁷ «İğsətul Ləhfən» 1/248.

¹⁰⁸ Məsələtus Səma 167-168.

onunla çox məşğul olmamalıdır. Mübah olan mahnı növlərindən: Döyüşdə söylənilən şerlərdir. Bu da Mücahidləri savaşa təşviq üçün söylənilir. Həmçinin qadınların toy mərasimlərində, bayramlarda dəfədən başqa çalğı alətləri olmadan söylədikləri şerlərdə bu qəbildəndir. Bu dəfin zilləri olmamalıdır. Dəfədən sadəcə qadınlar istifadə edə bilirlər. Kişilərin heç bir zaman, heç bir yerdə dəfədən istifadə etməsi isə caiz deyildir. Aişə – *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənim otağıma daxil oldu. Bu zaman yanımda «*Buəs*» mahnısını oxuyan iki kölə qadın var idi (Başqa rəvayətdə: Dəf çalan. Onlar müğənni deyildilər). O, döşəkçəyə dirsəklənərək üzünü çevirdi. Bir az sonra içəri daxil olan Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – onların səslərini eşitcək üstümə qışqırdı (Başqa rəvayətdə: İki cariyənin üstünə qışqırdı) və belə dedi: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hüzurunda şeytan zınqırovları!». Peyğəmbər: «Əl çək onlardan. Bu günlər bayram günləridir. Ya Əbu Bəkr! Hər bir qövmin bir bayramı vardır bu da bizim bayramımızdır» deyərək buyurdu. Onun başı qarışan kimi kölələrə çıxmalarını gözqaş etdim Onlar da otaqdan çıxdılar» . İmam Bəğavi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «*Buəs* – ərəblərin təntənəli surətdə qeyd etdiyi günlərdən biridir. Həmin gün baş vermiş əzəmətli bir döyüşdə *Aus* qəbiləsi *Xəzrəc* qəbiləsi üzərində qələbə çalmışdı. Kölələrin avazla oxuduqları şerin sözləri isə həmin döyüşə və oradakı qəhrəmanlıq səhnələrinə həsr olunmuşdur. Onun deyilməsində dini cəhətdən də fayda var idi. Əxlaqsız işlərin deyilməsinə, haramlarla qürrələnməsinə və pis sözlərin ucadan ifa edilməsinə gəlincə bu növ mahnılar qadağan olunmuşdur» . Həlimi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Dəf çalmaq yalnız qadınlara halal olur. Çünki əsas olaraq bu onların işidir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də kişilərdən qadınlara bənzəyənləri lənətləmişdir» .

Nigahı elan etmək məqsədilə qadınların toy məclislərində sadəcə dəf çalmaları, içində günaha səbəb olan sözlər olmadan mahnılar oxuması caizdir. Muavviz qızı Rubeyyi deyir ki, evləndiyimdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – toyuma gəldi və yatağımın üzərinə oturdu. Cariyələrimiz həm dəf çalır, həm də bədr savaşında öldürülən əcdadlarımızın vəsflərini söyləyirdilər. Bu vaxt onlardan biri: «İçimizdə sabah nə olacağını bilən Peyğəmbər də var (Başqa rəvayətdə: Sabah nə

¹⁰⁹ Nəvəvi «Şərhu Muslim» 6/182. H. 892,983, əl-Albani «Muxtəsər Səhih Buxari» «Kitabu İdeyn» 508, Qayətul Məram 399.

¹¹⁰ Şərhu Sunnə 4/322, Fəthul Bəri 2/443.

¹¹¹ «Şuabul İman» 4/283.

olacağını sadəcə Allah bilir)» dedikdə Peyğəmbər: «Belə sözlərdən çəkin, əvvəl söylədiklərinə isə davam et» deyərək buyurdu . Aişə – *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, mən Ənsardan birinə gəlin götürdüm. Peyğəmbər: «Ey Aişə! Dəfiniz yoxdurmu? Ənsar dəfi sevir» deyərək buyurdu . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Halal və haram nigahların arasını ayıran dəf çalmaq və toy mərasimində oxumaqdır (yəni haram nigah gizli edilir, dəf çalınmaz. Halal nigah isə dəf çalınaraq elan edilir)» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nigahı elan edin» . Amir b. Sad əl-Bəcəli – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bi gün Qureyze b. Kəb və Əbu Məsud – *radiyallahu anhum* – un yanına daxil oldum. Bu vaxt kənzilər dəf çalır oxuyurdular. Mən: “Siz, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələri buna icazə verirsiniz?”. Onlar: “Toy mərasimlərində bunu etmək bizə icazə verilmişdir” dedilər¹¹⁷.

Dəfdən Sadəcə Qadınlar İstifadə Edə Bilərlər: Kişilərin heç bir zaman, heç bir yerdə dəfdən istifadə etməsi isə caiz deyildir. İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – lənət edib kişiyə bənzər qadınlara və qadınlara bənzər kişilərə (və ya bir-birilərinə oxşamaq istəyənlərə)»¹¹⁸. Həlmi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Dəfdə çalmaq qadınlardan başqa heç kimə olmaz. Çünki bu onların əməllərindəndir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – isə qadınlara oxşamaq istəyən kişiləri lənətləmişdir”¹¹⁹. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Oxumaq, dəf çalmaq, alqışlamaq (əl çalmaq) qadınların işidir. Kişilərdən kim bunu edərdisə Sələflər onları **Muxənnəs** – arvadoxşar kişi deyərdir. Onlar həmçinin kişi müğənnisini də arvadoxşar adlandırardılar. Bu söz onlardan çox məşhurdur”¹²⁰. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Səhih hədislərdə varid olan dəf çalmaq yalnız qadınlara aiddir, kişilərə deyil. Çünki qadınlara bənzəməyə nəhy (qadağa) gəlmişdir (Bayram - *Qurban və Ramazan* - və toy

¹¹² Təbərani «Sağir» s. 69, Həkim 2/184, Beyhəqi 7/289.

¹¹³ Buxari 2/352, 9/166, Beyhəqi 7/288-289, Əhməd 6/359-360.

¹¹⁴ Buxari 9/184-185, Beyhəqi 7/288, Həkim 2/184.

¹¹⁵ Nəsəi 2/91, Tirmizi 2/170, 1088, İbn Məcə 1896, əl-Albani «İrva» 1993.

¹¹⁶ Təbərani 69/1, Məqdisi 150/1.

¹¹⁷ Nəsəi 2/93, Taylasi 1221.

¹¹⁸ Fəthul Bəri 10/332.

¹¹⁹ “Şuayb əl-İman” 4/283.

¹²⁰ “Məcmuul Fətava” 11/565.

mərəsimlərində bu qadağan deyildir)¹²¹. İbn Rəcəb – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Dəfin yalnız toy mərasimlərində istifadə edilməsi onun digər günlərdə istifadə edilməsinin qadağan olunmasını bildirir”¹²².

İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi haqda insanlar çox danışdılar. Kimisi haram deyərkən, kimisi də bunu mübah saydı. Həm də heç bir pislik görmədi. Kimisi də pisliliyi ilə bərabər mübah gördü. İlk öncə bir şeyin mahiyyətinə baxılması lazımdır, sonra da məkruhmu, harammı və ya başqa bir şeymi olduğu bilinir. Musiqi bir çox şeyə deyilir. Hacıların yollarda söylədiyi nəğmələrə də mahnı deyilir. Ərəb olmayan bəzi qövmlər həccə gəldikdə yollarda şer söyləyərdilər. Kəbəni, Zəm-zəm suyunu, Məqami İbrahimin vəsflərini söyləyərdilər. Bu cür şerlərin dinlənməsi mübahdır. Çünki bu nəğmələr insanı coşdurmaz və cuşa gətirməz. Eyni ilə döyüşə gedənlərin söylədikləri şerlərdə bu qəbildəndir. Həmçinin Məkkə yolunda **Huda** – (dövələri hərəkətə gətirmək) üçün şer söyləyərdilər. Belə bir şer söyləmək dəvəni də, insanı da hərəkətə gətirir. Lakin bu hərəkətləndirmə insanı coşdurmaz və özündən çıxartmazdı. Necə ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –in Əncəşə adlı şer söyləyən karvan başçısı vardır. O, söylədikcə dəvə bir az tez yürüyərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –ona: «Ey Əncəşə! Sən şüşə qabları (dövələr üzərində olan qadınları qəsd edir) sürərkən bir az yavaş ol!» deyə buyurdu . İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* - dən rəvayət edildiyinə görə Ərəb şerlərini və huda (karvan başının söylədiyi naməni) dinləməkdə bir məhzur yoxdur» . İmam Şatibi – *rahmətullahi aleyhi* –Əncəşə hədisini rəvayət etdikdən sonra deyir: «Bu gözəl bir şeydir. Lakin Ərəblərin nəğmələri bu gün insanların etdikləri nəğmə növündən deyildir. Onlar özlərindən sonra ortaya çıxan çeşidli nəğmələr öyrənməzdilər, sadəcə şer söyləyərdilər. Onlar musiqi sənədini bilməyən, Ərəblərin ən-ənəsinə uyğun olaraq incə səsle oxuyardılar. Onların bu oxumalarından başqaları zövq almaz, musiqi kimidə qəbul etmədilər. Necə ki, Abdullah b. Rəvaha - *radiyallahu anhu* –

---

¹²¹ “Fəthul Bəri” 2/513, 9/226. Bəzi alimlər qadınların dəfdən istifadə etməsini (Bayram və Toy mərasimlərindən) başqa şən günlərdə də istifadə etməyi icazə veriblər. Dəlil: Muhəmməd b. Sirin – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Ömər – *radiyallahu anhu* – dəf səsi eşitdikdə soruşardı: Bu nədir?”. Əgər ona deyilsəydi ki: Bu toydur və ya kimisə sünnət ediblər”. O, heç bir söz deməzdi. “Məsələtus Səma” 133. Zəif əsər.

¹²² «Nuzhətul Əsma» 39.

¹²³ Buxari, Müslim, Səhih Silsilə 6059.

¹²⁴ İbnul Covzi «Təlbisul İblis» 237-238.

nun Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hüsurunda **Hudə** oxuması, Ənsarın Xəndəyi qazdıqları zaman söylədikləri şerlər bu növdəndir:

Bizlər Muhəmmədə beyət edənlik,
Cihad üzərə həyatda qaldıqca,

Peyğəmbər: Allahım axirət xeyrindən başqa xeyir yoxdur,
Ənsar və Mühacirləri məğfirət et!»¹²⁵.

Dəfdən İstifadə Etmək Üçün Zəruri Olan Şərtlər: 1. Dəf – yeganə musiqi alətidir ki, yalnız qadınların istifadə eməsinə icazə verilmişdir. Bu dəfin də zilləri olmamalıdır. 2. Dəf – yalnız iki İslam bayramında Ramazan və Quban, bir də toy mərasimlərində ifadə etmək olar. 3. Dəf – yalnız qadınların əhatəsində bunu ifadə edə bilərlər.

Müxaliflərin Gətirdikləri Şübhələr Və Onlara Cavab: İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – nun mövlası Nəfi deyir ki, İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – bir musiqi (tütək) səsi eşitdikdə barmaqları ilə qulaqlarını tutdu və dəvəsini yoldan çəkərək: Ey Nəfi eşitmirsənmi? Mən: «Bəli» dedim. O, da yoluna davam edirdi. Nəhayət xeyr, dedikdə əllərini qulağından çəkdi və miniyini yola geri çevirib dedi: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə idim. Eyni şeyi eşitdi və mənim etdiyim kimi etdi» .

İbn Həzm – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Əgər musiqi dinləmək haram olsaydı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu dinləməyi İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – ya mubah etməzdi. İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – də onu dinləməyi Nəfiyə mubah etməzdi. Əgər bu iş haram olsaydı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – tərک edilməsini, onu dinləməyi qadağan etməkdən öncə ona qarşı qulaqlarını tutmağı əmr edərdi». əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – «İslam Fiqhində Çalğı Alətləri» adlı əsərində deyir ki: “İlk öncə **əs-Səma** – eşitmək ilə **əl-İstima** – dinləmək arasında fərq vardır?”. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – iki cariyə ilə bağlı hədisdə onları dinləmirdi. Əmir və Nəhy dinləməklə əlaqəlidir. Haramı görməkdə olduğu kimi yalnız hiss etmək ilə əlaqəli deyildir. Haramı görməkdə hökm görmək qəsdilə əlaqəlidir. İstəməyərək meydana gələn görmək ilə əlaqəli deyildir. Xoş şeylərlə ətirlənmək də belədir. Ehramlı olan kimsəyə istəyərək ətirlənmək qadağandır. Qəsdilə olmayaraq aldığı qoxulardan ötrü onun üçün günah yoxdur. Duymaq, görmək, ətirlənmək,

¹²⁵ İmam Şatibi «əl-İtisam» 1/368.

¹²⁶ Əhməd 2/8,38, İbn Sad 4/163, Beyhəqi «Sunən» 10/222, İbn Hibban 2013, Təbərani «Mucəmus Sağir», Sünnən Əbu Davud «Kitabul Ədəb» 4924,4926, əl-Albani «Səhih Əbu Davud» 3/930, H. 4924.

dad almaq və toxunmaqdan ibarət olan beş duyğu üzvü ilə haramların işlənməsində də durum belədir. Bunlarda əmr və nəhy, qulun qəsdı olaraq və əməlnən etdikləri ilə əlaqədərdir. İstəməyərək ortaya çıxan xüsuslar haqqında isə nə əmr, nə də qadağa vardır... İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – bunu dinləmirdi, o sadəcə eşidirdi. Bunda isə bir günah yoxdur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoldan ayrılması isə daha yaxşı və fəzilətli olanı etmək üçündür. Bu yolunda gedən bir kimsənin bir topluluğun haram sözlər danışdıqlarını eşidib, onu eşitməmək üçün qulaqlarını tutmasına bənzər. Bu daha gözəldir...»¹²⁷. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Tütəyin səsinə eşitməmək üçün İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – belə etdisə, günümüzə qəsdli olaraq musiqini dinləyənlər barəsində nə demək olar?”¹²⁸.

Aişə – *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənim otağıma daxil oldu. Bu zaman yanımda «*Buəs*» mahnısını oxuyan iki kələ qadın var idi (Başqa rəvayətdə: Dəf çalan. Onlar müğənni deyildilər). O, döşəkçəyə dirsəklənərək üzünü çevirdi. Bir az sonra içəri daxil olan Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – onların səslərini eşitcək üstümə qışqırdı (Başqa rəvayətdə: İki cariyyənin üstünə qışqırdı) və belə dedi: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hüzurunda şeytan zıncırovları!». Peyğəmbər: «Əl çək onlardan. Bu günlər bayram günləridir. Ya Əbu Bəkr! Hər bir qövmün bir bayramı vardır bu da bizim bayramımızdır» deyə buyurdu. Onun başı qarışan kimi kələlərə çıxmalarını gözqaş etdim Onlar da otaqdan çıxdılar» . İmam Bəğavi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «*Buəs* – ərəblərin təntənəli surətdə qeyd etdiyi günlərdən biridir. Həmin gün baş vermiş əzəmətli bir döyüşdə Aus qəbiləsi Xəzrəc qəbiləsi üzərində qələbə çalmışdı. Kələlərin avazla oxuduqları şerin sözləri isə həmin döyüşə və oradakı qəhrəmanlıq səhnələrinə həsr olunmuşdur. Onun deyilməsində dini cəhətdən də fayda var idi. Əxlaqsız işlərin deyilməsinə, haramlarla qürrələnməsinə və pis sözlərin ucadan ifa edilməsinə gəlincə bu növ mahnılar qadağan olunmuşdur» .

İbn Həzm – *rahmətullahi aleyhi* - bu hədisi musiqi alətlərinin halal olmasına dəlil olaraq gətirmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – nun söylədiyi: «*Peyğəmbər – sallallahu*

---

¹²⁷ “Məcmuul Fətava” 10/78.

¹²⁸ “Təlbisul İblis” 247.

¹²⁹ Nəvəvi «Şərhu Muslim» 6/182. H. 892,983, əl-Albani Muxtəsər Səhih Buxari «Kitabu İdeyn» 508, Qayətul Məram 399.

¹³⁰ Şərhu Sunnə 4/322.

aleyhi və səlləm – in hüzurunda şeytan zıncırovları!» sözünə etiraz etməsindədir. Beləliklə bunun mütləq olaraq mubah olduğu və heç bir pis olmayan bir iş olduğudur, buna qaşı çıxanın da heç şübhəsiz ki, xəta etdiyi ortaya çıxmaqdadır». əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Hədəsdə söz edilən belə bir etiraza işarə ilə olsa da belə yer yoxdur. Hədəsdə olan etiraz Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – in Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – nun cariyələrin üstünə qışqırmasına (acılamasına) görədir. Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – də bunu: «Əl çək onlardan. Bu günlər bayram günləridir. Ya Əbu Bəkr! Hər bir qövmün bir bayramı vardır bu da bizim bayramımızdır» sözü ilə iadə etməsidir. Sanki: Ey Əbu Bəkr! Əsl olaraq sənin buna etiraz etməyin doğrudur, lakin bu iki cariyəyə qarşı çıxmaqda xətalısan. Çünki bu gün bir bayram günüdür» . Şeyx Numan əl-Alusi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – musiqi və çalğı alətlərinin haram olduğunu bilirdi. Əgər Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – bunları bilməmiş və açıq bir dəlili olmasaydı Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – in önünə keçərək onun evində belə bir iş etməsi mümkün olmazdı. Lakin etiraz etdiyi bu işin bayram günündə caiz olduğu nöqtəsi ona qapalı qalmışdır. Buna görə də Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – ona: «Əl çək onlardan. Bu günlər bayram günləridir. Ya Əbu Bəkr! Hər bir qövmün bir bayramı vardır bu da bizim bayramımızdır» sözü ilə açıqlamışdır. Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – nun göstərdiyi bu etiraz Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – tərəfindən qəbul edilmişdir. Çünki Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – bunun “Şeytan zıncırovu” olmasını inkar etməmiş, Lakin bundan bayramda mahnı (şer) oxumağı istisna etmişdir. O, halda mahnı oxumaq bu hədəisdə göstərilədiyi kimi bəzi çərçivələr daxilində mubahdır (mubahlıqda bütün çalğı alətləri üçün deyil, yalnız dəf üçündür)» . İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bir qrup sufilər bu hədisi musiqi alətləriylə mahnı oxumağın icazəli olmasına dəlil olaraq gətirmişlər. Onlara rədd olaraq Aişə – *radiyallahu anha* – nin digər bir hədəisdə belə deməsi bəs edər: “Onlar müğənni deyildilər”¹³³. Əbu Tayyib ət-Təbəri – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bu hədis musiqinin qadağan olunması barədə bizim dəlilimizdir. Çünki Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – bu işə şeytanın çalğısı adını vermiş, Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – də Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – nun bu sözlərinə qarşı

¹³¹ Daha geniş məlumat üçün bax: əl-Albani «İslam Fiqhində çalğı alətləri».

¹³² Alusi «Ayatul Beyyinat fi Adəmi Səmai Əmvat» 46-47, İbn Həcər «Fəthul Bəri» 2/442.

¹³³ “Fəthul Bəri” 2/442-443.

çıxmamışdır. O, ki qaldı Aişə – *radiyallahu anha* – yə o zaman o, kiçik yaşda idi. Böyüdükdə isə ondan musiqinin haram olmasından başqa bir şey rəvayət olunmayıb. Qardaşı oğlu Qasım b. Muhəmməd musiqini pisləyərək ona qulaq asmağı qadağan etmişdir. O, isə elmi Aişə – *radiyallahu anha* – dən alırdı (Hədisdə deyilir: Ummu Əlqəmə (Aişə – *radiyallahu anha* – nin azad etdiyi qul qadın) rəvayət edir ki, Aişə – *radiyallahu anha* – nin qardaşı qızları xəstə olduqları zaman Aişə – *radiyallahu anha* – yə deyildi ki, bəlkə başlarını qatmaq üçün bir adam çağırmaq?)» Aişə: «Əlbəttə!» deyib, hansısa bir müğənninin ardıca göndərdilər. Onu evə gətirdilər. Aişə – *radiyallahu anha* – evə gəldikdə uzun saçı olan birisinin başını əsdirərək nəğmə oxuduğunu gördü. Aişə: «*Uff!* (Bu) bir şeytandır. Qovun onu, qovun onu!» dedi¹³⁴)» . İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bu hədis Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in və səhabələrinin belə bir iş səbəbilə toplanmaq adətlərinin olmadığını da açıqlamışdır. Buna görə də Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – buna: «Şeytanın Zurnası» adını vermişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də cariyələrin bunu söyləmələrini bayram günü olduğunu səbəb gətirərək təqdir etmişdir. Hədisdə də keçdiyi kimi kiçik yaşda olan uşaqların oyun oynamalarına rüxsət verilmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Beləliklə müşriklər bizim dinimizdə istirahət olduğunu bilsinlər» . İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hədis musiqini icazə verənlərə qarşı ən güclü dəlildir. Əbu Bəkr əs-Siddiq – *radiyallahu anhu* – bunu “Şeytanın zınqırovu” adlandırdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – isə onun bu sözlərini qəbul etdi, lakin bu iki hədd-buluğa çatmamış qız uşaqları üçün icazəli etdi. Çünki onların sözlərində günah olan bir şey yox idi. Allah pak və nöqsansızdır, necə də ağıl və fəhm insanı zəlalətə salır”¹³⁷. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bilinən budur ki, cariyələrin yaşı kiçik idi. Çünki Aişə – *radiyallahu anha* – nin yaşı da az idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun yanına cariyələri buraxır və onunla oynayırdılar” . Cəfər b. Muhəmməd

¹³⁴ Buxari «Ədəbul Mufrad» 1247, Beyhəqi 10/223.

¹³⁵ İbnul Covzi 1/253,254.

¹³⁶ İbn Teymiyyə «Səmau və Rəks» 2/285, İbn Qeyyim «İğasətul İehfan» 1/257.

¹³⁷ “Mədaricus Salikin” 1/493.

¹³⁸ İbnul Covzi «Təlbisul İblis» 239, Aişə – *radiyallahu anha* – deyir ki, yanımızda Ənsardan yetim bir qız var idi. Onu Ənsardan birirsə ilə evləndirdik. Mən o, qızı ər evinə götürənlərdən biri idim. Peyğəmbər: «Ey Aişə! Şübhəsiz Ənsar şər sevən kimsələrdir. Nə söylədiniz?». Aişə: «Bərəkətli olması üçün dua

deyir ki: “Mən İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* -dən mahnı oxuyan bu iki cariyənin söylədiyi hansı növ mahnı idi, deyə soruşdum. O: süvari mahnısı idi. Sizə gəldik, sizə gəldik sözləriylə başlayan mahnı (şer) idi».

Musiqini halal görənlər deyirlər ki, bütün alimlər bu ayələrdə musiqi və musiqi alətlərindən söhbət getdiyini söyləməyiblər və sübut olaraq İbn Həzm¹³⁹ – *rahmətullahi aleyhi* - gətirirlər. Bu sözlər dinin əsaslarını başa düşməyən cahil bir kimsənin sözlərindən başqa bir şey deyildir. Açıq-aydın səhabə təfsiri olduqdan sonra hansı İbn Həzm – *rahmətullahi aleyhi* - söz gedə bilər? Məgər dini səhabələrdən də gözəl bilən var idi? İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Kim səhabələrin və ondan sonra gələn Tabiiinlərin məzhəbini, (Quran) təfsirini onların (söylədiyinə) zidd olan bir şeylə dəyişərsə səhif etmiş və bidət əhlindən sayılır”¹⁴⁰. İmam Həkim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Elm tələb edən bilməlidir ki, vəhyin nazil olmasına şahidlik edən səhabələrin Quranı təfsir etmələri bizdə Peyğəmbər – *səlləllahu aleyhi və səlləm* – dən rəvayət edilən kimi qiymətləndirilir”¹⁴¹. **“Hər kəs özünə doğru yol aşkar olandan sonra**

---

etdik» dedik. Peyğəmbər: «Nə üçün belə demədiniz?: Sizə gəldik, sizə gəldik, Salam deyirik sizə, salam deyiniz bizə, qırmızı qızıl olmasaydı, gəlməzdi bu xanıb məkanınıza və əgər əsmər dənə olmasaydı, kökəlməzdi qızlarınız». İrva 1995.

¹³⁹ Əbu Muhəmməd b. Həzm əl-Əndəlusli, Zahiri məzhəbinin imamı (Quran Və Sünnəni hərfbəhərf başa düşənlər). H. 465-cu ildə dünyasını dəyişmişdir. Bir çox alimlər onu xeyirlə yad etmişlər. Onlardan: əl-Humeydi, Zəhəbi, İbn Kəsir – *Allah onlardan razı olsun* -. “Siyar” /93, “əl-İlm” 5/59. Əhli Sünnə İmamlarından. Musiqini halal görənlərin dəlili yalnız İbn Həzm – *rahmətullahi aleyhi* - dir. İbn Həzm – *rahmətullahi aleyhi* - xəta etmişdir: Quran və Sünnədə musiqinin qadağan olunması barəsində heç bir dəlil yoxdur – dediyi zaman. Səid b. Museyyib – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Elə bir alim, saleh və ləyaqətli insan yoxdur ki, onun nöqsanı (xətası) olmasın. Lakin bu kimsədə şərəf (ləyaqət) nöqsanlardan daha çox olarsa bu zaman onun ləyaqəti nöqsanlarını kənarlaşdırır və ya əksi olarsa bu zaman nöqsanlar ləyaqətini kənarlaşdırır”. İbn Abul Bərr “Cəmiul Bəyənul Elm” 2/48. Lakin istər İbn Həzm, istərsə də digər alimlər olsun xəta etdikləri zaman onların bu xətalari bəyan edilməlidir. Bunu da sırası müsəlmanlar deyil alimlər edirlər. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Peyğəmbərlər – *Allahın Onlara Salamı Və Salavatı Olsun* – alim və əmirlərdən fərqli olaraq böyük xətalər etməkdən qorunmuşlar. Lakin alim və əmirələr bundan qorunmamışlar. Buna görə də icazəlidir, hətta vacibdir haqqı bəyan etmək, əgər bununla alim və əmirələrin xətalari bəyan edilsə də belə”. “Məcmuul Fətava” 19/123.

¹⁴⁰ “Məcmuul Fətava” 13/361.

¹⁴¹ “Mustədrək”.

Peyğəmbərdən üz döndərib möminlərdən qeyrisinin yoluna uyarsa, onun istədiyi (özünün yönəldiyi) yola yönəldər və Cəhənnəmə varid edərək. Ora necə də pis yerdir". (ən-Nisa 115). "***(Ya Rəsulum!) De: "Həmd olsun Allaha! Salam olsun (Allahın peyğəmbər) seçdiyi bəndələrinə!***". (ən-Nəml 59). İbn Abbas - *radıyallahu anhu* - deyir ki: "Seçilmiş bəndələr – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələridir"¹⁴². "***Tövbə edib Mənə tərəf dönənlərin (İslamı qəbul edənlərin) yolunu tut***". (Loğman 15). İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hər bir səhabəsi Allaha yönəlmişdir. Onların yolunu getmək vacibdir çünki Allah özü onları doğru yolla aparmışdır"¹⁴³. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "Həqiqətən alimlərin sözləri şəriət dəlilləri ilə əsaslandırılmalıdır (möhkəmləndirilməlidir). Hərçənd ki, şəriət dəlilləri onların sözləri ilə möhkəmləndirilmir"¹⁴⁴. İmam Əvzai – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "Elm – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrindən gələndir. Onların (heç olmasa) birindən gəlməyən elm sayılmaz"¹⁴⁵. Suleyman ət-Teymi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "Əgər sən alimlərin rüxsət verdiyi şeyləri götürsən özündə bütün şərri əhatə etmiş olarsan"¹⁴⁶. İbn Ömər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "Din sənindir! Din sənindir! Həqiqətən sənin canın və qanıdır. Ona görə də Dinini kimdən götürdüyünə bax"¹⁴⁷.

Musiqini halal sayanlar bu ayələri özləri üçün dəlil saymırlar. Onlar deyirlər ki: Bu ayələr açıq-aydın deyildir. Bir şeyin qadağan olunması üçün aydın dəlil olmalıdır. Necə içkinin qadağan olunması barədə açıq dəlil var musiqi barədə də olmalıdır. Bu da azgınlıqdır. Onların bu sözlərini günümüzdə Yusuf Qardavi deyir, o da İbn Həzimə əsaslanaraq bunları söyləmişdir. Yusuf Qardavi barəsində Şeyx Albani – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: "O (Qardavi) şəriətə zidd olan insanlara fətvalar verir. Onda bir çox fəlsəfi fikirlər də vardır. Əgər şəriətdə qadağan olunmuş bir şey varsa o, öz sözləriylə onu zəiflədərək: Bunun qadağan olunması barəsində (Quran Və Sünnədə) açıq-aydın dəlil yoxdur" deyir. Yekdil olan icmanın rəyinə zidd gedərək musiqini halal saymışdır..."¹⁴⁸.

¹⁴² "Fəthul Qadir" 4/148.

¹⁴³ "İləmul Muvakkiin" 4/120.

¹⁴⁴ "Məcmuul Fətava" 26/202.

¹⁴⁵ "Cəmiul Bəyənul Elm" 1420.

¹⁴⁶ İbn əl-Cad "Musnəd" 1359.

¹⁴⁷ əl-Hətib "əl-Kəfi" 122.

¹⁴⁸ "Sufiya əl-Bənəul Qardavi".

Qurani Kərimdə bir çox qadağalar açıq-aydın formada bildirilməmişdir. Lakin onları bizə açıqlayan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – və səhəbələr olmuşlar. **“Biz onları (peyğəmbərliklərinin doğru olduğunu sübut edən) açıq-aşkar möcüzələr və kitablarla göndərdik. Sənə də Qurani nazil etdik ki, insanlara onlara göndəriləni (hökmləri, halal-haramı) izah edəsən və bəlkə, onlar da düşünüb dərk edələr!”**. (ən-Nəhl 44). Bu ayə açıq-aydın dəlildir ki, Sünnəyə yönəlməmiş Ayələri axıra qədər başa düşmək olmaz. Əgər tək Quran kifayət olsaydı Peyğəmbərlərə ehtiyac belə olmazdı. Qurani Kərimdə bir çox məsələlər vardır ki, onların nə qədər çirkin olması barəsində Allah xəbər verir, lakin bir başa qadağan olunması barəsində dəlil yoxdur. Lakin bu bizə rəvac vermir ki, bu əməlin halal olmasını söyləyək. Sağlam düşüncə heç vaxt musiqi və musiqi alətlərinin halal olmasını deyə bilməz, bu qədər ayə (təfsir) və hədislərdən sonra.

Müxalif olanlaq qeyd edirlər ki: Dörd imam və başqaları musiqinin halal olmasını söyləyiblər. Ötən səhifələrimizdə Dörd imamın musiqi və musiqi alətlərinin haram olması barəsində söylədikləri sözləri zikr etdik. Bütün bu sözlər onlara atılan yalan və böhtandan başqa bir şey deyildir. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - Dörd imama isnad edərək musiqinin halal olmasını söyləyən kimsələr barəsində deyir ki: “Bu Dörd imamın adından söylənilmiş yalandır. Onlar (musiqi) və musiqi alətlərinin qadağan olunmasında həmfikir idilər. Onlara görə bir kimsə bu alətləri qırsa qırılan alətin təzminatını ödəməz. Əksinə onlara görə bu kimi alətləri (alamaq) və ya saxlamaq haramdır”¹⁴⁹. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “İlk əsr Şafii alimləri musiqinin haram olmasını söyləyirdilər. Lakin onlardan sonra gələnlər öz nəfisi-istəklərinə uyaraq, elimsiz musiqinin icazəli olmasını söyləmişdilər”¹⁵⁰. İbni Salah – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi alətlərinə gəldikdə isə onlar məzhəb imamlarına və digər alimlərə görə qadağandır”¹⁵¹. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi alətlərinin qadağan olunması barəsində imamların ardıcılıları arasında heç bir fikir ayrılığı yox idi. Alimlər yalnız musiqi olmadan oxunan şerlərdə ittilaf etmişlər ki, bu haramdır, makruhdur, yoxsa ki, mubah”¹⁵². İbn Həcər əl-Heytəmi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi alətləri olan Gitara, Lyutnya (ud), simbal (üzərinə simlər çəkilməmiş qutuşəkili musiqi aləti), Skiripka, Sitra

---

¹⁴⁹ “Minhəc Sunnə” 3/439.

¹⁵⁰ “Təlbisul İblis” 245.

¹⁵¹ “İqasətul Ləhvan” 1/228.

¹⁵² “Məcmuul Fətava” 11/576.

(üzərinə simlər çəkilməmiş üçkünc qutuşəkili musiqi aləti) və s. kəmağıl və fasiq musiqiçilərdə olan bu alətlər ixtilafsız haramdır. Lakin kim bu məsələdə ixtilaf olduğunu söyləyərsə atırıq xəta etmiş və nəfisi-istəyi onu kar, kor və doğru yolla getməyə mane olmuşdur”¹⁵³. İbn Rəcəb – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Musiqi alətlərinin icazəli olması barəsində Saleh Sələflərdən heç bir fikir (söz) yoxdur. Bu kimi əməli yalnız daha sonrakı nəsillər Zahirilər və Sufi əqidəsində olanlar icazə vermişlər. Onların bu rəyləri isə qəbul edilmir. Kim ki, bu əməlin icazə verilməsi barəsində nə isə deyərsə artıq azmışdır”¹⁵⁴. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “İmamlar musiqi alətlərinin qadağan olunması barəsində İcma olduğunu söyləyiblər.”¹⁵⁵. İmam Şatibi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Ərəblərdə musiqi alətləri ilə şer söyləmək onların adətlərindən deyildir”¹⁵⁶. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Üç xeyirli əsirdən heç kimsə Saleh Sələflərdən Hicazda, Şamda, Yəməndə, Misirdə, İraq və Xorasanda bu cür fişırıq, əl çalmaq və baraban səslərinə qulaq asmazdılar. Həqiqətən bu onlardan sonra ikinci yüzillikdə (dinə) salınmışdır. İmamlar bunları gördükləri zaman qadağan etməyə başladılar”¹⁵⁷.

İslam Nəşidləri (Şertlər) – Nəşid – şer və ya yüksək səslə şer söyləmək deməkdir¹⁵⁸. Günümüzdə melodik şəkildə Nəşid oxumaq şer söyləmək kimidirmi?

“İslam Nəşidlərinin” qadağan olunması barədə Sələf alimləri arasında heç bir ixtilaf yoxdur. Sələflərdən heç kəs Nəşidləri Allaha dəvət, Allaha yaxınlaşmaq üçün bir vasitə (üsul) etməyi, həmçinin Nəşidlərdə cəlb edici gözəl (kişi və qadın) səslərində istifadə etməyi, başı əsdirərək, səsi incələdərək, qrup halında, xor şəkildə onları oxumağı, arxa plandan (fondan) sintezator, təbil (baraban) və s. alətlərdən istifadə edərək Nəşid (şer) söyləməyi qadağan ediblər.

Şer formasında olan mahılara gəldikdə isə: “Tələffüzü şer formasında olub, dəvət və ibadət vasitəsi kimi istifadə edilmirsə, xor və melodik (səsi incələdəcək, başı əsdirəcək) şəkildə oxunmursa bunda heç bir qadağa yoxdur”. İnsanların bu gün adlandırdığı “İslam Nəşidləri” çox yüzilliklər bundan qabaq da var idi. Lakin illər keçdikcə bu adlar dəyişməyə başladı.

---

¹⁵³ “Kaffu ar-Rua” 124.

¹⁵⁴ “Nuzhətu Əsmə” 69.

¹⁵⁵ “Məsələtus Səma” 472.

¹⁵⁶ “əl-İtisam” 1/368.

¹⁵⁷ “Məcmuul Fətava” 11/569.

¹⁵⁸ “Lisanul Arab” 13/256, “Qamus əl-Muhit” 411.

Əvvəllər bu Nəşidlər “Təqbir” “Qəsidə” adlanırdı. Onlar ortaya çıxdığı zaman ümmətin alimləri bu kimi əməlləri bidət və zəlalət adlandırdılar. İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – dən soruşurlar ki: «Qəsidə oxuyan kimsələr barəsində sözün nədir?”. Şeyx: “Bu bir bidətdir və bu işlə məşğul olan kimsələrlə eyni məclisdə oturmayın” dedi¹⁵⁹. İslam dinində “İslam Nəşidləri” deyilən bir anlayış yoxdur. Bu ifadənin özünü İslama nisbət etmək belə qadağandır. Lakin günümüzdə bir çox qadağan olunmuş şeyləri İslama nisbət edilir: İslam Fəlsəfəsi, İslam Musiqisi, İslam filimləri, İslam Teatırı və s. halbuki İslamın bunlarla heç bir əlaqəsi yoxdur.

“İslam Nəşidlərinin” Qadağan Olunmasına Birinci Səbəb – “İslam Nəşidlərini” Dəvət Məqsədilə İstifadə Etmək Olarmı?: “İslam Nəşidlərinin” qadağan olunmasına başlıca dəlil günümüzdə onların Allaha və Onun dininə dəvət metodu (vasitəsi) kimi istifadə olunmasıdır. Onun vasitəsilə insanlar Allaha yaxınlaşmağı axtarırlar. Bir qrup oxuyur, digər qrup isə qulaq asır. Nə Quranda, nə də Sünnədə əsas olamyan istənilən bir şey (söz, əməl) Allahın dininə nisbət edilərsə Bidətdir və rədd olunandır.

Bidət – Bəd – sözündən götrülmüşdür. Uydurma, yeni bir şey irəli sürmək deməkdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəfatından sonra ibadət və Allaha yaxınlıq niyyətilə qondarılmış, lakin nə Quranda, nə də Sünnədə dəlili olmayan hər hansı bir etiqadi sözə və əmələ deyilir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bir bidətdir, hər bir bidət isə bir zəlalətdir (sapmaqdır), hər bir zəlalət isə oddadır¹⁶⁰. İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «İnsanlar gözəl görsələrdə hər bir bidət zəlalətdir»¹⁶¹. Aişə – *radıyallahu anha* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kim bizim bu işimizlə əlaqəli ondan olmayan bir şeyi sonradan ortaya çıxarsa o, rədd olunacaqdır (Başqa rəvayətdə: Hər kim bizim işimizə uyğun olmayan bir əməl etmiş olarsa o (əməl) rədd olunacaqdır)»¹⁶². Əli - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Əgər din ağıla görə olsaydı (xufun) alt tərəfinin məst edilməsi, üst tərəfin

---

¹⁵⁹ Məsələtüs Səma 124.

¹⁶⁰ Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/153-156, Əhməd 3/319,371, Nəsəi 3/188-189, Beyhəqi «Sünnətul Kubra» 3/214.

¹⁶¹ Darimi.

¹⁶² Buxari 2697, Müslim 1718.

məst edilməsindən daha uyğun olardı. Lakin mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in (xufun) üst tərəfinə məst etdiyini gördüm»¹⁶³. İbrahim ən-Nəhai – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Əgər Muhəmmədin səhabələri bir dırnağı belə məst etmişlərsə mən də onlara uymağın fəzilətini əldə etmək üçün (ayağımı) yumazdım»¹⁶⁴. Sufyan əs-Souri – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «İblis bidəti günahdan daha çox sevir. Çünki günahdan tövbə edilir, bidətdən isə tövbə edilməz»¹⁶⁵. Günah edən kimsə günah etdiyini bildiyi üçün tövbə etməsi və günahları səbəbilə məğfirət diləməsi umulur. Bidət sahibi isə itaət və ibadət içərisində olduğuna inanır. Tövbə də etməz, məğfirət də diləməz. İblisdən nəql edilən: «Adəm oğullarının belini günahlarla qırdım. Onlar isə tövbə etməklə, məğfirət diləməklə belimi qırdılar. Mən də onlar üçün məğfirət diləmələri, tövbə etməyəcəkləri günahlar ortaya qoydum. Bunlar isə ibadət şəkilində olan bidətlərdir». İbnul Məcisun – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki, İmam Malik – *rahmətullahi aleyhi* – belə dediyini dinlədim: «Hər kim İslamda gözəl görərək bir bidət ortaya çıxarsa, Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in risalətə qarşı xainlik etdiyini iddia etmiş olur. Çünki Uca Allah: «**Bu gün dininizi tamamlayıb mükəmməl etdim....**». (*əl-Maidə 3*) deyə buyurdu. Bu baxımdan da o, gün din olmayan heç bir şey bu gün də din olmaz»¹⁶⁶. İmam Malik – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Bu ümmətin başı nə ilə islah olunmuşsa, bu ümmətin sonu da ancaq onunla islah olunur (düzəlir). O, gün din olmayan heç bir şey bu gün də din olmaz»¹⁶⁷. Şeyx İbn Qasım – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Allaha dəvət metodunda iki qaydanın olması şərtidir (vacibdir). **Birinci:** Dəvət yalnız Allah rızası üçün olmalıdır. **İkinci:** Dəvət Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sünnəsinə uyğun olmalıdır. Birinci şərti itirən müşrikdir, ikinci şərti itirən isə bidətçidir”¹⁶⁸. Həsənul Bəsri - *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Əməl olmadıqca söz səhih olmadığı kimi, niyyət olmadıqca da, əməl və söz də səhih deyildir. Bir kimsə sünnət üzərə olmadıqca da, nə söz, nə əməl, nə də niyyət səhih olur»¹⁶⁹.

¹⁶³ İbn Əbi Şeybə «Musənnəf».

¹⁶⁴ Əbu Davud «Sünnən».

¹⁶⁵ Bəğavi «Şərhu Sunnə».

¹⁶⁶ Şatibi «əl-İtisam».

¹⁶⁷ Qadi İyad «əş-Şifa» 2/88.

¹⁶⁸ “Xaşiyyə Kitabu Tovhid” 55.

¹⁶⁹ Lələkai «Şərhu Usulu Etiqad Əhli Sünnəti vəl Cəmaat» 1/57, “Təlbisu İblis” 9.

Artıq bizə bəlli oldu ki, dəvət qapıları bağlıdır. Allah və Rəsulunun əmr etdiyi (din etdiyi) yollardan başqa qeyri yollarla Allahın dininə dəvət etmək olmaz və heç kəsə də səlahiyyət verilməyib ki, özündən yeni dəvət üsulları icad etsin hansı ki, nə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bunu edib, nə də səhabələri. Çox böyük bir xəta edərək deyirlər ki, “İslam Nəşidləri” günümüzdə əcnəbi vətəndaşlar üçün ən yaxşı dəvət üsuludur. *Allahu Əkbər!* Nə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in, nə Səhabələrin, nə də ki, Tabiinlərin (dəvətdə) istifadə etmədiyi üsul necə yaxşı (gözəl) dəvət üsulu ola bilər?

İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xütbə verərkə ayaq üstə dayanan bir kimsəni gördü və onun kim olması barəsində soruşdu. İnsanlar: “O – Əbu İsraildir, günəş altında dayanmağı, oturmamağı, kölgələnməməyi, danışmamağı və oruc tutmağı nəzir etmişdir”. Peyğəmbər: “Əmr edin ona danışsın, kölgələnsin, otursun, lakin orucunu axıra çatdırın”¹⁷⁰. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, kimsəyə bütün şeyləri qadağan etdikdən sonra yalnız oruc tutmağı (davam etməyi) əmr etdi. Çünki Oruc - Allahın sevdiyi bir ibadətdir. Orucdan qeyri etdiyi əməllər isə Allaha yaxınlaşdıran bir ibadət olmadığı üçün (qadağan edildi). Hətta kimsə bunları (ibadət) hesab etsədə belə”¹⁷¹. İmam Şatibi – *rahmətullahi aleyhi* – İmam Məlik – *rahmətullahi aleyhi* – sözlərini qeyd edərək deyir ki: “Diqqət edin! Necə İmam Məlik – *rahmətullahi aleyhi* – günəş altında dayanmağı, (bütün gün ərzində) susmağı, Şama və Misirə piyada getməyi nəzir etməyi qadağan edərək bütün bunları günahlardan saymışdır. Halbuki bu əməllər özü-özlüyündə icazəlidir. Lakin bu əməlləri İslam dininə nisbət etdikdə və bunlar vasitəsilə Allaha yaxınlaşmaq üçün ibadət edilməyə başladıda İmam Məlik bunları günahlardan saymışdır”¹⁷². İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Allaha ibadət məqsədilə yun gödəkçə geyinmək bidətdir”¹⁷³.

Bütün bu misallardan bəlli oldu ki, istənilən əsl halal olan bir şeyi Allaha yaxınlaşmaq üçün ibadət üsulu edilərsə qadağandır. “İslam Nəşidləri” də belədir nə vaxt ki, onlar Allaha yaxınlaşmaq üçün bir üsul (vasitə) seçilərsə.

---

¹⁷⁰ Buxari 6704.

¹⁷¹ “Məcmuul Fətava” 11/614.

¹⁷² “əl-İtisam” 2/534.

¹⁷³ “Məcmuul Fətava” 11/555.

“İslam Nəşidlərinin” Qadağan Olunmasına İkinci Səbəb: Kitab Əhlinə, Kafirlərə və Azgın Sufilərə bənzəmək olduğu üçün qadağan edilmişdir. Kitab Əhlinə gəldikdə Xristian Katoliklər öz kilsələrində Allaha yaxınlıq məqsədilə müəyyən mahnılar oxuyurlar. Bütpərəst olan Qırşnaçılarda Allaha yaxınlaşmaq üçün bu üsullara əl atırlar. Bidət əhli olan Sufilərə bənzəməyə gəldikdə isə: İlk olaraq İslam ümmətində Allaha yaxınlaşmaq üçün Nəşidlərdən istifadə edənlər onlar olmuşlar. Bununla Allahu zikr edir və Allaha yaxınlaşırdılar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurmuşdu: «Kim bir qövmə bənzəmək istəyərsə o, da onlardandır»¹⁷⁴. İmam Nəvəvi, əl-Munaui, əs-Sənani, İbn Abidin – *Allah Onlardan Razi Olsun* - deyirlər ki: “Bənzəməyə gələn qadağa istənilən qövmə, cəmiyyətə, millətə aiddir. İstər kafirlər olsun, istər gühkarlar olsun, istərsə də bidət əhli olsun”¹⁷⁵.

Lakin bəzi kimsələr qeyd edilər ki: “Biz Nəşidləri dinin bir parçası olaraq adlandırmırıq. Bu bizə atılan böhtandır”. Onlara demək istəyirəm ki, günümüzdə çox eşidirik: “Mən Nəşidlərə qulaq asdığım zaman immum artır”, “Mən elə zənn edirdim ki, Nəşidlərə qulaq asmağa görə savab yazılır”, “Nəşidlər – dəvət üçün ən gözəl üsuldür” və s. Hətta bəzi ölkələrdə Nəşidlərlə bağlı kassetlərin çıxması və üzərində: Zikrullah – Allahu zikr etmək kimi sözlərin yazılması onu göstərir ki, İslam Nəşidləri Allaha yaxınlıq üçün bir vasitə edilmişdir.

“İslam Nəşidlərinin” Qadağan Olunmasına Üçüncü Səbəb: Nəşidlərin oxunma tərzinə görədir. Buda günümüzdə olan Nəşidlərin melodik (Təlxin) və Xor şəkilində oxunmasıdır. Bununla da Nəşidlər İslam dinində qadağan edilmiş musiqiyə çevrilir ki, buna da *əl-Ğinə* deyilir. İmam Şatibi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Günüzdə bir çox insanların etdikləri kimi (bədəvi) ərəblərdə melodik oxuma tərzini yox idi. Onlar şerləri mənalı (ifadəli, təsirli, aydın, səlis) surətdə söyləyər, indikilər kimi (səslərini gözəlləşdirmək) üçün müəyyən kurslar keçməzdilər. Səslərini yumşaldılar və uzadardılar, musiqidən xəbəri olmayan ərəblər kimi...”¹⁷⁶.

---

¹⁷⁴ Əhməd 2/50, Beyhəqi 1199, Səhih Əbu Davud 4031. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Başqasının sünəti (adət ən-ənələri) ilə əməl edən bizdən deyildir». Səhihul Cəmi 5439. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kişi dostunun dinindədir. Buna görə də kiminlə dostluq etdiyinizə baxın». əl-Albani «Səhihul Cəmi» 3539.

¹⁷⁵ “Raudatut Talibin” 8/206, “Sublus Salam” 4/238, “Buluqul Amani” 22/40.

¹⁷⁶ “əl-İtisam” 1/368.

Nəşidlərin qadağan olunmasına qarşı çıxan müsəlmanların bir çoxları görürsənki cahillikdə musiqi ilə yaşayan, nəfəs alan, musiqinin fanatı olan kimsələr olublar. Lakin tövbə edib İslamı qəbul etdikdən sonra, musiqinin haram olduğunu bildikdən sonra əvəz olaraq (nəfsi-istəklərini sakitləşdirmək) üçün Nəşidləri tapdılar. Məst oxunma tərzinə (səsin gözəlliyə) görə Nəşidlər bir çoxları üçün Allahın haram etdiyi musiqini əvəz etmişdir. Günümüzdə isə bir çoxları Nəşidlərin mənasını başa düşmədiyi halda belə onları dinləyirlər. Nəşidlərin mənasını bilməyən bir kimsə haradan bilə bilər bu Nəşidlərin nəyə dəvət etdiyini, kimləri tərif etdiyini. Məgər azdı müəyyən cəmaatlara çağıran Nəşidlər, İxvan əl-Muslimin cəmaatını onların başçılarını tərif edən nəşidlər. Lakin haqqı axtaran, öz nəfsi-istəklərinə qalib gələn bir kimsə üçün yuxarıda qeyd edilən dəlillər kifayət olmalıdır ki, bundan tövbə edib çəkəsin.

Səid b. Musedyib – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Mən musiqiyə nifrət edirəm, lakin şəri sevirəm”¹⁷⁷. İmam b. Abidin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Musiqi – haramdır”¹⁷⁸. İmam b. əl-Həc əl-Maliki – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Həqiqətən şerlər qadağan olunur nə vaxt ki, onları uzada-uzada oxuyarlarsa”¹⁷⁹.

Müasir Sələf Alimlərinin “İslam Nəşidlərinin” Qadağan olunması Barəsində Fətvaları: Onlar qeyd edirlər ki, Nəşidlər barəsində alimlər arasında fikir ayrılığı vardır. Lakin qeyd etmək istəyirəm ki, günümüzdə olan Nəşidlərin qadağan olunmasında alimlər arasında heç bir fikir ayrılığı yoxdur.

Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – də “İslam Nəşidləri” barədə soruşduqda o, dedi: “İslam Nəşidləri” adlandırılan bu (şerlər) əvvəllər Sufilərin (digər məzhəb və təriqətlərdən) əsas fərqlənmə sifəti idi. Bir çox cavanlar da bu kimi Nəşidləri sözlərinə görə - Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – tərif etməkdə həddi aşdıqları və Ona – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Allahdan qeyrisinə yönəldikləri üçün (dua etdikləri üçün) məzəmmət edirdilər. Sonra isə yeni Nəşidlər meydana çıxdı. Mən inanıram ki, bu Nəşidlər əvvəlki Nəşidlərdən qaynaqlanaraq meydana çıxdılar. Köhnə (Sufi) Nəşidlərində olduğu kimi bu Nəşidlərdə şirk və cahilik (bütperəstlik) sözlərindən bir şey yoxdur. Lakin hər hansı bir kimsə Allahın Kitabına, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Sünnəsinə və Saleh Sələflərin yoluna baxdığı zaman orada günümüzdə olan “İslam Nəşidləri” adlandırılan Nəşidlərdən heç bir əsər-əlamət

¹⁷⁷ AbdurRazzaq 19743, əl-Albani “Səhih”.

¹⁷⁸ “Xəşiyə İbn Abidin” 4/322.

¹⁷⁹ “əl-Mədxəl” 3/106.

tapmaz. Hətta bu Nəşidlər dəyişilərək əvvəlki (Sufi) nəşidlərinə oxşamasa da belə, hansıki onların sözlərində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – tərif etməkdə həddi aşmaq vardır, iki səbəb bu Nəşidlərin də qadağan olunması üçün bizə kifayət edər: 1. Bu Nəşidlər Sələflərin mənəhəcindən (üsul, yol, qayda) deyildir. 2. Gerçəklik (həqiqət) – şahidi mən özüməm. Çox təhlükəlidir, artıq müşahidələrimizdən götürük ki, gənc müsəlmanlar daha çox Nəşid oxuyur və əylənirlər. Bu onları o, qədər məşğul edir ki, onlar Quran oxumaq, Allahı zikr etmək və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – salavat götürməkdən belə yayınırlar¹⁸⁰. Şeyx əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - «İslam Fiqhində Çalğı Alətləri» adlı əsərində deyir ki: «Bir neçə kəlimə söyləmək istəyirəm və Allahın izni ilə xeyirli və faydalı olan risaləni bu sözlərlə bitirmək istəyirəm o, da “İslam Nəşidləri” barəsindədir: Yeddinci bölümdə söylənilməsi caiz olan və olmayan şer haqqında danışdıq. Eyni şəkildə ondan öncəki bölümlərdə də bayram (Ramazan və Qurban) və toy məclislərində qadınların dəf çalmalarından başqa bütün çalğı alətlərinin haram olduğunu da açıqladıq. Bu son bölümdən də aydın oldu ki, Uca Allaha yalnız Allahın şəriət etdiyi yollardan qeyri yollarla yaxınlaşmaq qadağandır. Allahın haram etdiyi bir yolla Allaha necə yaxınlaşmaq caiz ola bilər? Buna görə də elm adamları Sufilərin musiqilərini haram görmüş və bunu halal qəbul edənlərə qarşı da mübarizə aparmışlar. Oxuyucu bu qaydaları bildikdən sonra çox açıq bir şəkildə Sufilərin musiqisi ilə “İslam Nəşidləri” arasında hökm tərəfdən heç bir fərq olmadığını görür. Hətta bunda başqa bir müsibət də var: Əxlaqsız musiqilər kimi Nəşidlərin (Təlxin) oxunması, Ritm olaraq şərq və qərb musiqilərinə bənzəməsi, dinləyənləri hərəkətə gətirərək oynadan, coşdurur olmasıdır. Bununla da aydın olur ki, onlara qulaq asmaqda məqsəd Nəşidlərin sözləri deyil, əyləncə və musiqidir. Bu da şəriətə zidd olan bir şeydir ki, bu da kafirlərə və həyasızlara bənzəməyə çalışmaqdır. Bundan sonra isə bir hərəkət də ortaya çıxır: O, da Qurandan üz döndərmək və ondan uzaq düşmək. O, vaxtı bu nəşidləri dinləyənlər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –in Uca Allahı buyurduğunda olduğu kimi Allahın ərz etdiyi şikayətinə daxil olmuş olurlar: «**Allah Rəsulu: Ya Rəbbim! Həqiqətən mənəm qövümüm bu Quranı büsbütün tərک etdilər, dedi**». (əl-Furqan 30) . Mən yaxşı xatırlayıram: Bura Əmmana hicrətimdən iki il öncə Dəməşqdə müsəlman gənclərdən birisi mənəsi etibarlı ilə pislik olmayan bir neçə Nəşid söyləməyə başladılar.

¹⁸⁰ “Bəyənu Mufid Hukmu ət-Təmsil əl-Nəşid” 27-36.

¹⁸¹ İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Müşriklər Quranı dinləmir və onu eşitmək də istəmirdilər».

Bunu bir kassetə yazmışdılar. Aradan qısa bir müddət keçmişdi ki, onunla bərabər dəf də çalınmağa başlandı. Sonra bunu dəf halaldı deyə toy mərasimlərində qulaq asıldı. Daha sonra kassetlərə köçürülərək yayıldı. Bir çox nüsxələri çıxdı. Bir çox evlərdə dinlənilməyə başlandı. Bunun tək səbəbi nəfsin qalib gəlməsi və şeytanın hiylələrini bilməməkdir. Şeytan onları Quranı öyrənmək bir tərəfə, onu dinləməkdən, hörmət etməkdən də qoydu. Ayədə buyrulduğu kimi Quran onlar tərəfindən tərk edildi. «**Kafir olanlar dedilər ki: Bu Quranı dinləməyin və oxunduğu zaman mənasız səslər çıxardın**» (əl-Fussilət 26). Quran onlara oxunduğu vaxt çox danışar və mənasız sözlər deyərdilər ki, Quranı dinləməsinlər. Bu da Quranı dinləməyi tərk etməyin və ona iman etməyi tərk etməyin bir şəkildir. Onu təsdiq etməyi tərk etməkdə onu tərk etməyin bir şəkildir. Onun üzərində düşünməyi, onu anlamağı tərk etməkdə onu tərk etmək şəkillərindəndir. Lazımınca əməl etməyi, əmirlərinə uyub qadağalarından çəkinməyi tərk etmək də onu tərk etməyin bir şəkildir. Quranı buraxıb şərə, hər hansı bir sözə, musiqiyə, əyləncəyə yönəlmək də onu tərk etməyin şəkillərindəndir». əl-Albani deyir ki: “Nəşidlər – bidətdir”¹⁸².

Daimi Fətvalar Komitəsi №3259, Hicri 1400-ci il, 30 il bundan qabaq deyirlər ki: “(Bir şeyi də unutmaq ki, 30 il bundan qabaq olan Nəşidlərlər ilə indiki Nəşidlər arasında göylə yer qədər fərq vardır. Günümüzdə olan musiqi studiyaları, Nəşidlər bəstələnən kompyuterlər, arxa plandan (fondan) gələn musiqi səsləri və s. 30 il bundan qabaq yox idi). Səhabələr şər və Huda adlanan şerlər söyləyərdilər. Xəndək döyüşündə, məscid tikintisində, cihada gedərkən”.

İbn Bazz – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İslam Anaşidləri (şerləri) müxtəlifdir. Əgər onların sözlərində xeyirə dəvətdən və onu xatırlamaqdan, Allaha və Rəsuluna itaətdən, vətəni düşmənlərin hiyləsindən qorumağa çağırışdan, düşmənlərə qarşı hazırlıq görməkdən və s. buna bənzər sözlər olarsa bunda heç bir qəbahət yoxdur. Lakin Nəşidlərin sözlərində günaha dəvət, kişi və qadınların bir məclisdə olaraq bir-birilərinin qarşısında soyunmalarından və s. günahlar olarsa bu zaman bunları dinləmək qadağandır”¹⁸³. İbn Bazz – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İslam Nəşidləri” barəsində olan sualın açıqlanmasına ehtiyac vardır. Bu suala bir mənalı cavab vermək olmaz. İstənilən şər və ya Nəşid, istər İslami adlansın istərsə də yox, vacib olan (nəşidlərin sözlərində) pak (saf) şəriətə zidd olan bütün şeylərdən uzaq olmasıdır. Əgər Nəşidlərin sözlərində xeyir olarsa – gözəl əxlaqı və mərhəmətli olmağı tərif edən,

¹⁸² “Silsilətul Huda Vən Nur” № 22,25,71,313.

¹⁸³ “Məcmuul Fətava” 3/437.

Allah yolunda cihad etməyə həvəsləndirən, ixlaslı olmağa, valideynlərə və qonşuya qarşı gözəl münasibətdə olmağa və s. şəriətə zidd olmayan (sözlər) olarsa bunda heç bir problem yoxdur. Bu da İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* – şerlər barəsində olan sözləri kimidir: “Gözəl olanı gözəl, çirkin olanı da çirkindir”. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, şerin bir qismi hikmətdir»¹⁸⁴. Həmçinin İbn Bazz – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Mühümdür ki, hər bir Nəşid elm əhlinə və ya bir qrup elm əhlinə həvalə edilsin. Onlar da onun icazəli olub-olmadığını yoxlasınlar. Bu Nəşidləri bir başa hamıdan götürmək də olmaz. Vacibdir ki, onlara alimlər nəzər salsınlar»¹⁸⁵.

Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Nəşidlər barəsində çox danışılıb. Lakin mən uzun vaxtdır ki, onları eşitmirəm. (Nəşidlər) ilk çıxdığı vaxt onlarda şərr olan bir şey yox idi. Nə dəf (qaval), nə də qaranlıq (qarmaqarşıqlıq) bir şey, nə də onlar qadağan olunmuş musiqiyə bənzəyirdi. Lakin vaxt keçdikcə (Nəşidlər) inkişaf edərək müsirləşdilər. İndi biz onlarda təbil (baraban) səsinə bənzər səslər eşidirik, bəlkə də bu təbil deyil (başqa bir musiqi alətinin) səsidir. Həmçinin onlarda gözəl, yoldan çıxardan səslərdən də istifadə edilməyə başlamışlar. Sonra onlar bir az da müsirləşərək qadağan olunmuş musiqiyə bənzədilər. Buna görə də Nəşidlərlə bağlı mənim qəlbimdə həyacan baş qaldırdı. İnsanlar içərisində heç kəs bütün Nəşidlərin halal olmasına fətva verə bilməz, həmçinin heç kəs də onların hamısının haram olmasına fətva verə bilməz. Yuxarıda xatırladıqlarımın heç biri (nəşidlərdə) olmazsa bu zaman onlar icazəlidir. Əgər (Nəşidlərdə) dəfdən (qaval), gözəl, cəlb edici səslərdən istifadə olunarsa və həmçinin də onlar musiqi kimi oxunarsa bu zaman onlara qulaq asmaq olmaz»¹⁸⁶. Cəlb edici gözəl səsin təsiri barəsində İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Həqiqətən səsin insanın qəlbinə çox böyük təsiri vardır. İnsanı sevincə, kədərə, qəzəbə və qorxuya və s. sala bilər. Bura həmçinin daxildir səs ilə uşaqlara və heyvanlara təsir etmək. Məxluq nə qədər zəif olarsa səs ona bir o, qədər də çox təsir göstərir. Məs: Səs qadına daha çox təsir edir nəinki kişiyyə, uşaqlara təsiri daha çoxdur nəinki böyüklərə, heyvanlara daha çox təsir edir nəinki insanlara. Bütün bunlar ona dəlalət edir ki, səsin gücü dərrakənin (ağıl, idrak) zəif olmasından aslı olaraq daha çox təsir edir. Bu təsirdə nə qədər xeyir olsa da, zərərləri daha çoxdur»¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Buxari 2/426, Silsilatul Ahadisi Sahiha 2851, 2057.

¹⁸⁵ “Ədilə Adciba əl-Cami əl-Kabir” № 90, A üzü.

¹⁸⁶ “Əs-Sahvatul İslamiyyə” 185.

¹⁸⁷ “İstiqamə” 1/373.

Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – dan Nəşidləri dinləmək barəsində şəriətin hökmünü soruşurlar o, deyir ki: “Bir çox illər bundan öncə Nəşidləri dinlədiyim zaman onlarda qadağan olunması bir şey yox idi. Lakin sonuncu dəfə onları eşitdikdə Nəşidləri melodik – musiqiyə bənzər (müsiqi alətləri) ilə müşayət olunduğunu gördüm və mən hesab edirəm ki, insanlar bu Nəşidlərə qulaq asmamalıdır”¹⁸⁸. Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İslam Nəşidlərinə” gəldikdə isə mən hesab etmirəm ki, kimsə onları ibrət (fayda) kimi istifadə edə bilər. **Birinci** - Nəşidlər əsil olaraq Sufilərdən gəlmədir. Çünki ilk olaraq onlar Allahı zikr etmək üçün Nəşidlərdən istifadə ediblər. **İkinci** – Həqiqətən Nəşidlər insanın qəlbini ibrət alınması iki şeydən Quran və Sünnədən uzaqlaşdırır. Ona görə də bir kimsə bu Nəşidləri ibrət (fayda) mənbəyi seçməməlidir. Lakin bir kimsə şəriətə zidd olan melodik oxuma (sözləri uzadaraq, başı əsdirərək), musiqi alətləri olmadan Nəşidləri dinləyərsə bunda heç bir problem yoxdur. Əksi təqdirdə bu şərtlərə riayət edilməzsə Nəşidləri dinləmək haramdır”¹⁸⁹. Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Artıq mən görürəm ki, “İslam Nəşidləri” əvvəlki Nəşidlərdən çox fərqlənirlər. Əvvəllər onlarda gözəl, cəlb edici səslər yox idi, lakin idi Nəşidlərdə bu kimi səslərdən istifadə edilməyə başlanılmışdır. Həmçinin deyirlər ki, onlarda dəf (qaval) səsləri də müşayət olunur. Bütün bunlar bizə onu deməyə əsas verir ki, insan bu kimi şeylərdən çəkinməlidir. Lakin bizim yanımıza biri gəlib gözəl niyyət ilə, tək, öz səsi ilə, heç bir musiqi aləti olmadan, mənasız olan (sözlərdən) uzaq olaraq Nəşid (şer) söyləyərsə bunda heç bir problem yoxdur, çünki Həsən b. Sabit - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məscidində şer söyləmişdir”¹⁹⁰. Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İslam Nəşidləri” bidətdir və onlar Sufilərin dinə daxil etdikləri Nəşidlərin misləndədir (oxşarıdır)”¹⁹¹. Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “(Ey Nəşidlərə qulaq asan kimsə!) Mən sənə nəsihət edirəm ki, Allahın Kitabına, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Sünnəsinə və Onun həyatına (Sıra) qayıdasan. Vallahi, bunlar sənə üçün Nəşidlərə qulaq asmaqdan daha xeyirlidir. Eşitmişik ki, bu Nəşidlər dəyişilərək musiqi formasında oxunmağa başlanmış və onlarda ehtiras

---

¹⁸⁸ “Əs-Sahvatul İsləmiyyə” 123.

¹⁸⁹ “Bəyan əl-Mufid” 12.

¹⁹⁰ “Fətava” sual № 18.

¹⁹¹ “Fətava əl-Aqidə” 651.

oyadan səslərdə vardır. Əgər məsələ belədirsə bu cür Nəşidlərə qulaq asmaq olmaz. Əgər onlarda təbil (baraban) olarsa bu artıq günahdır”¹⁹².

Bu Nəşidlərə qulaq asmaq və ya onlarla məşğul olmaq bir çox haramlara gətirib çıxarmışdı. *Subhənəllah!* Nəşidlərlə məşğul olan, oxuyan və yazanlar artıq bir müddətdən sonra disk buraxmağa başladılar, bir müddətdən sonra klip çəkməyə başladılar, bir müddətdən sonra diskin üzərinə şəkillərini vurmağa başladılar – *Allah Qorusun* – bir çox ölkələrdə artıq “İslam Repi” kimi nəşidlər də çıxmağa başladı. Bütüün bunlar da İslama nisbət edilir. Halbuki İslam bütün bunlardan uzaqdır.

Şeyx Tuveycri – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bir kimsə günümüzdə musiqi formasında yayılan Nəşidlər ilə səhabələrin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məscidini tikdikləri zaman, Xəndək qazdıqları zaman və həmçinin səhabələrin səfərdə dəvələri qovduqları zaman söylədikləri şerlərlə müqayisə etməyə, (bənzətməyə) çalışarsa artıq bu müqayisə yalandır. Səhabələr - *Allah Onlardan Razi Olsun* – şerləri melodik formada *Lyaxin* kimi oxumazdılar necə ki, bunu tələbələr müəyyən yığıncaqlarda və yay düşərgələrində edirlər. Səhabələr şer söylədikləri zaman yalnız uca səslə söyləməklə kifayətlənərdilər. Səhabələrdən - günümüzdə olan tələbələrin etdikləri kimi xor şəkildə oxumaq varid olmayıb. Həqiqətən bu “İslam Nəşidləri” öz ardyca bir çox şerrin gəlməsinə səbəbdir. Həqiqətən bu İslama nisbət edilən bir bidətdir”¹⁹³.

Saləh əl-Fovzan – *Hafizəhullah* - gəldikdə isə Nəşidlər barəsində ən şiddətli fətvalar ona aiddir. O, deyir ki: “Nəşidləri “İslami Nəşidləri” adlandırmaq xətdir. Bu sonradan uydurulmuş bir addır. Sələf kitablarında belə bir şey yoxudur. Alimlərə məlumdur ki, ilk olaraq Nəşidləri din olaraq Sufilər götürüblər. Günümüzdə isə partiya və cəmaatların sayı çoxaldığı üçün hər biri bu Nəşidlərdən istifadə etməyə, faydalanmağa başladılar və onları “İslam Nəşidləri” adlandırdılar. Bu adla adlandırmaq da qadağandır, Nəşidlərin özləri də qadağandır və onları insanların arasında yaymaq da qadağandır”¹⁹⁴. Şeyx Fovzan – *Hafizəhullah* - deyir ki: “Cavanlar arasında “İslam Nəşidləri” deyə adlanan və xor şəkildə oxunan Nəşidlərlə yazılı kasetlər geniş yayılmışdır. Bu da musiqi olan *əl-Ginənin* bir növüdür və onlarda gözəl, cəlb edici səslər də ola bilər. Nəşidlər, Quran və Dini dərslər satılan mağazələrdə satılırlar. Nəşidləri “İslam Nəşidləri” adlandırmaq xətdir. Çünki İslam, Nəşidləri bizim üçün

¹⁹² “Nasixə əl-Muşfik əl-Mauvan Limən İbtulya Bil Anaşidul Əlhan”.

¹⁹³ “İqamətul Dəlil əl-Məni Minəl anaşid əl-Mulyaxanat Tamsil” 8-11.

¹⁹⁴ “Məcəllətul Dəuvə” № 1632.

şəriət etməyib, lakin şəriət edib Quran oxumağı, Allahı zikr etməyi və elm almağı. Nəşidlərə gəldikdə isə onlar bidət əhlinin dinidir – Sufilərin, hansıki öz dinlərini oyun-oyuncaq ediblər. Həmçinin Nəşidləri Dinə nisbət etmək Xristianlara bənzəməkdir. Çünki onlar qrup halında oxumağı dindən hesab ediblər. (Hər bir müsəlmana) Vacibdir ki, Nəşidlərin satışının və yayılmasının qarşısını alsın və (insanları) ondan çəkindsin. Bundan da çox Nəşidləri dinləmək müsəlmanlar arasında qarmaqarışıqlıq, nifaq, kin-kudurət salır. Nəşidləri yayanlar onların icazəli olmasına dəlil gətirirlər ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zamanında şerlər oxunar və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onları bəyənər və heç bir söz də deməzdi. Buna cavab olaraq deyilir ki: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zamanında oxunan şerlər xor şəkildə (qrup) halında oxunmaz, musiqiyə bənzəməz və “İslam Nəşidləri” də adlanmazdı. Bu özündə fayda və hikməti əhatə edən ərəb şerləri idi. Onlarda cəsarət və comərdlik vəsf edilirdi. Səhabələr də bu şerləri onlarda olan mənalara görə oxuyar və bunu da ayrı-ayrı edər, qrup (xor) şəkildə etməzdilər. Onlar şerləri ağır işlər zamanı və ya gecə ikən səfərə çıxdıqlarında oxuyardılar. Bütün bu hallar onu göstərir ki, bu növ şerlər məhz belə hallarda (vəziyyətdə) oxumaq olar. Bu rəvayətlərdə Nəşidləri dəvət və tərbiyə metodu kimi istifadə etməyə dair heç bir dəlil yoxdur. Lakin günümüzdə isə bunun əksini görürük. Tələbələr isə bu Nəşidləri yayır və onları İslami və dini adlandırırlar ki, bu da dində olan bidətdir. Bu azmış Sufilərin adətindəndir. Onlar Nəşidləri din ediblər. Vacibdir ki, müsəlmanları bundan uzaqlaşdırmaq və onların (kassetlərin) satışını isə qadağan etmək lazımdır. Bu cür sualların açıqlanması mühümdür. Çünki şər kiçik olaraq başlayar və doğduğu zaman onun qarşısı alınmazsa böyüyər və yayılır”¹⁹⁵. Şeyx Fovzan – *Hafizahullah* - deyir ki: “Əgər onları “İslam Nəşidləri” deyil, Ərəb Nəşidləri adlandırsaydılar daha doğru olardı”. Şeyx Fovzan – *Hafizahullah* - dan soruşurlar ki: “Nəşidlərin qadağan olunmasına səbəb Sufilərə bənzəmək olduğu üçün qadağandır, yoxsa digər səbəblər də var? Axı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – və Səhabələr Xəndək günü şer söyləmişlər?”. Şeyx: “Sufilərə oxşamaq yeganə səbəb deyildir. Bu səbəblərdən yalnız biridir. Qadağan olunmasına səbəb – Nəşidlərin səsi uzadaraq (melodik) oxunmasıdır ki, bu da Ğinədir – haramdır. O, ki qaldı səhabələrdən Abdullah b. Ravaha - *radiyallahu anhu* – onlar fərd olaraq bir səslə bunu oxuyar, xor (qrup) halında oxumazdılar. Buda İnşad adlanır, Anaşid yox”¹⁹⁶. Həmçinin ondan

¹⁹⁵ “əl-Xatab əl-Minbəriyyə” 3/184-185.

¹⁹⁶ “Fətava əl-Fovzan” № 3621,9880.

soruşurlar ki: İslamı yeni qəbul etmiş bir xanım soruşur ki: Bəzi bacılar qadağan olunmuş musiqini dinləməyin əvəzi olaraq mənə İslam Nəşidləri adlanan bir neçə (kassetləri) dinləməyi nəsihət ediblər. Mən onlara qulaq asdıqdan sonra musiqiyə bənzər olduğunu anladım. Adi musiqilər kimi onlar da mənə Allahı zikr etməkdən və Quran oxumaqdan yayındırır. Mən sizdən həm özüm, həm də bacılar üçün bu Nəşidlərə qulaq asan və oxuyanlar üçün bir açıqlama və nəsihət etməyinizi xahiş edirəm”. Şeyx: “Mənim müsəlmanlara olan nəsihətim Nəşidlərdən uzaqlaşmaq, Allahı zikr etmək və Quran oxumaq ilə məşğul olmaqdır. Biz insanı günahdan çəkindirərək digər günaha salmamalıyıq. Əksinə biz insanı günahdan uzaqlaşdırıb onu Allaha tövbəyə və itaətə yönəltməliyik”¹⁹⁷.

Şeyx Bakr Abu Zeyd – *Hafizahullah* - deyir ki: “Şer və Mahnıları - Allahı zikr etmək, dua və s. ibadət vasitəsi kimi istifadə edilərsə bu bidətdir”¹⁹⁸.

Şeyx Əhməd ən-Nəcmi – *Hafizahullah* - deyir ki: “Nəşidlər vasitəsilə onlar çalışırlar ki, xeyiri və axirəti xatırlatsınlar, bu da ibadətdir və o, ibadət ki, Allah Rəsulu şəriət etməyib yenilikdir. Buna görə də biz deyir ki: Bu Nəşidlər – Bidətdir”¹⁹⁹.

Şeyx AbdüAziz Əli Şeyx – *Hafizahullah* - dan soruşurlar ki: “İslam Nəşidləri” ilə bağlı olan kassetləri qulaq asmağın hökmü nədir?”. Şeyx: “İslam Nəşidləri” adlanan bu Nəşidlərdən bəzilərinə mən qulaq asmışam. Çox təəssüf ki, mən onları musiqiyə bənzər gördüm. (İnsanların) Qəlblərinə təsir edən incə, gözəl və cəlb edici səslər seçilir. Bütün bunlar da *Ğinədir*. Bəzi səslər isə (insanə) musiqini xatırladır. Bütün bunlara da İslam donu geydirirlər, halbuki İslam bütün bunlardan uzaqdır. İslam güclü və əzəmətli bir dindir. Nəşidlərlə maraqlananlara gəldikdə isə onlar Quran oxumaqdan uzaqlaşır. Çox təəssüf ki, bu Nəşidlər təbil, dəf və s. alətlərlə müşayət olunur və bunu da İslam adlandırırlar. Heç şübhə yox ki, bu xətdir və mən ümid edirəm ki, qardaşlarımız bundan uzaqlaşarlar.”²⁰⁰.

Şeyx AbdüAziz ər-Racih – *Hafizahullah* - deyir ki: “Günümüzdə cavanlar Nəşidlərə qulaq asır və deyirlər ki: “İslam Nəşidləri”, “İslam Nəşidləri”. Haradan götürülüb bu ad – “İslam Nəşidləri”. İslam dinində Nəşid yoxdur! Biri var ki, insan şer söyləsin, digərləri isə ona qulaq

---

¹⁹⁷ “Fətava əl-Fovzan” № 13146. Kim Şeyxin Fətvalarını səslə olaraq dinləmək istəyirsə onun saytına daxil olaraq Fətvalar bölümündə ərəb dilində “Anaşid” sözünü yazsın 15 yaxın Nəşidlər barədə fətvaları dinləyə bilər.

¹⁹⁸ “Tasxixud Dua” 97.

¹⁹⁹ “əl-Mouridul Azb” 196.

²⁰⁰ “Məcəllə əl-Buhus əl-İsləmiyyə” № 66, səh: 86-87.

assınlar. Lakin qrup halında, xor şəkilində bu edilərsə bunda heç bir xeyir yoxdur. Günümüzdə olan Nəşidlər çox dəyişilmiş və onları musiqi kimi oxumağa başlamışlar. Bu gün sən musiqi ilə Nəşidi bir-birindən ayırmaq bilməzsən. Mən cavanlara nəsihət edirəm ki, bu Nəşidlərə qulaq asmasınlar. “İslam Nəşidləri” deyilən bir anlam yoxdur, bunlar Sufi Nəşidləridir. Səhabələr belə edirdilər: biri Quran oxuyar, digərləri isə qulaq asar, niri hədis söyləyər, digərləri isə qulaq asar, biri şer söyləyər (faydalı) digərləri isə qulaq asardılar. Cavanlara vacibdir ki, bu Nəşidlərdən uzaqlaşınlar. Sadə bir səslə, melodik, xor olmadan biri şer söyləyərsə bunda problem yoxdur. Nəşidlərə gəldikdə isə onu Sufilər edirlər”²⁰¹.

Şeyx Racihi – *Hafizahullah* - dan soruşurlar ki: “Cavanların qulaq asdıqları “İslam Nəşidləri” barəsində olan suallar çoxalmışdır. Sizin buna olan fikriniz nədir?”. Şeyx: “Mən belə hesab edirəm ki, İslam Nəşidləri qadağandır. Günümüzdə yayılan Nəşidlərə gəldikdə onları elə bir melodik tərzdə oxuyular ki, (musiqidən) fərqləndirmək mümkün deyildir. Mənə çatan məlumatlara görə Nəşidlərdə musiqi alətlərindən istifadə olunur və hətta onlara ad günü mərasimlərində qulaq da asırlar. Bütün bunlar günahdır. Xor şəkilində Nəşidləri oxumağa gəldikdə, orada musiqi alətləri olmasa da belə bunda Sufilərə bənzəmək vardır. Çünki onlar Nəşidlər vasitəsilə ibadət edirlər. Bu Nəşidlərdə ehtiras oyadan səslər də vardır. Nəşidlərin sözlərində hikmət, fayda olsa da belə görürsən ki, bir kimsə sözləri (anlamadığı) halda və ya onlara əhəmiyyət vermədən yalnız səsdən həzz alır”²⁰².

Şeyx Cibrin – *rahmətullahi aleyhi* – dən soruşurlar ki: “Bir çox buraxılan kassetlərdə melodik və xor şəkilində oxunan Nəşidlər vardır. Onlara qulaq asmaq olarmı?”. Şeyx: “Əgər onlar melodik şəkildə oxunursa – Qadağandır”. Ondən: “Bəs xor şəkildə onunuşa nə deyirsiniz?”. Şeyx: “Bu da – Qadağandır”. Ondən: “Cavanlar Nəşidləri dəvət vasitəsi kimi istifadə edirlər. Bu icazəlidirmi?”. Şeyx: “Qadağandır”.

Şeyx AbdurRahman əl-Barrak – *Hafizahullah* - deyir ki: “Nəşidlər – Sufi bidətləridir”²⁰³.

Şeyx Saleh Əli Şeyx – *Hafizahullah* - deyir ki: “Alimlərin sözlərindən və fətvalarından bildiyim qədər Nəşidlər qadağandır. Bu ümmətə Nəşidlər İxvan əl-Muslimin partiyası tərəfdən gəlmişdir. Çünki bu onlarda tərbiyyə üslubudur. Həmçinin bu Nəşidlər Sufilərin də dəvət üslubudur. Sonra

---

²⁰¹ “Şərh Kitab əl-İbanə”.

²⁰² “Ulama Fi Hukmu Tamsilul Anaşid”.

²⁰³ “Adillə əş-Şəriyyə Fi Hukmi Anaşid əl-İsləmiyyə” 33.

onlar bu ölkəyə (Səudiyyə Ərəbitanına) daxil olaraq Nəşidləri kasset formasında buraxmağa başladılar. Onlar yayıldıqları zaman alimlər Nəşidləri qadağan olunması barədə fətvalar verdilər”²⁰⁴.

Kim istəsə yazılı və ya səsli formada bu kitab və kassetlərə qayıda bilər: İbrahim b. Abdullah əl-Mutlaq “Əqvalul Uləma Fil Anaşid Vət Təmsil”, “əl-Anaşid əl-İsləmiyyə Bəynə əl-İbəhə Vət Təhrim”, Usamə AbdulMunim “əl-Qovlu Mufid Fi hukmu Anaşid”, AbdulAziz ər-Reys b. Reys “Hukmu Mə Yusəmmə Bil Anaşid əl-İsləmiyyə”, “əl-Ədillə əş-Şəriyyə Fi Hukmu Anaşid əl-İsləmiyyə”.

Musiqi Aləti Olmadan Şer Söyləmək – Artıq biz çalğı alətlərilə birlikdə mahnı söyləməyin haram olduğunu, bayram və toy mərasimlərində çalınan dəfdən (yalnız qadınlara icazəlidir) başqa bütün çalğı alətlərinin haram olduğunu, günümüzdə olan “İslam Nəşidlərinin” səsi incələdərək, melodik şəkildə, başı əsdirərək, qrup və xor şəkildə söylənməsinin qadağan olunduğunu öyrəndik. Bəs, çalğı aləti olmadan şer söyləməyin hökmü nədir?

əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bunun haram olduğunu kəsin olaraq söyləmək doğru deyildir. Çünkü belə bir qəti ifadənin söylənməsinə dəlil yoxdur. Keçmişdə və indiki zamanda bəzi sufilər və bir qrup hava (bidət) əhlinin etdiyi kimi kəsin olaraq mubah olduğunu söyləmək də doğru deyildir. Çünki mahnı şer ilə olur. Şer də kəsin olaraq haram edilməmişdir”. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübəsis ki, şerin bir qismi hikmətdir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən şer haqqında soruşduqda o, buyurdu: «Şer bir sözdür. Gözəl olanı gözəl, çirkin olanı da çirkindir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – şer dinlədiyinə dair hədislər çoxdur. Sələmə b. Əkva - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə Hudeybiyyəyə gəldik... Allaha and olsun ki, biz bu **zu-Qarad** səfərindən qayıtdıqdan sonra Mədinədə üç gün dincəldikdən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə Xeybər istiqamətində yola çıxdıq. Əmim Amir - *radıyallahu anhu* – qısa vəznə serlər deyirdi:

**TƏLLAHİ! LƏVLALLAHU MƏHTƏDƏYNƏ
VƏ LƏ TƏSADDƏQNƏ VƏ LƏ SƏLLƏYNƏ
VƏNƏHNUN AN FƏDLİKƏ MƏSTƏĞNƏYNƏ
FƏSƏBBİTİL ƏQDƏMƏ İN LƏQQƏYNƏ**

²⁰⁴ “Fətava Uləma Fi Mə Ysammə Bil Anaşid əl-İsləmiyyə”.

²⁰⁵ Silsilatul Ahadisi Sahiha 2851, 2057.

²⁰⁶ Silsilatul Ahadisi Sahiha 447.

VƏ ƏNZİLƏN SƏKİNƏTƏN ALEYNƏ

Allaha and olsun ki, Allah istəməsəydi hidayətə yönəlməzdik biz,
Nə sədəqə verərdik, nə də namaz qılandıq biz,
Olmasaydı lütfün sənin, keçinə bilməzdik biz,
Sabit et qədəhlərmizi, düşmənlə qarşılaşdıqda biz,
Sakitlik (mənəvi bir qüvvət) nazil et Sən bizə!

Peyğəmbər: «Bu kimdir?» deyər buyurdu. Amir: «Mənəm Amir!» dedi.
Peyğəmbər: «Allah sənə məğfirət etsin!» deyər dua etdi. Belə bir şey vardı ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kimin üçün Allahdan xüsusən məğfirət diləyirdisə o, şəxs mütləq şəhid olurdu. Bu vaxt dəvə üstündə ayləmiş Ömər b. əl-Xəttab - *radiyallahu anhu* – dedi: «Ey Allahın Rəsulu! İzn ver Amir oxusun və bizi feyziyab etsin!». Biz Xeybərə çatdıqda düşmənlərin başçısı Mərhəb qılinc oynadaraq irəli çıxdı və:

**QAD ALİMƏT XEYBƏRU ƏNNİ MƏRHƏB
ŞƏKİSSİLƏHİ BƏTALUN MUCƏRRABU
İZƏL HURUBU ƏQBƏLƏT TƏLƏHHƏBU**

Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Mərhəbəm mən!

Müharibə başlayıb, döyüş alovlanarkən,

Mahir silah ustası, təcrübəli ərəm mən!

Əmim Amir - *radiyallahu anhu* – onunla təkbətək döyüşmək üçün irəli çıxdı və:

**QAD ALİMƏT XEYBƏRU ƏNNİ AMİRÜ
ŞƏKİSSİLƏHİ BƏTALUN MUĞAMİRÜ**

Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Amirəm mən,

Mahir silah ustası, çəvik qəhrəmanam mən!

Təkbətək döyüş başladı və hər ikisi bir-birinə qılinc ilə zərbələr endirməyə başladılar. Mərhəbin qılinci Amirin qalxanına dəydi. Amir də onu alt nahiyədən vurduqda qılinci özünə qayıdaraq qolunun damarını kəsdi. Amirin ölümü də bu yaradan oldu... Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənə Əli - *radiyallahu anhu* – nu çağırmağa göndərdi. Əli - *radiyallahu anhu* – gözlərinin ağrısından əziyyət çəkirdi. Peyğəmbər: «Bu bayrağı (sabah) elə bir kimsəyə verəcəyəm ki, o Allahı və Rəsulunu sevir, Allah və Rəsulu da onu sevir!» deyər buyurdu. Mən Əli - *radiyallahu anhu* – nun yanına gəldim. Gözləri ağrıdığı üçün onun əlindən tutub Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gətirdim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radiyallahu anhu* – nun gözlərinə tüpürərək dua etdi və onun gözləri dərhal sağaldı. Bayrağı ona verdi. Yəhudi Mərhəb irəli çıxaraq:

QAD ALİMƏT XEYBƏRU ƏNNİ MƏRHƏB

**ŞƏKİSSİLƏHİ BƏTALUN MUCƏRRABU
İZƏL HURUBU ƏQBƏLƏT TƏLƏHHƏBU**

Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Mərhəbəm mən!

Müharibə başlayıb döyüş alovlanarkən,

Mahir silah ustası, təcrübəli ərəm mən.

Onun sözlərinə cavab olaraq Əli:

**ƏNNƏLLƏZİ SƏMMƏTNİ UMMİ HƏYDƏRAH
KƏLƏYSİ ĞABƏTİN KƏRİHİL MƏNZARAH
UFHİMU BİSSAİ KƏYLƏSSƏNDƏRAH**

Anamın Heydər (aslan) adlandırdığı mənəm,

Meşələr aslanı tək zəhimli görkəmliyəm,

Düşmənləri pərən-pərən edib tez öldürərəm!

Şəri oxuyaraq döyüşə atıldı və Mərhəbin başından qılınc ilə vuraraq onu öldürdü. Bundan sonra Xeybər məhz Əli - *radiyallahu anhu* – nun iki əli ilə alındı . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə gəldikdə Əbu Bəkr ilə Bilal - *radiyallahu anhum* – xəstə idilər. Əbu Bəkr - *radiyallahu anhu* – nun qızdirması yüksəldikdə deyirdi: Hər kişi öz ailəsi arasında səhəri açmaqdadır, Ölüm isə hər kəsə ayaqqabı bağından daha yaxındır...» . **«Şairlərə gəlincə onlara ancaq azğınlar uyar. Məgər görmürsənmi ki, onlar hər bir vadiyə sərgərdan gəzirlər. Və onlar etmədikləri şeyləri deyirlər».** (əş-Şuəra 224-226) ayəsi nazil olduqda İslam şairləri Abdullah b. Rəvaha, Kəb. b. Məlik, Həsən b. Sabit - *radiyallahu anhum* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək: «Ya Rəsulullah! Uca Allah bu ayəni nazil edib. Allah bilir ki, biz şairik?» dedilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – son ayəni oxuyaraq: **«Ancaq iman gətirib yaxşı işlər görən, Allahu çox zikr edən və zülmə uğradıqdan sonra intiqamını alanlardan başqa! Zülm edənlər hara düşəcəklərini mütləq biləcəklər».** (əş-Şuəra 227) .

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən birinizin içi irin ilə dolub xarab olması, onun üçün şer ilə dolmasından daha xeyirlidir» . Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə Arc deyilən sahədə yeridiyimiz zaman şer yazan bir şairlə rastlaşdıq. Peyğəmbər: «Şeytanı tutun. Bir kimsənin içi irin ilə dolub xarab olması, onun üçün şer ilə dolmasından daha xeyirlidir»

²⁰⁷ Müslim 1807, Buxari «Xeybər Döyüşü Babı», Müslim 2406.

²⁰⁸ «Silsilatul Ahadisi Sahiha» 2584.

²⁰⁹ Buxari «Ədəbul Mufrad» 870.

²¹⁰ Müslim 2257.

deyə buyurdu . Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şairlərin söylədikləri ən doğru beyt Ləbidin: «**Ələ Kullu Şeyin Mə Xaləllahə Batilu** – Xəbəriniz olsun ki, Allahdan başqa hər şey batildir» sözüdür . Əsvəd b. Səri deyir ki, mən şair idim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlib dedim: «Rəbbimə təriflər dediyim mədhiyələri sənə oxuyummu?». Peyğəmbər: «Rəbbim həmd olunmağı sevir» deyə buyurdu və buna heç nə əlavə etmədi . Aişə - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, şerdən bir qismi yaxşı olur, bir qismi isə pis. Sən yaxşısını götür, pisini isə tərək et. Mən Kəb b. Məlik - *radiyallahu anhu* – nun şerlərindən bəzisini rəvayət etdim. O, şerlərdən bir qəsidəsində 40 və bundan daha az beyt vardır» . Miqdəm b. Şureyh atasından rəvayət edir ki, mən Aişə - *radiyallahu anha* – yə dedim: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – şer deyərdimi?». Aişə: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Abdullah b. Rəvaha - *radiyallahu anhu* – nun şerlərindən oxuyub deyərdi: Sənə xəbər gətirər, təmin etmədiyən kəs» . Şərid rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məndən Umeyyə b. Səltin şerindən oxumağımı istədi. Mən də oxudum. Peyğəmbər: «Davam et, davam et» deyə buyurdu. Mən yüz beyt oxudum. Peyğəmbər: «Umeyyə az qala müsəlman olacaqdı» deyə buyurdu . Aişə - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanların ən böyük günah qazananı o, şairdir ki, bir qəbiləni (öz şerilə) pisləyir...» .

Həmçinin Qəlbləri axirəti xatırlatmağa yönəldən «Zuhdiyyət» adını verdikləri şerlər də bu qəbildəndir. Məs:

Ey qəflət içində batan,
Nə vaxta qədər gözəl görəcəksən çirkinliləri,
Nə vaxta qədər, nə vaxta qədər qorxmayacaqsan,

²¹¹ Müslim 2259.

²¹² Müslim 2256. Ləbid b. Rabia olub cahiliyyə dövrünün şairlərindəndir. İslamı qəbul etmiş və uzun ömür sürmüşdür. Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – nun rəvayət etdiyinə görə 140 il yaşamışdır. Osman - *radiyallahu anhu* – nun xəlifəliyi dövründə Kufədə ölmüşdür. Qurani dinləyib öyrəndikdən sonra İslami həyatında heç şer söyləməmişdir.

²¹³ Buxari «Ədəbul Mufrad» 861.

²¹⁴ Buxari «Ədəbul Mufrad» 866.

²¹⁵ Buxari «Ədəbul Mufrad» 867.

²¹⁶ Buxari «Ədəbul Mufrad» 869.

²¹⁷ Buxari «Ədəbul Mufrad» 874.

Allahın əzaları danışdırdığı vaxt...

İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* -dən soruşdular: Ey Allahın atası! Cənnət və Cəhənnəmi xatırladan, qəlbləri yumşaldan qəsidələr barədə nə deyirsən? O: Nə kimi? dedi. Məs:

Rəbbim mənə dediyi zaman,
Mənə üsyan etməkdən utanmadınmı?
Günahı insanlardan gizlədirsən,
Mənə üsyan etməkdən isə heç sıxılmadın.

Sonra: Mənə bir daha təkrar et! dedi. Mən də ona bir daha təkrar etdim. Qalxdı, evinə girdi, qapını bağladı. Evin içində bu iki beyti oxuyaraq ağladığını hiss etdim».

Alimlərin Sözlərinə Əsaslanaraq Nəşidlərə Qulaq Asmaq Üçün İcazə Verilən Zəruri Şərtlər:

1. Nəşidləri dəvət və ibadət məqsədilə istifadə etməmək.
2. Nəşidləri “İslami Nəşidləri” adlandırmamaq. Bunun qadağan olunması barədə alimlərin sözləri zikr edildi.
3. Vacibdir ki, Nəşidlərin sözləri özündə xeyirdən başqa bir şey əhatə etməsin və şəriət çərçivəsindən kənara çıxmasın.
4. Nəşidləri onlarda olan mənalara görə qulaq asmaq lazımdır, səsin gözəlliyinə görə deyil.
5. Nəşidlər musiqi alətləri ilə müşayət olunmamalıdır.
6. Nəşidlər Xor şəkildə oxunmamalıdır.
7. Nəşidlər şer formasında oxunsun, melodik şəkildə deyil.
8. Nəşidlərdə gözəl, cəlb edici (kişi və qadın) səsləri olmasın.
9. Nəşidlər qrup halında oxunmasın.
10. Bütün bu şərtlərə əməl edilsə də belə Nəşidlərlə çox vaxt keçirməmək. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən birinizin içi irin ilə dolub xarab olması, onun üçün şer ilə dolmasından daha xeyirlidir»²¹⁸.

Peyğəmbər – Sallallahu Aleyhi Və Səlləm – Nəyi Dinləyərdi? – Bu ümmətin nümunəsi Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Allahın kəlamı olan Qurani Kərimi dinləyərdi. Qəlbi onunla rahatlanır, hüzn tapar və gözləri onunla yaşarardı. «***Bilin ki, qəlblər (möminlərin ürəkləri) yalnız Allahu zikr etməklə aram tapar! (rahat olar)***». (*ər-Rəd* 28). «***Biz Quranda möminlər üçün şəfa və mərhəmət olan ayələr nazil etdik...***». (*əl-İsra* 82). İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər -

---

²¹⁸ Müslim 2257.

sallallahu aleyhi və səlləm – mənə buyurdu: «Ey İbn Məsud! Mənə Quran oxu» dedi. Mən: «Ya Rəsulullah! Quran sizə nazil olduğu zaman mən sizə Quran oxuyacağam?» dedi. Peyğəmbər: «Mən onu başqasından dinləməyi daha çox sevirəm» deyə buyurdu. Mən də *ən-Nisa* surəsini oxumağa başladım. Nəhayət: ***Hər ümmətdən şahid gətirəcəyimiz və səni də onlara şahid təyin edəcəyimiz zaman (kafirlərin) halları nə cür olacaqdır***. (*ən-Nisa 41*). Ayəsinə çatmışdım ki, Peyğəmbər: «Bu qədər kifayətədi» deyə buyurdu. Mən ona tərəf çöndükdə gördüm ki, gözləri yaşla dolub . Bir gün Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – məscidin yanından keçərkən Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – nun Quran oxuduğunu eşidir, dayanıb ona qulaq asmağa başlayır. Səhəri Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ona: «Dünən görsəydin, mən sənin qiraətinə qulaq asırdım...» deyə buyurdu. Əbu Musa: «Ya Rəsulallah, bilsəydim ki, mənə qulaq asırdın, (qiraətimi) Sənin üçün daha gözəl edərdim». ***«Əgər Biz bu Qurani bir dağa nazil etsəydik, sən onun Allahın qorxusundan (kiçildiyini) parça-parça olduğunu görərdin (halbuki ağıl və ruh sahibi olan insan onun öyüd-nəsihətlərindən ibrət almır)***. (*əl-Həşr 59*). ***«Əgər Qurani dağlar hərəkətə gətirilsə, yaxud yer parçalansa və ya ölümlər danışsaydılar (onlar yenə də iman gətirməzdilər)***. (*ər-Rəd 31*). ***«(Bu kafirlər) ona da (Qurana da) inanmayandan sonra daha hansı kəlamə inanacaqlar?!***. (*əl-Mursəlat 50*). Həsin b. AbdurRahman deyir ki, Əbu Bəkr - *radiyallahu anhu* – nun qızı Əsmə - *radiyallahu anha* – dən soruşdum: «Quran oxuyarkən Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələri və Əhli Beyti nə edərdi?». O: «Allahın Quranda buyurduğu kimi idilər. Gözlərindən yaş axar və vücudları titrəyərdi» deyə cavab verdi. Ona: «Bizdə Quran oxuyan zaman özlərindən gedən kimsələr var» dedim. Əsmə: «Şeytandan Allaha sığınırım» dedi. Sad bə Əbu Vaqqas - *radiyallahu anhu* – deyir ki, Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Quran vəhy olunduğu zaman O, Qurani insanlara oxuyardı. İnsanlar: “Ya Rəsulullah! Sən bizə (maraqlı) hadisələri danış” dedilər. Allah bu ayəni nazil etdi: ***“Əlif, Lam, Ra! Bunlar açıq-aydın Kitabın (Quranın) ayələridir! (Ey Məkkə əhli!) Biz onu ərəbcə bir Quran olaraq nazil etdik ki, (mənasını) anlayasınız. (Ya Rəsulum!) Biz bu Qurani sənə vəhy etməklə sənin üçün ən gözəl hekayəti (qissəni) danışırıq. Hərçənd ki, sən əvəlcə (ondan) əsla xəbərdar deyildin”***. (*Yusuf 1-3*). Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – bundan sonra yenə də uzun müddət Qurani insanlara oxumağa başladı. İnsanlar: “Ya Rəsulullah! Sən bizə hər hansı

²¹⁹ Buxari 5050, Müslim 800.

bir hekayəni danışsaydın” dedilər. Allah ayə nazil etdi: **“Allah sözün ən gözəlini (Qurani, ayələri) bir-birinə bənzər, (xəbərləri və hekayətləri, əməlləri və qadağanları, vədləri və təhdidləri) təkrarlanan bir kitab şəkildə nazil etdi...”**. (əz-Zumər 23)²²⁰.

SAQQAL

Bilindiyi kimi bu gün çox müsəlmanlar saqqal qırmaq xəstəliyinə tutulmuşlar. İslam ümmətinin tarixində belə bir şey görünməmiş, müsəlmanların hidayət imamlarından saqqalını qırılan bir fərd də belə yoxdur. Bu sapıq adət bizə qeyri müsəlman ölkələrindən və ya aramızdan onların ölkələrinə gedib, saleh keçmişlərinin yolundan üz çevirərək özlərini təmamən onlara bənzədən, özlərinə möminlərin yolundan başqa yollar seçən kimsələr vasitəsilə gətirilmişdir. **«Peyğəmbər sizə nə verirsə onu götürün, nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin. Allahdan qorxun. Həqiqətən, Allahın cəzası çox şiddətlidir»**. (əl-Həşr 7). İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Sizə nə əmr edirsə onu yerinə yetirin və sizə hər nəyi qadağan edərsə ondan uzaq durun. Çünki o, ancaq xeyirli olanı əmr edir və ancaq şər olanı qadağan edir». **«Hər kəs özünə doğru yol aşkar olduqdan sonra Peyğəmbərlərdən üz döndərüb möminlərdən qeyrisinin yoluna uyarsa, onu istədiyi (özünün yönəldiyi) yola yönəldər və Cəhənnəmə varid edərək. Ora necə də pis yerdir»**. (ən-Nisa 115). **«Allah və Peyğəmbəri bir işi hökm etdiyi zaman heç bir mömin kişiyə və qadına öz işlərində başqa yol seçmək yaraşmaz. Allah və onun Peyğəmbərinə asi olan şəxs şübhəsiz ki, haqq yoldan açıq-aydın azmışdır»**. (əl-Əhzab 36). **«Aralarında hökm vermək üçün Allahın və Peyğəmbərinin yanına çağrıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq eşitdik və itaət etdik deməkdən ibarətdir. Nicat tapanlar da məhz onlardır»**. (ən-Nur 51).

Saqqal - Bığdan başqa, çənə, iki çənə sümüyünün altı, iki yanaq və boyunun iki yanında bitən üz tükləri saqqal adlanır. Saqqal saxlamaq hər bir həddi buluğa çatan müsəlman kişi üçün fərzdır. İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bığlarınızı qısaltın və saqqalarınızı uzadın (buraxın)» .

Kafirlərə Bənzəmək - Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şirk əhli bığlarını

²²⁰ Əbu Hətim 11323, Bəzzar 1152, İbn Teymiyyə, Həkim, Zəhəbi, İbn Həcər “Səhih”.

²²¹ Buxari 5893, Müslim 259.

uzadır və saqqallarını qırxırlar. Onlara müxalif olun. Saqqalınızı uzadın və bığlarınızı qısaldın» . Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Saqqalınızı uzadın və bığlarınızı qısaldın. Yəhudi və Nəsrənilərə oxşamayın» . İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Müşriklərə müxalif olun. Saqqalı uzadın və bığları qısaldın» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – saqqal qırxmağın müşriklərin adəti olduğunu və müsəlmanları onlara müxalif olmalarını əmr etmələrini və onlara bənzəməməklərini bildirmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim bir qövmə bənzəməyə çalışsarsa o, da onlardandır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Başqasının sünnəti (adət ən-ənələri) ilə əməl edən bizdən deyildir» . Bir Məcusi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlir. Onun saqqalı qırxılmış və bığları uzadılmış vəziyyətdə idi. Peyğəmbər: «Bu nədir?» deyərək buyurdu. O: «Bu bizim dinimizdir» dedi. Peyğəmbər: «Lakin bizim dinimizdə bığlarımız qısaldılır və saqqalımız uzadılır» . Kisranın Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına göndərdiyi iki elçisinin ikisi də saqqallarını kəsmiş və bığlarını uzatmışdılar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu insanlar üzünə də baxmaq istəmədi və onlara: «Vay sizin halınıza! Sizə bunu kim əmr etmişdir» deyərək buyurdu. Onlar: «Bizə bunu Rəbbimiz (yəni Kisra) əmr etmişdir» dedilər. Peyğəmbər: «Lakin Rəbbim mənə saqqalımı uzatmağımı və bığlarımı qısaltmağı əmr etmişdir» deyərək buyurdu . Vay! Saqqalını qırxan müsəlmanın halına. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun üzünə baxmaqdan çəkinirsə o, nə cavab verəcəkdir? Hətta üzünü ona belə deyərək çevirərsə nə cavab verəcəkdir? «Vay sənənin halına! Sənə bunu kim əmr etmişdir».

Saqqal saxlamaq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əmridir. Əmrə uyan savab, uymayan isə cəza görür. «*Allaha və Onun Peyğəmbərinə asi olanları Cəhənnəm odu gözləyir. Onlar orada həmişəlik qalacaqlar*». (əl-Cinn 23). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – isə uzun və gur saqqalı idi.

²²² Heysəmi «Məcməuz Zəvaid» 5/166.

²²³ Əhməd «Musnəd» 2/356.

²²⁴ Buxari 5892, Müslim 259.

²²⁵ Səhih Əbu Davud.

²²⁶ «Səhihul Cəmi» 5439.

²²⁷ İbn Əbi Şeybə «Musənnəf».

²²⁸ İbn Cərir ət-Təbəri.

Qadınlara Bənzəmək – Açıq-aydın bir həqiqətdir ki, Allah kişiləri qadınlardan fərqli olaraq yaratmışdır. Bu fərqlərdən biri də saqqaldır. Bunun qırılması da kişilərin qadınlara bənzəməsi meydana gəlir. Kişilərdən qadınlara bənzəmək istəyənləri isə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dili ilə lənətlənmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kişilərdən qadınlara bənzəməyə çalışanlar lənətlənmişlər» . Saqqalın kişilər üçün bir çox faydaları vardır ki, bunlardan: Kişinin zinətidir, kişini heybətli edir, qadından fərqləndirir və s.

Saqqalın Qırılması Fitrətə Müxalifdir – «(Ya Muhəmməd!) **Üzünü Allahın pak dininə tərəf tut. Allah fitrəti ilə insanları fitrət üzərə yaratmışdır**». (ər-Rum 30). **Fitrət** – Sünnət. Yəni Allahın insanları yaratdığı saf, təmiz halı. Fitrətin əsli – xilqətin (yaradılışın) başlanğıcıdır. İbn Əsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Fitrət Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –in əməl etmək üçün əmr etdikləri sünnətlərdir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «On şey fitrətdəndir: Bıqları qısaltmaq və saqqalı uzatmaq...» .

Allahın Yaradığını Dəyişdirməkdir - «Allah ona lənət etdi. O, isə dedi: «**Əlbətdə mən sənin bəndələrindən müəyyən qismini ələ alacağam. Onları hökmən sapdıracağam, xülyalara salacaq, heyvan-ların qulaqlarını kəsməyi və Allahın yaratdıqlarına dəyişikliklər verməyi əmr edəcəyəm. Allahı atıb şeytanı özünə dost tutan şəxs əlbətdə açıq-aşkar ziyana uğramışdır**». (ən-Nisa 118,119). «**Allahın xəlqini (xəlq etdiyi sifəti) dəyişmək olmaz**». (ər-Rum 30). Bu dəlillər açıq-aydın, şəri bir izn olmadan Allahın yaratdığını dəyişdirməyin, şeytanın əmrinə itaət olduğunu göstərməkdədir. Saqqalı qırmaq isə şeytanın sevdiyi və əmr etdiyi bir yaradılışı pozma əmri olduğunda heç bir şübhə yoxdur. Abdullah b. Məsud - *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Allah döymə (nakolka) döyən, döymə döydürən, qaşlarını aldırana, gözəllik üçün Uca Allahın xilqətini (Allahın verdiyi surəti) dəyişdirərək dişlərini hamarlandıraraq incələdən qadınlara lənət etmişdir. Bu sözlər Abdullahın evində olan Umm Yaqub kimi tanınan Əsəd övladlarından olan bir qadına çatdı. Abdullahın yanına gələrək belə dedi: «Mənə xəbər verildiyinə görə sən filan-filan sözləri demisən». Abdullah: «Peyğəmbərin - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in lənət etdiyi və Uca Allahın Kitabında da (lənətlə) yad edilmiş kimsələri mən nəyə görə lənətləməməliyəm?» Qadın: «Məndə heç şübhə yoxdur ki, Quranı başdan axıra qədər oxumuşam və bilirəm. Sənin

²²⁹ Buxari.

²³⁰ ən-Nəhayə 3/257.

²³¹ Müslim «Təharət» 56, Tirmizi 2757.

bu dediyini orada görməmişəm». Abdullah: «Əgər sən Qurani həqiqətən oxumuş olsaydın onu tapardın və: **«Peyğəmbər sizə nə verirsə onu götürün, nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin»** buyurduğunu orada oxumamısanmı?». Qadın oxuduğunu təsdiq etdikdə, Abdullah dedi: «Peyğəmbərin - *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu dediklərini qadağan etmişdir». Qadın: «Məncə sənin ailən də bunu edir» dedi. Abdullah: «Get, bax!» dedi. Qadın getdi, lakin dediyi kimi bir şey görmədi. O, qayıdaraq: «Xeyr, dediyim kimi bir şey görmədim, deyincə, Abdullah: «Əgər dediyin kimi olsaydı bizimlə birlikdə olmazdılar» . Saqqal qırmaq da gözəllik üçün Allahın yaratdığı pozmaq olduğunda şübhə yoxdur. Saqqal qırmaq Allahın yaratdığına etiraz etmək deməkdir və bu əməl də yuxarıda qeyd olunduğu kimi lənəti gətirən səbəblərdəndir. Çünki Allah insanı ən gözəl, mükəmməl bir surətdə yaratmışdır. **«Sizə surət verdi və surətlərinizi gözəl yaratdı».** (*ət-Təğabun* 3). **«Biz Adəm övladını şərəfli və hörmətli elədik».** (*əl-İsra* 70). **«Biz insanı ən gözəl biçimdə yaratdıq».** (*ət-Tin* 4). **«Bu hər şeyi yerli-yerində edən Allahın gördüyü işdir».** (*ən-Nəhl* 88). Şübhəsiz ki, saqqalı kəsilməsi (qırılması) bu böyük neməti inkar etmək mənasına gəlir.

Sələm İnamlarının Bu Barədə Sözləri – «Ey anam oğlu! Saçından, saqqalından tutma. Doğrusu sənin: «İsrail oğulları arasında ayrılıq saldın, sözümə baxmadın! – deyəcəyindən qorxdum» (Ta ha 94). Şingiti – rahmətullahi aleyhi - deyir ki: «Bu ayə saqqalın saxlanılmasının lazım olduğunu bildirən ayədir. Cabir b. Səməra - radiyallahu anhu – deyir ki: «Peyğəmbər – sallallahu aleyhi və səlləm – in saqqalının tükləri sıx-sıx idi» . Həmçinin Peyğəmbər – sallallahu aleyhi və səlləm – zöhr və əsr namazlarında Quran oxumasını saqqalının tərpənməsindən bildirdilər. Əbu Bəkr, Ömər, Osman və Əli - Allah onlardan razı olsun - saqqallarının çox və sıx olduğu qeyd edilmişdir . İbn Teymiyyə – rahmətullahi aleyhi - deyir ki: «Səhih hədislərdən bilindiyinə görə saqqal qırmaq haramdır. Kimsə mübah görməmişdir» . Hənəfilərdən İbn Abidin – rahmətullahi aleyhi - deyir ki: «Kişinin saqqalını qırması haramdır» . İmam Şafii – rahmətullahi aleyhi - deyir ki: «Saqqal qırmaq haramdır» . İbn Abdul

²³² Buxari, Müslim, İbn Kəsir 4/336.

²³³ Müslim 2344, Əhməd 5/104, Nəsəi 8/183.

²³⁴ «Quvvətul Qulub» 4/9, İbn Həcər Əsqəlani «İsabə» 2/511, 2/455, İbn Sad «Təbəqat» 3/25,58.

²³⁵ «İhtiyaratul İlmiiyyə».

²³⁶ «Rəddul Muhtar».

²³⁷ əl-Umm.

Bərr – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Saqqal qırmaq haramdır və bunu kişilərdən qadınlara bənzəyənlərdən başqası etməz» . Cəmil Zeynu - *Allah Ondan Razi Olsun* - deyir ki, Məkkədə Məscidul haramda dərs deyirdim. Hacılar Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saqqal saxlamağı və bıqları qısaltmağı tövsiyə edirdim. Dərsdə olanlardan bir nəfər ayağa qalxaraq məndən bunun vacibliyinə dair Qurani Kərimdən dəlil gətirməyimi xahiş etdi. Mən də ona: «***Peyğəmbər sizə nə verirə onu götürün, nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin***» ayəsini oxu dedim və sonra Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saqqal saxlamağı əmri vardır» dedim. O, da: «Doğru söylədin» dedi.

İSBAL

(İZARIN, PALTARIN UZUN OLMASI)

Burada söhbət geyimin topuqdan aşağı olmasından gedir. Bəzilərinin geyimləri yerə sürtülür, digərlərinin isə arxaları ilə sürünür. «***Lakin təqva libası daha yaxşıdır (xeyirlidir)***». (*əl-Əraf* 26). Əbu Zərr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üç kimsə vardır ki, Qiyamət günü Allah onlarla danışmaz, onlara nəzər salmaz (baxmaz), onları təmizə çıxarmaz və onlar üçün şiddətli bir əzab vardır. Bunlar Paltarının ətəklərini yerlə süründürən (Başqa rəvayətdə: «İzarın topuqdan aşağı olan qismi atəşdədir», «Möminin paltarı baldırının yarısına qədərdir. Bundan topuğa qədər olsa da bunda bir eyb yoxdur. Lakin bundan daha aşağı olan hissə atəşdədir»), verdiyi şeyi başa qaxan və yalan andlarla malını satan kimsə» . Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kim təkəbbürlük edərək paltarının ətəklərini yerlə sürükləyərsə Allah ona Qiyamət günü baxmaz». Əbu Bəkr: «Ya Rəsulullah! Mən əgər diqqət etməsəm izarım yerlə sürünür onda necə» deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Sən bunu təkəbbürlənərək edənlərdən deyilsən» deyə buyurdu . Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Geyimin topuqlardan aşağı keçən hissəsi Cəhənnəmdədir» . İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kim təkəbbürlük edərək paltarının ətəklərini yerlə sürükləyərsə, göynəyinin qollarını və (başında olan) çalmanı uzadarsa

²³⁸ Təmhid.

²³⁹ Buxari 2358, Müslim 106, Əbu Davud.

²⁴⁰ Buxari 3665, Müslim 2084.

²⁴¹ Buxari 5887.

Allah ona Qiyamət günü baxmaz» . Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Cüreyc Cabir b. Suleym - *radiyallahu anhu* – ya nəsihət edərək buyurdu: «Geyimin ədəklərini diz qapaqlarının yarısına qədər qaldır. Əgər belə etmək istəməsən topuqlarına qədər qaldır. Nə bədə bundan aşağı salasan. Çünki bu təkəbbürlük əlamətidir. Allah da təkəbbürlüyü sevməz» . Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər ətəyi yerdə süründüyü halda namaz qıldı. Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Get dəstəmaz al». Adam gedib dəstəmaz alıb qayıtdı. Peyğəmbər: «Təkrar get dəstəmaz al» deyərək buyurdu. Adamlardan biri: «Ya Rəsulullah! Nəyə görə ona dəstəmaz almasını əmr etdin və səbəbini də demədiniz?» deyərək soruşdu. Peyğəmbər: «O, kişi ədəklərini yerlə süründürərək namaz qıldı. Allah ədəklərini yerlə süründürən kimsənin namazını qəbul etməz» . İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldim. İzarım bir az aşağı enmişdir. Peyğəmbər: «Ey Abdullah! Geyimini yuxarı çək!» deyərək buyurdu. Mən də çəkdim. Sonra: «Bir az da çək» deyərək buyurdu. Mən bir az da çəkdim. Mən də izarımın uzunluğuna diqqət etdim. Cəmaatdan biri: «(Geyimini) haraya qədər qaldırırsan?» dedi. Mən: «Diz qapaqlarımın yarısına qədər» dedim . İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kim təkəbbürlüklə paltarını yerlə sürükləyərsə Allah Qiyamət günü onlara nəzər salmaz». Ummu Sələmə - *radiyallahu anha* – dedi: «Qadınlar ədəklərini nə şəkildə edəcəklər». Peyğəmbər: «Onlar ədəklərini bir qarış uzadırlar» deyərək buyurdu. Ummu Sələmə: «O, zaman qadınların ayaqları açılır» dedi. Peyğəmbər: «Bir qarış da uzadın, artıq yox» deyərək buyurdu .

«Ey qövmümüz! Allahın dəvətçisinə icabət edin». (*əl-Əhqaf 31*). Allahın və Rəsulunu sevən müsəlman qardaşım! Bu sözün sahibi olan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə müxalif olmaqdan çəkin: «Kim mənim sünnəmdən üz çevirərsə məndən deyildir» . Paltarını uzatdığın zaman kafirlərə bənzəmiş olursan ki, bu da Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bu sözünə bənzəmiş olursan: «Kim bir qövmə bənzəməyə çalışarsa o, da onlardandır» . Ey Allahın qulu sənə bu

²⁴² Əbu Davud 4094,8/208.

²⁴³ Əbu Davud 4084, Tirmizi 2722.

²⁴⁴ Əbu Davud 4086. əl-Albani zəif hədis.

²⁴⁵ Müslim 2086.

²⁴⁶ Əbu Davud 4119.

²⁴⁷ Buxari, Müslim.

²⁴⁸ Səhih Əbu Davud.

hədisi də xatırlatmaq istəyitrəm! Əşəş b. Suleym xalasıdan rəvayət edir ki, əmim belə dedi: «Mədinədə gedərkən arxamdan bir insan: «İzarını yuxarı qaldır, belə təqvaya daha yaxındır» deyə buyurdu. Bir də gördüm ki, (sözləri söyləyən) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dir. Mən: «Ya Rəsulullah! Bu uzun bir əbadır» dedim. Peyğəmbər: «Mən sənin üçün gözəl bir nümunə deyiləmmi» deyə buyurdu. İzarına baxdım dizi ilə topuqları arasında idi» .

Ey geyimini uzadan, yerlə sürükləyən müsəlman! Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sənə belə dediyi zaman nə edəcəksən? Mən sənin üçün gözəl bir nümunə deyildimmi? Daima axirəti düşün və keçici fitnələr diyarı olan dünya həyatına aldanma. Çünki dünya keçici, axirət isə əbədidir.

Saqqal Və İsbal Barəsində Digər Məzhəblərdə Keçən Hədislər - Saqqal saxlamaq yalnız Əhli Sünnə kitablarında deyil digər məzhəb kitablarında da mövcuddur. «Saqqalı qırmaq Allahın yaratdığını dəyişməkdir. Kim Allahın yaratdığını dəyişərsə Allah ona lənət etsin!» . Müstədrək kitabında Müddəssir surəsinin 4-cü, «**Paltarımı təmizlə**» ayəsinin təfsirində belə deyilir: Ayənin mənası paltar qısa geyinmək deməkdir . Muhəmməd b. Əli «Müddəssir» surəsinin 4-cü, «**Paltarımı təmizlə**» ayəsi haqda soruşulduqda belə cavab vermişdi: «Yəni paltarımı qısalt». Sonra isə dedi: «Paltarın topuqlarından aşağı düşməsin. Çünki paltar topuqdan aşağı geyinmək Bənu Umeyyənin əməliyəndir» .

Uzun paltar geyməyi və paltarın qollarının uzun olmasını məzəmmət ediblər xüsusilə hədisdə gəlib ki, paltar təkəbbür üzündən yerlə sürükləyənlər və həmçinin paltar topuqdan aşağı geyinənlər Cəhənnəm odundadırlar . Əli - *radiyallahu anhu* - köynək geydiyi zaman köynəyinin qollarını yuxarı çəkər, barmaqlarından irəli çıxan hissəsini götürərdi . Nəql edilir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Zərr - *radiyallahu anhu* - ya buyurdu: «Hər kim təkəbbür üzündən paltarını yerlə süründürərsə Allah Qiyamət günü ona rəhmət nəzərini salmaz» . Həmçinin bu cür geyim Lut qövminin əxlaqındadır. İmam

---

²⁴⁹ «Səhih Şəmailu Tirmizi».

²⁵⁰ Təbərisi «Mustədrək» 1/406, rəvayət 1003.

²⁵¹ Təbərisi «Mustədrək» 3/238, rəvayət 3475, 3/260, rəvayət 3530.

²⁵² Məclisi «Biharul Ənvər» 83/260, rəvayət 10, fəsil 6.

²⁵³ Məkarimul Əxlaq 1/242.

²⁵⁴ İraşad səh. 271.

²⁵⁵ Məkarimul Əxlaq 1/244.

Cəfər Sadiq – *rahmətullahi aleyhi* - rəvayət edir ki, Əli - *radıyallahu anhu* - bir gün bazara gedir və özü üçün əsrəfiyə üç paltaq alır. O, belə idi: «Köynəyi qolunun biləyinə qədər, fitəsi baldırının yarısına qədər, əbası ön hissəsindən döşünə qədər və arxadan kəmərdən aşağı idi. Həzrət evinə qayıdana qədər əllərini göyə qaldırıb bu nemətə görə Allaha həmd etdi» .

Bıgı azaltmaq çox təkid olunmuş bir qanundur. Bu iş insandan qəmi və vəsvəsəni yox edir . Bıgı dəriyə qədər azaltmaq daha yaxşıdır. Həql edilir ki, İmam Cəfər Sadiq – *rahmətullahi aleyhi* - bıgını həməh miqdarda azaldardı . İmkan yaratma ki, bıgın çox uzansın, çünki bu halda şeytan orada özünə yer tapıb gizlənər . Bir cümədən digər cüməyə dırnaq tutmaq və bıgı azaltmaq insanı xora xəstəliyindən qoruyar və ruzisini çoxaldar. Cümə günü bu işi edərkən bu duanı oxuyun: **«Bismilləhi Və Billəhi Və Alə Sunnəti Muhəmmədin Və Alə Əli Muhəmməd»** .

---

²⁵⁶ Kəfi 6/455.

²⁵⁷ Kəfi 6/487.

²⁵⁸ Kəfi 6/487.

²⁵⁹ Kəfi 6/490.

²⁶⁰ Kəfi 6/490-491, Bax: «Hiylətul Muttəqin – Möminlərin Zinəti» Şeyx Abbas Qumi.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

- «Qurani Kərim» Ziya Bünyadov və Vasim Məmmədəliyevin tərcüməsi
«İslami Açıdan Muzik» Abdullah b. Abdulhamid əl-Əsəri Türk dilində
«Sakal Dinen Gereklidir» Türk dilində
«Səhih Müslim» Türk dilində
«Muxtəsər Səhih Buxari» Türk və Rus dillərində
«Riyadus Salihin» İmam Nəvəvi Türk və Rus dillərində
«Kitab və Sünnədə Saqqal və İsbalın hökmü» Azəri dilində
«İslam Fiqhində Çalğı Alətləri» əl-Albani Türk dilində.
«Решающее слово в споре относительно музыки и песен в Исламе»
Rus dilində.
«Положение Нашидов В Исламе» Серия: «Ад-Дауату-Ссаляфия»
часть 12. Rus dilində.